YRKE

FAGBLAD OM YRKESOPPLÆRING / 64. ÅRGANG

#2
2020

SLIK JOBBET LÆRERNE

KRITISK FOR MANGE YRKESFAG

ESPEN NAKSTAD I YRKEPROFILEN

Lærlinger i frontlinjen mot korona

innhold

Faste spalter

4 Nytt fra Yrke

20 Espen Nakstad i yrkeprofilen

42 Petit – kompetanse i koronaens tid

46 Forbundskommentaren

63 Bøker om yrke

Tema | Da koronaen rammet yrkesfagene

6 Da koronaen rammet yrkesfagene

8 Butikkarbeideren ble samfunnskritisk

10 Heltene fra frontlinjen

14 Helsefagarbeiderne sentrale i kampen mot korona

16 Vil ha egen krisepakke for lærlingene

18 Frykt i frisørsalongene

Tema | Slik jobbet skolene

22 Glede og frykt da skolen åpnet igjen

24 Kreativiteten ble satt på prøve

26 Rådgiverne måtte tenke helt nytt

28 Kjørte mat hjem til elevene

30 Ble smittevernprodusent

32 Kvantesprang i digitale hjelpemidler

34 Kokkelærlingen var i Italia da koronaen rammet

Nyhetsreportasje

36 Velferdsteknologi på Kuben

38 Velferdsteknologi viktigere enn aldri før

40 Viktig å få gjennomført fagprøvene

44 Ikke fulle klasser selv i Nordland

47 Første norske bøkkerlærling på 12 år

51 Dra til sjøs!

Fagartikler

56 Yrkesfag i universitetsskolene, del 2

60 Kan tre lys tenna heile lærarstaben?

65 Mat og vin

YRKE

Ansvarlig redaktør:
Wenche Helene Schjønberg
Telefon: 24 14 23 49
Mobil: 911 913 15
ws@utdanningsnytt.no
www.utdanningsnytt.no/Yrke

Abonnement:
Hilde Aalborg
ha@utdanningsnytt.no
Telefon: 911 99 989

Abonnement kr 300,– per år.
Gratis for medlemmer av Utdanningsforbundet.

Annonser: Mona Jørgensrud
mj@hsmedia.no, telefon: 911 73 473

Utgiver:
Utdanningsforbundet
Hausmanns gate 17
Boks 9191 Grønland, 0134 Oslo
Telefon: 24 14 20 00

Yrke er medlem av Fagpressen og redigeres etter Redaktørplakatens og Vær Varsom-plakatens regler for god presseskikk. Den som likevel føler seg urettmessig rammet, oppfordres til å ta kontakt med redaktøren. Pressens Faglige Utvalg, PFU, behandler klager mot pressen.

Forsidefoto: Snorre Schjønberg, Wenche Schjønberg, Asko

Layout: Melkeveien Designkontor
www.melkeveien.no

Trykk: 07 Media

Opplag: 10 214 ifølge Fagpressens opplagskontroll. Godkjent pr. 2. halvår 2018 og 1. halvår 2019.

ISSN 1504-1905

Fagpressen

UTDANNINGS FORBUNDET

leder

Yrkesfag i krisetider

Da koronaen rammet Norge for alvor i starten av mars, virket det som vi alle satt i samme båt. Viruset skiller ikke mellom fattig og rik, og alle måtte stille opp på dugnaden for å bekjempe det.

Men helt likt ble det ikke. Elever og lærlinger på yrkesfag er blant dem som har tapt aller mest, selvsagt når vi ser bort fra de familiene som har opplevd dødsfall og sykdom. Det er for å minske de menneskelige lidelsene elever, lærlinger og lærere har stilt pliktoppfyllende opp.

For lærere på TIP, elektro, restaurant- og matfag, ja alle yrkesfagene, var det litt av en utfordring de fikk i fanget 12. mars. I dette bladet kan du lese mer om hvordan de på kreativt vis gjorde det de kunne for å gi elevene praktisk opplæring over internett.

For elevene på yrkesfag er det vanskelig å komme utenom at de har tapt en del. Det er flere lærere vi har snakket med helt åpne på. Men fortsatt har skolene tid til å sørge for at elevene faktisk får den opplæringen – praktisk som teoretisk – de har krav på.

Hvis ikke, reiser industriteknologi-lærer Yngve Kristoffersen fra Alta en interessant problemstilling: Kan skolene faktisk stryke en elev som hadde ståkarakter til jul etter dette halvåret?

For lærlingene og nyutdannede fagarbeidere, har koronaen rammet svært hardt og svært forskjellig. Flere tusen er permittert, kun noen ytterst få er foreløpig oppsagt. Men for mange er framtiden uviss.

Hva skal hoteller som er vant til å ha fulle rom og konferansesaler kunne tilby lærlingene til høsten og videre framover? Eller restaurantene, frisørene og de mange andre som må leve under helt nye regler? Det koster tid og penger å ha en lærling, og det er et ansvar. NHO og LO ber derfor staten bidra.

For lærlingene er en ressurs. Både helsefagarbeidere, butikkarbeidere, de på lageret og i transportbransjen, renholderne. De er blitt klappet av som samfunnskritiske helter denne våren – med rette.

Vi slutter oss til rekken av dem som takker både fagarbeiderne, helsepersonell for øvrig og lærerne for at dette så langt har gått så bra som det har gjort.

Det er en grunn til at ordet dugnad er norsk.

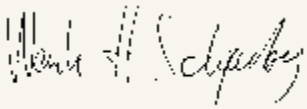

nytt fra YRKE

VED WENCHE SCHJØNBERG

Fagfornyelsen går som planlagt

OSLO Det var en stund usikkert om fagfornyelsen kunne innføres som planlagt fra høsten av, men Kunnskapsdepartementet kom fram til at dette lot seg gjøre til tross for koronasituasjonen. Det betyr at det blir nye læreplaner i vg1 fra høsten av, og fire nye yrkesfag.

– Elever, lærere og skoleledere har imponert oss med sin kreativitet og handlekraft i denne krisen. Det gir oss tro på at skolene skal kunne ta i bruk de nye læreplanene til høsten uten altfor store forsinkelser, sier kunnskapsminister Guri Melby i en pressemelding.

Hun understreker at kommuner og skoler må ta tiden til hjelp, men at en utsettelse på et helt år, slik Skolenes Landsforbund hadde bedt om, ikke er nødvendig.

– Det er viktig at fagfornyelsen fortsetter som planlagt, men forventninger til hva vi rekker, må kommuniseres med klokskap. Vi forstår at forberedelsene til de nye læreplanene ikke har vært like omfattende som opprinnelig planlagt, men samtidig er det mange som har sett fram til å ta de nye læreplanene i bruk, sier Guri Melby.

Yrkesfag mest populært blant ungdommen

OSLO Søkertallene for studieåret 2020–2021 viser at det er programmene på yrkesfag som er de mest populære i år. Det er 37 040 søkere til yrkesfag på vg1, 450 flere enn til de studieforberedende programmene.

Sammenlignet med i fjor er det 650 flere søkere til yrkesfag, og 250 færre søkere til studiespesialisering. Det gjør at det ifølge NTB for første gang siden medier og kommunikasjon ble flyttet til studieforberedende, er et flertall som søker seg til yrkesfag.

Helse- og oppvekstfag er det mest populære programfaget, mens det også er en liten økning i jente-søkere til de tradisjonelle guttefagene bygg- og anleggsteknikk, elektrofag og industriell produksjon, selv om guttene fortsatt er i klart flertall her.

– Det finnes veldig mange spennende veier i videregående, og jeg er spesielt glad for at så mange unge velger yrkesfag. Elevene har lyst til å arbeide i praktiske, kreative yrker hvor de får brukt både hode og hender, sier kunnskapsminister Guri Melby.

Flere elever blir med på tredjeåret

OSLO Andelen elever i videregående skole som fortsetter etter andreåret, enten med et tredje år på skolen eller ut i læretid, har økt de siste årene, viser en oversikt fra Utdanningsdirektoratet.

På studieforberedende fortsatte hele 95,7 prosent av elevene etter andreåret, mens på yrkesfag gikk 76,2 prosent videre etter vg2. Andelen som går fra vg2 til opplæring i en bedrift året etter, er nå på nesten 46 prosent. Det er en økning på mer enn 12 prosentpoeng siden 2013. Utdanningsdirektoratets tall viser også at det er jenter som er flinkest til å fortsette skoleløpet, men forskjellen har minket de siste årene.

Tok Y-veien til doktorgrad

SARPSBORG Christian Berg har nylig fått sin doktorgrad som prosess-, energi- og automasjonsingeniør, og anbefaler i lokalavisen Sarpsborg Arbeiderblad andre å gjøre som ham, nemlig å ta yrkesveien til høyere utdanning.

Han har tatt sin doktorgrad ute i bedrift, en ordning som er administrert direkte av Norges forskningsråd.

– Jeg synes veien fra yrkesfag på videregående skole til ingeniør er helt genial, bedre enn hvis man går allmenne fag. Ved å ta fagbrev får du to år på gulvet som lærling ute i en bedrift, som jeg hadde på laboratoriet hos Borregaard. Jeg fikk se hvordan prosessingeniører jobbet. Den samme muligheten får du ikke om du går allmenne fag, da er det ingen læretid, forklarer Berg.

– Det er sikkert mange foreldre som er uenig med meg, og som vil at barna skal gå allmenne fag, men det kommer helt an på hva man vil bli. Ofte er jo det et problem å vite når man er 16 år og skal velge. Men de som vet at de har lyst til å bli noe innen for eksempel kjemi, maritime studier, maskin, elektro eller bygg, kan ha gode muligheter til å avansere fra fagbrev til høyere utdanning fra yrkesfag på videregående skole. I tillegg slipper de da å ta allmenne påbygging, som er ett år ekstra på skole, og får mer erfaring underveism ed det studieløpet jeg valgte.

Fylkestopper frykter økt frafall

BERGEN Utdanningsledere rundt om i landet frykter at kampen mot frafall i videregående får seg en knekk på grunn av koronaen.

– Det er stor fare for at avbrudd og forsinkelse i læreforholdet kan gå ut over motivasjonen til å fullføre, sier assisterende fylkesdirektør for opplæring og kompetanse i Vestland, Bekka Skaasheim, til Kommunal Rapport. Antallet permitterte og oppsagte lærlinger har vært høyt under korona-pandemien.

– Det er en fare for at korona-pandemien kan gi større frafall blant lærlingene. Lærlingene kan bli gående uten jobb og opplæring i lang tid, og enkelte kan miste læreplassen permanent pga. konkurser, sier konstituert avdelingsdirektør Jan Tvedt i Oslo kommune til Kommunal Rapport.

– Jeg er bekymret. Konsekvensene blir store hvis mange ikke får læreplass i år, sier fylkesråd for utdanning og kompetanse i Nordland fylkeskommune, Hild-Marit Olsen. Flere av fylkestoppene uttrykker skepsis til hvorvidt vg3 er et attraktivt tilbud for elevene.

Venter på høyere yrkesfagutdanning

OSLO **Byggenæringens Landsforening (BNL) takker regjeringen for at de vil legge fram en melding om høyere yrkesfaglig utdanning neste år.**

Det kom fram da regjeringen la fram kompetansereformen «Lære hele livet». Der kom det fram at det skal legges fram en strategi for høyere yrkesfaglig utdanning neste år, og at ambisjonen er å øke studiekapasiteten.

– Dette er svært viktig for å i enda større grad synliggjøre at det finnes flere veier til å spesialisere seg, få faglig påfyll eller utdanne seg videre når man velger yrkesfag, sier Jørgen Leegaard, samfunnspolitisk direktør i BNL. I stortingsmeldingen foreslår regjeringen også at fagskoler kan tilby et kortere tilbud, ved å fjerne begrensningen på 30 studiepoeng i minstelengde.

Landets største blir større

SANDEFJORD **Norges største videregående skole, Sandefjord, skal bli enda større, melder Teknisk Ukeblad. Ifølge bladet skal skolen sette i gang et omfattende arbeid med både nybygg, rehabilitering av gamle bygg og riving.**

Det planlegges blant annet et nytt, treetasjes bygg i massivtre. Nybygget blir på 3 000 kvadratmeter, mens det er planlagt bygget om et areal på 2.000 kvadratmeter, i tillegg til at det blir et nybygg til på ytterligere 2 000 kvadratmeter. Den totale byggemassen vil da utgjøre 41 500 kvadratmeter. Skolen har i dag 2 000 elever.

Veidekke står for byggeprosjektet og opplyser at det utføres som en fossilfri byggeplass, med mål om avfallssorteringsgrad på minst 95 prosent.

– Bæresystemet i massivtre i nybygget bidrar til reduserte klimagassutslipp, og de nye tekniske anleggene vil sammen med tilleggsisoleringen redusere skolens energibehov betydelig, skriver Veidekke i en pressemelding. Byggestart er i år, og planlagt ferdigstillelse er i januar 2023.

Over 3.000 permitterte lærlinger

OSLO **Antallet permitterte lærlinger har gått noe ned etter hvert som samfunnet er blitt åpnet igjen denne våren, men i uke 20 var det fortsatt 3.600 permitterte lærlinger her i landet.**

Det betyr at åtte prosent av lærlingene er permittert. Frisørlærlinger, kokkelærlinger og elektrikerlærlinger er spesielt hardt rammet, viser tall fra Utdanningsdirektoratet.

Men det er en positiv utvikling i tallene. Fra uke 18 til uke 20 falt antallet permitteringer med nesten 800. På det meste har 4.379 lærlinger vært permittert. Utdanningsdirektoratet har fått melding om at 14 lærlinger er oppsagt som følge av korona-situasjonen.

Oslo er fylket som har hatt høyest andel permitterte i perioden, og på det høyeste var 1 av 5 lærlinger permittert her. Sammen med Agder, er Oslo det fylket som har hatt størst nedgang i antall permitterte de siste tre ukene. Oslo har gått fra 20 til 13 prosent, og Agder fra 10 til 5 prosent. I Troms og Finnmark har andel permitterte falt fra 15 til 10 prosent siste to uker. I de øvrige fylkene varierer andelen permitterte nå fra 6 til 9 prosent.

Trippel for Fagskolen Kristiania

OSLO **Fagskolen Kristiania fikk i februar akkrediteringsrett på sitt tredje fagområde, og ble med det den første fagskolen i Norge som har fått en slik trippel.**

Den nye akkrediteringsretten går på fagområdet økonomi og administrasjon.

– Fagskolens mandat er å være yrkesrettet og kunne svare raskt på arbeidslivets kompetansebehov. En fagområdeakkreditering gir oss rett til å opprette nye studier, samt gjennomføre «vesentlige endringer», innenfor fagområdet, gjennom eget kvalitetssystem – uten å søke NOKUT om akkreditering for det enkelte studium. Dette betyr svært mye for oss. Vi kan ha en raskere utviklingstakt, både når det gjelder utvikling av nye studier, og videreutvikling av eksisterende tilbud i tråd med endringer i arbeidslivet. Samtidig er det en stor anerkjennelse av den jobben vi gjør, sier Rektor ved Fagskolen Kristiania, Annelise Kiønig

«Jeg er en stor bidragsyter i samfunnet. Det er en deilig følelse.»

Remi Bergersen, butikklærling.

De sto i frontlinjen i

«Det er på grunn av oss det har vært mat i butikkene»

Mustafa Qaiser, lærling på lageret til Asko.

«Jeg gjør alt for ikke å bli smittet. Jeg møter ingen, ikke venner, ikke familie»

Emilie Bals, helsefaglærling på Lørenskog sykehjem.

FOTO: SNORRE SCHJØNBERG, WENCHE SCHJØNBERG, ASKO

kampen mot korona

«Jeg føler ikke jeg kan stryke en elev nå, for det var ikke en del av avtalen at skolen skulle være stengt et halvt år»

Yngve Kristoffersen, lærer industriteknologi.

Da butikkarbeideren ble samfunnskritisk

I møtet med koronaen har dagligvarebransjen fått sin renessanse. Ansatte både i butikk og på lager føler ny yrkesstolthet, men det er usikkert om det får varige konsekvenser, mener forsker.

TEKST **SNORRE SCHJØNBERG**

Livet i dagligvarebransjen har vært hektisk denne våren. Med hjemmekarantener, stengte skoler og myndighetenes krav til sosial isolasjon, var det mange som fryktet hamstring og tomme butikker.

Slik gikk det ikke. Butikkene fylte på med varer i rekordtempo, smitteverntiltak ble innført, og nå, etter nesten to måneder i Korona-Norge, er de fleste enige om at dagligvarebransjen sto av stormen.

– Vi skal være forsiktige med å bruke heltebegrepet, men våre folk har gjort jobben bra, sier Bjørn Gulbrandsen, WOW-general lærling-topp i Coop Øst.

Han skryter av lærlingenes og de unge fagarbeidernes innsats og gir dme en stor del av æren for at butikkene har klart å holde hyllene fulle i en krevende periode.

– Det har kommet folk med kaker og blomster til våre ansatte, så de har fått føle på det å bli anerkjent, sier Gulbrandsen.

INGEN AUTOMATIKK Professor Kjell Gunnar Salvesen ved Norges Handelshøyskole mener det er èn ting som avgjør om den økte statusen til butikkarbeiderne vil vedvare:

– Det er selvfølgelig lønn. Dette blir forhandlet i lokale og sentrale oppgjør, og for butikkansattes del i større grad i lokale oppgjør, sier Salvesen.

Salvesen trekker paraleller til sjøfolk og oljearbeidere, som også tidvis har opplevd at de er Norges stolteste yrkesgruppe. Der har man imidlertid sett at effekten har avtatt over tid.

Salvesen mener det ikke er noen automatikk i at hverken økt omsetning eller økt status for yrket i befolkningen, vil gi økt lønn for den ansatte.

– Kan det at det er blitt definert som en samfunnskritisk rolle, med strenge smitteregler, ha noe å si?

– Det er et argument man helt sikkert kan bruke i lønnsforhandlingene,

Butikkarbeideren har fått en ny status i løpet av koronakrisen. Butikkfagarbeider Magnus Lien ble stoppet og takket av kunde Liv Marie Engan da Yrke var på besøk.
Foto: Harald Vingelsgaard

at jobbene er litt mer sammensatte enn før og krever litt mer kunnskap. Det er som oftest arbeidsgiveren villig til å betale for. Men selv om det er velvilje i befolkningen nå, er det ikke sikkert det gir utslag i forhandlingene.

Korona-krisen kan imidlertid gjøre det lettere å rekruttere til dagligvarebransjen. Salvesen lister opp fire punkter som er viktige for folk som vurderer hvilket yrke de vil: lønn, arbeidsmiljø, mulighet for utvikling og:

– En av tingene er hvor viktig jobben er, om det er en nyttig og samfunnskritisk jobb. Og det er det jo blitt veldig tydelig i det siste at denne gruppen har. Ett av de elementene er da blitt styrket i denne perioden, sier Salvesen.

KRAV OM UTDANNELSE? Internt i dagligvarebransjen diskuteres framtiden nå for fullt.

Mens administrerende direktør i Reitan-gruppen går ut i Dagens Næringsliv og ber unge droppe skolen og begynne i butikk, snakker andre, blant annet i Coop-systemet, om hvorvidt butikkfag fra videregående blir et slags bransjekrav i framtida.

– Da gjør man det komplisert for seg selv. Man må forstå at 30 prosent av hvert årskull i Norge dropper ut av videregående, og det er de som jobber i butikkene. Hvis man stiller krav om at de skal ha videregående, er jeg ikke sikker på om de vil tiltrekke seg nok folk, sier Salvesen.

ØKT OPPMERKSOMHET Kine Søyland, kommunikasjonssjef i NorgesGruppen, som har blant annet Asko, Meny, Kiwi og Joker i sin portefølje, sier lærlingene deres har bidratt i en krevende periode.

– De siste ukene har krevd mye av våre ansatte, og det innbefatter i mange tilfeller også lærlingene. Der det har vært ekstra behov, har lærlingene, som andre ansatte, stilt opp ekstra. Det har vært nyttig å ha ansatte som brenner for faget sitt i denne spesielle tiden, sier Søyland.

– Lærlingenes rolle har vært mye av det samme, men de har fått «kjenne» på det å jobbe i en mer hektisk tid enn vanlig, når det kommer til planlegging, kundebehandling og endret arbeidsform i en ny og annerledes hverdag.

– Vi kan også se at vi har fått økt oppmerksomhet fra personer som ønsker læreplass hos oss, da det i en sånn tid kommer fram at dagligvare er en trygg bransje med gode muligheter for jobb etter endt læretid.

SAMFUNNSKRTISK Heidi Anita Eiken er distribusjonssjef i Asko og mener lærlingene har spilt en viktig rolle i å få levert ut mat fra Asko sine lagre. Særlig ettersom de har måttet hente inn mange nye for å få varene ut. Da blir lærlingene nesten som eksperter å regne.

– Vi visste hele tiden at vi kom til å ha varer, så for oss var det om å gjøre å få fylt opp i butikkene igjen, og de første dagene var veldig tøffe. Men vi klarte å komme gjennom dem og har fremdeles et veldig høyt volum. Vi har tatt inn folk som er permitterte, som vikarer hos oss, så nå klarer vi oss uten å jobbe så mye overtid. Det er forferdelig slitsomt for folk å gå i mange dager med mye overtid, sier Eiken.

Til tross for mye jobb, føler hun at hennes ansatte har satt pris på at jobben deres blir satt pris på.

– Bare det å kunne levere barn i barnehagen fordi du har en samfunnskritisk rolle, det er viktig, det, sier Eiken.

«I en krisetid, skaffer de oss mat og drikke. De er suverene!»

Kunder vi møtte på butikken i Røros, beundrer de som holder butikken åpen.

– Hvis vi legger ned arbeidet, begynner folk å sulte etter hvert. Det skjønner folk nå. Vi er viktigere enn mange har trodd at vi har vært, sier butikkmedarbeider Magnus Lien i Coop Mega Røros sør i Trøndelag.

Lien står og setter tørrvarer på plass i en av hyllene. En strålende fornøyd kunde kommer gående mellom reolene og stopper.

– De som jobber her i butikken, gjør en fenomenal jobb. I en krisetid skaffer de oss mat og drikke. De er suverene, sier kunde Liv Marie Engan.

- FOLK SER VI ER VIKTIGE Magnus Lien har vært ansatt i Coop Mega Røros i om lag 10 år nå.

– Før så folk litt ned på de som jobber i kassa, ja enkelte personer gjør fortsatt det. Men den siste måneden føler jeg at det er blitt annerledes. Folk ser at vi er viktige for å holde samfunnet i gang, sier han.

Kunde Engan er enig. Hun er en eldre kvinne som ikke har glemt hvilke holdninger folk hadde til de som jobbet i butikk i gamle dager.

– Før i tiden var det slik: «Du er bare ei butikkdame», sa de og så ned på dem som jobbet i butikk. Nå viser folk respekt for dem som sitter i kassa, understreker Engan.

«Jeg trodde ikke mine egne øyne»

Remi Bergersen, annenårslærling på Obs Jessheim, fikk sjokk da koronaen slo til i mars. Han føler han har lært utrolig mye av å jobbe for fullt i denne perioden.

Foto: Wenche Schjønberg

Bergersen forbereder seg på prøveeksamen i slutten av mai, og har iallfall fått bygget seg opp nok erfaring de siste månedene. Han har gått på Nannestad videregående.

– Jo, jeg har merket det på kroppen. Det har vært ganske kaos om dagen på jobb, så jeg har virkelig kjent på hvordan det er å jobbe under press. Men det har vært gøy, sier Bergersen til Yrke.

– Hvordan er stemningen i butikken nå?

– Iallfall blant kollegaer er den helt tipp topp, den har aldri vært bedre, egentlig. Men stressmessig og med tanke på kunder, så har det blitt mye. Den 11. og 12. mars kan vi bare sette i historiebøkene, det var et kaos uten like.

– Hva tenkte du da du så det?

– Jeg trodde ikke mine egne øyne, det var hamstring på et høyt nivå. Jeg og alle de som var i faghande,l måtte rett over til daglivare, og der har vi blitt.

– Har du følt på at du gjør en viktig jobb for samfunnet?

– Før koronatiden tenkte jeg aldri at vi gjør en sånn super jobb for samfunnet, den tanken hadde jeg ikke. Jeg bare dro på jobb og gjorde det jeg skulle. Men etter koronatiden har jeg kjent at jeg gjør ganske mye for samfunnet. Jeg er en stor bidragsyter i samfunnet, føler jeg nå. Det er en deilig følelse.

– Har du måttet gjøre andre arbeidsoppgaver enn vanlig?

– Det har egentlig kun vært prioritert å få ut varer, hjelpe kunder og vaske disker, håndtak og alt. Tenke smittevern. Så har den lærlingbiten blitt lagt litt på is.

– Har det blitt tid til oppfølging?

– Det har vært litt mindre oppfølging, men det er av naturlige årsaker, men det er tilbake nå. Jeg har sittet og pugget hjemme.

– Føler du at du har tapt noe eller tjent noe på korona-situasjonen?

– Jeg føler jeg har tjent på det, for jeg har virkelig fått kjenne på hvordan det er å jobbe i en hektisk butikk.

– Har du vært redd for korona?

– Jeg har ikke vært direkte redd for meg selv, men jeg har vært redd for å smitte andre som det faktisk er enda mer farlig for. Så jeg har passet ekstra på.

– Hva har du gjort annet enn jobb?

– Jeg har holdt meg mest hjemme. Jeg har kjøpt meg en helt ny PC, så jeg har dratt hjem fra jobb og spilt og sett på serier.

– Har du noen hobbyer?

– Ja, fotball, det har det ikke blitt så mye av. Jeg elsker å reise rundt og se på fotballkamper, det er noe jeg ikke har fått gjort. Nå skal jeg se på serieåpningen på Færøyene med en kompis i helga.

– Hvor lenge kan du fortsette med fullt trykk?

– Jeg kjenner at det har tatt på kroppen, det kaoset her. Så det er litt deilig at det går mot normalen nå, men plutselig kan det jo blusse opp igjen.

– Hvordan har arbeidsmiljøet vært i butikken?

– Miljøet har alltid vært bra her, men jeg føler det er blitt sterkere og vi er mer knyttet sammen. Det er så mye arbeid å gjøre, og det blir så mye mas. Da blir vi mer knyttet sammen. Så er det noen som vil føle seg utslitt og slitne, og da kan det smelle litt, men det er så godt samhold, så det går over med én gang.

– Jeg som jobber på sykehjem er veldig sårbar

Emilie Bals (19) gikk rett i selvisolasjon da koronaen herjet i starten av mars. Hun har vært livredd for å dra med seg smitte inn på sykehjemmet der hun er lærling.

Foto: Snorre Schjønberg

Bals er lærling på Lørenskog sykehjem, etter å ha tatt helsefag på Strømmen videregående. Hun har jobbet 100 prosent siden koronaen slo inn over landet. Samtidig har avisene telt antall korona-døde minutt for minutt, og sykehjemmene ble tidlig utpekt som de mest sårbare.

– Det har egentlig gått veldig greit. Jeg er blitt mye omdisponert, og det har jeg lært mye av. Jeg får fortsatt god oppfølging, men ble kastet litt rundt. Det var uvant i starten, for jeg er vant til å gå med en veileder hele tiden.

– Har du fått den oppfølgingen du skal ha?

– Ja, det har gått veldig fint. Jeg har fagprøve den 22. mai, så jeg har fått god oppfølging og er klar til det.

– Hvordan har presset på jobb vært?

– Det har holdt seg ganske jevnt. Vi har ikke vært i den situasjonen at vi har fått korona-smitte inn på vår avdeling. Så det har vært å opprettholde de strenge smittevernreglene, det er et mye strengere regime nå og helt annerledes enn hvordan det var før koronaen.

– Har dere kjent på trykket fra omgivelsene?

– Ja, spesielt fra de pårørende. Det har vært mye pushing fra dem om at de vil få komme på besøk, men det har vært ganske strengt. Nå har vi åpnet for litt besøk med avstand ute i hagen her, og det har fungert veldig bra. Men vi har måttet forklare situasjonen mange ganger for pasientene, særlig for de med demens som har lurt på sønnen eller datteren ikke vil komme på besøk lenger. Det kom som et lite sjokk, så vi har satt av mye tid til pasientene.

– Har du kjent på det at dere er viktige for samfunnet?

– Ja, veldig. Det er jo smittetiltak og sånn rundt om i verden, men jeg som jobber på sykehjem er veldig sårbar. Så jeg gjør alt for ikke å bli smittet. Jeg møter ingen, ikke venner, ikke familie, for jeg er ikke interessert

– Hvordan er det å gå så mange måneder i isolasjon?

– Det er kjedelig, men det blir mye turer ute, så jeg føler jeg er blitt sprekere og sunnere. I starten var jeg veldig redd, og hadde med Antibac overalt. Det har jeg fortsatt, men jeg har roet ned på den uroen jeg hadde i meg. Jeg er litt redd fortsatt, da, for at jeg kanskje kan dra med meg smitte.

– Har du fulgt med på nyhetene og hvordan det går andre steder?

– Ja, mye mer enn vanlig. Jeg synes det er skummelt og ubehagelig, men det er jobben min, så får jeg bare ta imot tiltakene som kommer. Det er helt fælt å se på sykehjem som har hatt mange dødsfall.

– Har du noen hobbyer?

– Jeg synger i kor, og det har vært digital korøvelse på telefon, og nå har de begynt å åpne opp litt med øvelser med to meter avstand og fem i gruppene. Det er mye som er blitt stengt ned av interesser og sånn.

– Hvor lenge kan du fortsette som dette?

– Jeg gjør det til det her er over, jeg tar ingen sjanser på det, det tør jeg ikke.

– Hva tenker du om tiden framover nå, når mer og mer åpner opp?

– Jeg synes det er et litt dumt valg å åpne igjen, økonomien blir valgt litt over helsa. Da blir jeg selvfølgelig redd for at vi kan få smitte inn på sykehjemmet.

Han har holdt hyllene fulle

For transport-lærling Mustafa Qaiser fra Romsås i Oslo har korona-perioden betydd jobb, jobb og jobb. Det har sørget for at butikkene har hatt mat i hyllene.

Foto: Asko

Mustafa er inne i andre år som lærling i Asko Norge. Han har gått på Stovner og Etterstad videregående.

– Helt i starten tenkte jeg at dette kommer til å gå dårlig, og at butikkene skulle stenges og sånn. Men da jeg leste nyhetene, forsto jeg at butikkene ikke skulle stenges, og at det ville bli slutt på hamstringen, sier Mustafa til Yrke.

– Hvordan er stemningen på lageret nå?

– Den er rolig nå, for vi er flere enn vi pleier å være. Vi får SMS hver tirsdag og torsdag med informasjon om hvordan situasjonen er, og hvordan tiltakene er. Det har gått bra, sier Mustafa.

– Har du følt på at du gjør en viktig jobb for samfunnet?

– Vi har følt på det, ja. Vi har stått på og jobbet mye overtid. Hvis vi ikke leverer, så får ikke butikkene varene de skal ha. Så det er på grunn av oss det har vært mat i butikken.

– Har du måttet gjøre andre arbeidsoppgaver enn du skulle?

– Nei, vi har gjort det vi har gjort før, bare mye mer.

– Har det blitt tid til oppfølging?

– Ikke så mye i disse tidene, men ellers er oppfølgingen bra. Nå er det bare jobbing. Jeg får jobbe mer selvstendig.

– Hva gjør du på jobb?

– Jeg kjører truck, tar imot varene på varemottaket og kjører de til lageret så plukkerne kan plukke.

– Har du vært redd for korona?

– Jeg har vært litt redd, ja. Derfor prøver jeg å holde to meters avstand og ha god håndhygiene. Jeg er ikke ofte ute nå i disse koronatider, jeg prøver å unngå folk. Jeg kan gå en tur på kvelden når det ikke er så mange ute.

– Har du noen hobbyer?

– Jeg pleier å spille litt hjemme. Til vanlig er det fotball og sånn, men det kan jeg ikke gjøre nå. Så jeg er for det meste hjemme og spiller.

– Hvor lenge kan du fortsette med fullt trykk på jobb?

– Jeg kan fortsette så lenge det varer. Jeg har lært mye, hvor viktige vi er for denne bransjen og sånt.

– Hvordan er arbeidsmiljøet blant kollegaene?

– Vi har fortsatt god kontakt, men det er ikke sånn at vi sitter sammen i kantina og spiser. Vi sitter én ved hvert bord, det er ikke som før at vi sitter og snakker og har det gøy. Vi savner det, så vi får håpe at koronakrisen snart er over.

– Rart om elevene ikke har tapt på dette

Industriteknologilærer Yngve Kristoffersen har levd med korona-situasjonen i et fylke nesten uten smitte. Han mener elevene – særlig på yrkesfag – ikke har fått fullverdig undervisning.

Kristoffersen jobber på Alta videregående skole, som har både studiespesialisering og yrkesfag og har i underkant av 1.000 elever. Han var blant dem som kom tidlig i gang, ettersom regjeringen åpnet for at enkelte yrkesfag fikk komme først tilbake på skolen.

– Det ville være rart hvis elevene ikke har tapt på dette, da er den undervisningen vi driver med til vanlig, for dårlig. Da kan vi jo bare slutte med klasser og skoler, hvis man mener at elevene har fått fullverdig undervisning nå. Men vi har gjort så godt vi kan, sier Kristoffersen til Yrke.

– Hvordan er stemningen nå?

– Her i Finnmark er det jo ikke smitte, så de første ukene var det sånn at når vi gikk tur, var det en spøkelseslandsby, men nå er alt så å si tilbake til normalen. Vi følger de smitterådene så langt det går, men barn og elever, de klarer ikke alltid det. Jeg har tatt det veldig alvorlig, men det oppleves litt som om noen roper ulv, ulv og så kommer ikke ulven.

– Hva tenkte du da alt stengte ned?

– Jeg tenkte at det var rett. Jeg skjønner regjeringen, hvis de ikke hadde gjort det, så kunne det jo gått som det gjorde med Sverige, og det er ikke bra, det heller.

– Har du følt ekstra på at du gjør en viktig jobb for samfunnet?

– Nei, jeg har ikke følt det spesielt. Men det siste vi må gjøre nå er å kutte i skolen, nå må staten bruke penger på skole. Vi er en viktig samfunnsinstitusjon, men jeg har ikke følt noe ekstra på det nå.

Foto: TS Foto design

– Hvordan har du måttet jobbe annerledes?

– Vi ble jo kastet inn i en helt ny digital hverdag. De elevene vi har på yrkesfag, er ikke nødvendigvis de elevene som er vant til å følge med i timen, så det har vært vanskelig å undervise nytt materiale på en helt ny plattform. Så jeg har gått gjennom gammelt materiale, og gitt dem lokkemat med at hvis de møter opp på alle møtene på Teams, og gjør det lille som er av oppgaver, så tar jeg dem opp en karakter til sommeren.

– Jeg har også opplevd diskusjoner om hvorvidt vi juridisk kan stryke en elev nå hvis eleven hadde ståkarakter til jul. For skolen og eleven inngår en avtale, og jeg føler ikke jeg kan stryke en elev nå, for det var ikke en del av avtalen at skolen skulle være stengt halve året.

– Har du vært redd for korona?

– Jeg har ikke vært redd for å bli smittet personlig, men jeg har vært redd for mine barn.

– Hvordan har arbeidsmiljøet vært?

– Det har vært fantastisk, de har kjørt på med quiz på Teams, og vi har kommet så langt at mens vi bare hadde kontakt med familien de første ukene, så har vi kunnet være litt tilbake på skolen, vi lærerne, da vi så at det ikke var smitte. Da har vi jobbet med å få på stell ting som vi kanskje har forsømt en stund.

– Hva tenker du om tida framover nå?

– Igjen tenker jeg at vi er veldig glade for at vi bor i et område der det er lite smitte, men jeg lurer på hvordan de skal løse dette i Oslo, der man kan møte

Beboerne på Nordberghjemmet i Oslo måtte ta trimmen sin utendørs i slutten av mars. Da hadde koronaen lammet Norge og ført til stengte sykehjem. Foto: Håkon Mosvold Larsen / NTB scanpix.

– Helsefagarbeiderne helt sentrale i møte med korona

Fagforbundet, som vanligvis passer nøye på at lærlingene ikke jobber for mye, har i vår bedt kommunene ta helsefaglærlingene i bruk mot koronaen. I Oslo har det blitt 100 prosent jobb for lærlingene på sykehjemmene.

En av de virkelig store truslene i den første perioden med korona-epidemien, har vært smitte på sykehjemmene. Det er her mange av dødsfallene i Norge har kommet, og sykehjemmene er blitt stengt for alle besøkende.

For lærlingene på sykehjem rundt om i landet har hverdagen brått blitt enda mer alvorlig.

Turid Mood er instituttleder ved Økernhjemmet, ett av sykehjemmene i Oslo der det har vært økt press og flere dødsfall som følge av korona.

Hun forteller at de har en lærling på sykehjemmet, og at hun havnet i karantene selv, etter nærkontakt med en smittet kollega.

– Hun forteller at hun har vært redd for å smitte andre, og at det er skummelt at man ikke kjenner symptomer. Hun synes det har vært lærerikt, og ikke bare negativt, sier Mood til Yrke.

– HELT SENTRAL INNSATS Helge Sporsheim er klubbleder for de ansatte i sykehjemsetaten i Oslo kommune. Han mener alle ansatte – unge og lær-

linger som erfarne – har stått på i møtet med en helt ny utfordring.

– Etter forholdene går det ikke så verst, det varierer litt fra sted til sted, men det ser ikke så stygt ut som vi fryktet en stund. Jeg synes de ansatte og institusjonene har vært veldig dyktige til å stoppe smitteutbrudd når de har avdekket smitte, sier Sporsheim.

– *Hvilken rolle har helsefagarbeiderne spilt?*

– De vil jeg si at har vært helt sentrale, det er de som er flertallet av de ansatte i vår etat. Det er den største yrkesgruppen, og da sier det seg selv at de har stor påvirkning på resultatet og kvaliteten, sier Sporsheim.

Han sier det har vært uunngåelig at det har oppstått noe frykt blant de ansatte, både for seg selv, men ikke minst for å dra smitte inn i sykehjemmene. I Sverige har de for eksempel opplevd langt flere dødsfall ved sykehjemmene enn i Norge.

– Det er det som er det nye, konsekvensene er så enorme. Selv om man ikke har smittet beboere, kan man ha smittet kolleger, man har vært i møter, hatt vaktskifter og jobbet tett. Det har konsekvenser langt utenfor deg selv. Og når man ser at avisene teller dødsfall minutt for minutt, blir man også engstelig for å dra med seg dette hjem.

– Det er en helt unik situasjon. Jeg har ikke møtt så mange som i begynnelsen av denne situasjonen var rolige og trygge på hvordan vi skulle håndtere dette, sier Sporsheim.

FULL JOBB For lærlingene i sykehjemsetaten i Oslo kommune ble det raskt forhandlet fram en avtale som gjorde at de kunne jobbe (drive verdiskapning) 100 prosent i denne perioden.

– Det er en tidsbegrenset avtale, som vi vil vurdere å fornye på seinsommeren. I gjennomsnitt skal en lærling ha 50/50 verdiskapning og opplæring, men det er også mye god opplæring i å få være med på stell og pleie, men de har nok jobbet mer selvstendig i denne perioden enn i et normalt læreløp. Så er det noen forutsetninger i denne avtalen at de så langt det er mulig, skal følges opp av veileder, sier Sporsheim.

– Det var en veldig velkommen avtale, og noe av det vi hadde i bakhodet da vi gjorde avtalen, var at til tider må vi gripe inn fordi vi ser at lærlingene driver verdiskapning i overkant mye. Vi hadde noen bange anelser om at de tendensene kom til å forsterke seg nå, og det å sikre dem en rettferdig lønn for jobben de legger ned, og samtidig legge noen rammer, slik at de blir i stand til å få den kunnskapen de skal, var viktig.

TAKK FRA REGJERINGEN Fagforbundet har også i en uttalelse lagt vekt på at kommunene må være fleksible med lærlingene i møtet med koronaen, og at lærlingene er en ressurs som faktisk kan brukes.

– Helsefagarbeidere står i førstelinjen i kampen mot koronaviruset og gjør en formidabel innsats. Helsearbeidere møter både pasienter og pårørende som er i vanskelige situasjoner. Vi er helt avhengig av deres kompetanse og erfaring i denne situasjonen. Jeg vil rette en stor takk til fagarbeiderne som bidrar til å holde hjulene i gang i denne spesielle tiden, sier statssekretær Inger Klippen (H) i Helse- og omsorgsdepartementet.

Helge Sporsheim, klubbleder ved sykehjemmene i Oslo, mener helsefagarbeiderne har vært sentrale i kampen mot koronaen. Foto: Fagforbundet.

Inger Klippen, statssekretær i Helse- og omsorgsdepartementet, takker helsefagarbeiderne på vegne av regjeringen. Foto: Høyre.

– Jeg vet at mange helsefaglærlinger ønsker å bidra med sin kompetanse under koronaepidemien. Vi har derfor åpnet opp for at studenter, elever og lærlinger som er under annen helse- og sosialfaglig utdanning enn medisin og farmasi, også kan få innvilget midlertidig studentlisens det siste året av sitt studie, sier hun.

Vil ha egen krisepakke for bransjene som stengte ned

NHO frykter at bedrifter som sliter under koronakrisen, ikke vil kunne fortsette som opplæringsbedrifter uten hjelp. Også LO vil ha midler direkte inn til lærlingbedriftene.

Det er over 20 000 lærlinger i norske bedrifter, og for mange av dem rammet korona-krisen hardt. Både i frisør- og velværebransjen og i restaurant-, utelivs- og reiselivsbransjen ble lærlinger permittert tidlig.

Frisørbransjen er så smått kommet i gang igjen, under helt nye økonomiske forutsetninger på grunn av koronatiltakene. For hotellbransjen og deres mange serveringssteder, ser den umiddelbare framtiden enda verre ut.

Derfor har NHOs landsforeninger som representerer arbeidsgiverne i de rammede bransjene, spilt inn ønske om en egen krisepakke for lærlingene til regjeringen.

De vil ha midler, enten gjennom lønnstilskudd eller stimuleringstilskudd, for å sikre at bedriftene faktisk kan ta inn lærlinger som planlagt til høsten, og for at de som allerede er i lære, skal få fullført.

– Det er et NHO-innspill som vi stiller oss helt bak. Egentlig er matfagene og de estetiske håndverkerne helt i samme båt her, og vi og LO samarbeider også godt, sier administrerende direktør Anne Mari Halsan i NHO-foreningen Norske frisør- og velværebedrifter til Yrke.

– Det virker som om politikerne er ganske lydhøre på våre innspill, så jeg har god tro på at det vil komme noe, sier hun.

HASTER Terje Tidemann er daglig leder i opplæringskontoret for reiseliv, restaurant og matfag i Vestfold og

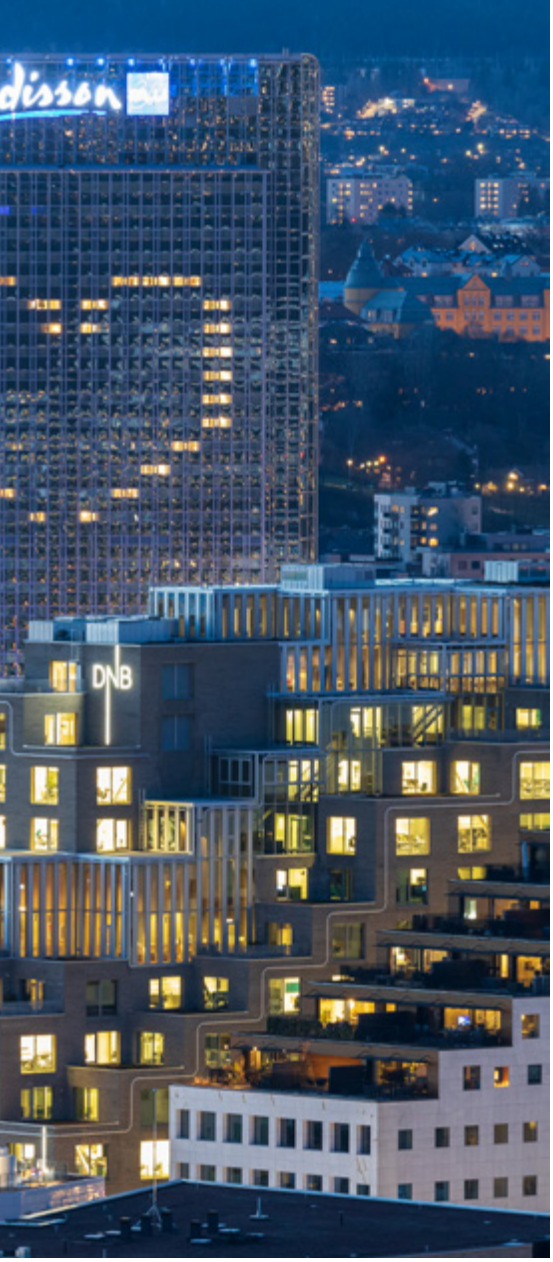

Oslo Plaza lyste opp med et hjerte midt i korona-krisen, men for norske hoteller og serveringssteder er det vanskelige tider framover. Foto: NTB scanpix

Buskerud, og styreleder i FORM, som samler 33 opplæringskontorer fra hele landet.

Han frykter at både restaurant- og hotellbransjen vil lide på grunn av koronaen i lang tid, og mener det må komme en krisepakke til lærlingtiltak.

– Det kan være snakk om stimuleringstilskudd, lønnstilskudd og også at man må se på det eventuelt å opprette noen flere vg3-tilbud, sier Tidemann.

– *Og dette haster vel å få på plass?*

– Ja, er du gæren. Problemet er at det er så stor usikkerhet, og jeg er redd for at myndighetene vil avvente og se, sier han.

Grunnen til at det haster, er at lærlingene som er i gang med sitt første år, kan risikere å tape stort dersom koronaen fortsetter å holde kundene vekk fra restauranter og hoteller. Det er nå de skulle bygget seg opp sin fagkunnskap.

– Jeg frykter at disse restriksjonene vil påvirke restaurantbransjen i lang tid, og når det gjelder hotell, så lever de i stor grad av kurs og konferanse, og det var det første bedrifter avbestilte, og noe av det siste de vil sette i gang med igjen også, sier Tidemann.

– I verste fall mister vi et årskull, og det vil også påvirke søkingen negativt neste år igjen, sier han.

HARDT RAMMET NHO Reiseliv opplyser at 74 prosent av reiselivsbedriftene melder om 76–100 prosent lavere omsetning de siste ukene. 37 prosent av dem har planer om oppsigelser.

– Nær halvparten, altså 48 prosent, vurderer at det er en reell sjanse for at bedriften går konkurs, sier Ingrid Gauden, kommunikasjonsdirektør i NHO Reiseliv.

Omtrent halvparten av lærlingene som var registrert i restaurant- og matfaget høsten 2019, er nå permitert.

– Det har i flere år vært mangel på faglærte kokker og servitører i Norge. Fram til krisen var norsk reiseliv i vekst, og det kommer en tid etter korona der vi igjen vil ha et stort behov for flinke fagfolk i reiselivet. Vi må jobbe for at de som er i gang med et løp, får fullført med fagbrev, og for at nye kull fortsetter å velge restaurant- og matfag på videregående, sier Gauden.

– Det viktigste NHO Reiseliv jobber for nå, er at flest mulig av medlemsbedriftene våre får startet opp igjen, og at de dermed kan ta inn lærlinger.

LO: ALVORLIG SITUASJON LO-sekretær Trude Tinnlund bekrefter at LO samarbeider godt med NHO om forskjellige tiltak for å støtte lærlingene. Hun mener situasjonen er alvorlig, både for de 4 800 lærlingene som er permittert, og for dem som skal gå i lære fra høsten av.

– Vi ser problematikken som bygger seg opp, både på kort og lang sikt, med å ivareta lærlingene. Vi har sett en økning i yrkesfagene de siste årene, så det ville være veldig synd hvis vi fikk et tilbakeskritt nå, sier Tinnlund til Yrke.

– I første omgang var det viktig å sikre at lærlinger får dagpenger når de er permittert. Vi har også oppfordret til tett trepartsamarbeid i fylkeskommunene, sier LO-sekretæren.

LO vil ikke formulere kravene sine som en egen krisepakke til lærlingene, men også de stiller seg bak at bedriftene som trenger hjelp for å fortsette som opplæringsbedrifter, skal få det.

– Vi har fremhevet at vi må ha tiltak som gir intensiver til de bedriftene som vil strekke seg litt ekstra for lærlingene. Da snakker vi kanskje om en bedrift som fortsatt har lærlinger inne som skulle ha vært ferdige, men som likevel tar inn nye, eller kanskje at man tar inn litt flere lærlinger enn vanlig, sier Tinnlund.

– *Hvordan mener dere den støtten bør gis?*

– Vi har sagt at det må være treffsikre intensiver, vi har ikke satt en sum eller noe, men bedt om at det skal være for dem som gjør litt ekstra for lærlingene. Så har vi også spilt inn at offentlige bedrifter bør pålegges å øke lærlingandelen, de ligger bak de private og bør gjøre en ekstra innsats i denne situasjonen.

– Mangel på informasjon har skapt unødvendig frykt blant frisørene

Fagforbundet har fått flere henvendelser fra frisører som har vært redde for å gå på jobb. NHO ber bedriftene – og kundene – ta ansvar og følge reglene, slik at bransjen ikke risikerer ny nedstengning.

Mange frisører har vært nødt til å holde stengt store deler av denne våren, og fortsatt står det utfordringer i kø i tiden framover. Foto: NTB scanpix.

Frisørene ble kastet ut i permisjon da regjeringen slo fast at det var en av bransjene som måtte stenge helt for å få bukt med korona-smitten. Først i slutten av april, etter halvannen måned med stengte salonger, kom de så smått i gang igjen.

Det har vært en spesiell tid for hele bransjen, og kanskje spesielt for lærlingene og de nyutdannede fagfolkene.

– Spesielt for de unge som er nye i arbeidslivet, har det vært vanskelig med mange spørsmål og usikkerhet, også siden ikke alle arbeidsgivere har vært gode på informasjonsflyten. Vi har fått henvendelser fra medlemmer som først fikk beskjed seint søndag kveld om at de skulle i gang igjen mandag morgen, sier leder Vivian Jacobsen i Frisørenes fagforening i Fagforbundet.

REDDE FOR FAMILIEN – En del har vært redde for å komme tilbake igjen, ikke for å bli smittet selv, men for å spre det videre til kunder eller familie. Det har vært litt mangel på kommunikasjon, og det har ført til unødvendig frykt, mener Jacobsen.

Hun sier det er blitt spilt videre til kjedene og arbeidsgiverorganisasjonen, og at dialogen der har vært god gjennom perioden.

For de mange lærlingene som ble permittert sammen med resten av frisørene, vil det ta noe tid før hverdagen er tilbake som før.

– En del av salongene fikk på plass alternativ opplæring i løpet av kort tid. Og nå som de skal tilbake igjen, er det litt begrensninger på hvor mange man kan ha i lokalene, og om man har tid til å ta seg av lærlingene, sier Jacobsen.

KRAV TIL NHO Hennes fagforening har sendt brev til arbeidsgiverne der de krever at lærlingene skal ha noe skikkelig å gjøre, og få oppfølgingen de skal ha, hvis de tas tilbake i jobb.

– Hvis ikke er det nesten bedre at de fortsetter å være permitterte en stund til. Det vil nok ta litt tid før det går seg til, men vi har en del tilbakemeldinger på at det er greie opplegg, mens andre er blitt satt kun til å vaske og rydde, og det er ikke godt nok, sier Jacobsen.

– Pågangen er helt voldsom nå, og vi skjønner at bedriftene vil komme i gang igjen, men samtidig kan de ikke glemme ansvaret sitt som opplæringsbedrifter. Har de lærlinger, må de ivareta dem også, vi håper at lærlingene gradvis kan komme tilbake igjen, og at salongene som har startet opp igjen, overholder det som er av regler, så man ikke risikerer en ny nedstengning. Det ville virkelig vært ille nå, sier hun.

NHO ADVARER BEDRIFTENE NHO-foreningen Norske frisør- og velvære-bedrifter opplever at oppstarten stort sett har gått bra, men at enkelte salonger har hatt startvansker.

– Vi er veldig fornøyde med å ha åpnet igjen, det er krise for oss å ha måttet stenge ned sånn. Samtidig er vi veldig bevisst det ansvaret som hviler på oss i vår bransje: at vi gjør som vi skal, og ikke slapper av på dette med smittevernet, det er hovedprioritet nå, sier administrerende direktør Anne Mari Halsan.

Hun forteller at fagforbundet og NHO har evaluert oppstarten sammen.

– Nå samler vi den erfaringen vi har fått, og ser at det er noen spesielle utfordringer. Det er først og fremst det at man ikke har kjørt inn rutinene, de fleste vet at man skal vaske hendene mellom hver gang man avslutter en operasjon og alt dette, men det å ha kjørt det inn i en prosedyre var ikke alle klare for fra mandag. Vi ser at det er forbedring, men at vi har brukt disse dagene på litt prøving og feiling. Det må vi være ferdige med nå, sier Halsan.

Nettbaserte læremidler

Av industrien, for industrien

I Norsk Industri er vi opptatt av å ha gode læremidler i industrifagene.

VG1 TIP

VG2 Kjemiprosessfaget

VG2 Elektrikerfaget

VG2 Industriteknologi

VG2/VG3 Automatiseringsfaget

Norsk Industri

Les mer på norskindustri.no/laremidler eller ta kontakt på kurs@norskindustri.no.

Han ble Norges koronaridder

OSLO Espen Nakstad er vant til stress etter at han studerte jus og medisin samtidig. Men også Norges fremste forsvarer mot korona-pandemien, har vært en vanlig elev som måtte ta skippertak for å få leksene unna.

TEKST **SNORRE SCHJØNBERG** BILDE **NTB SCANPIX, DATELINE OSLO**

Fungerende assisterende direktør i Helsedirektoratet. Tittelen er lang og kompleks. Men Espen Nakstad har holdt tunga rett i munnen. Da alle andre helsetopper havnet i umiddelbar karantene da koronaen slo inn over landet, rykket Nakstad inn på pressekonferansene sammen med statsministeren og andre regjeringstopper.

Jobben han har gjort, og de klare svarene han har gitt, har gitt ham mye ros.

– Du er forsker, har to tunge grader og fremstår stødig i møtet med koronaen. Hvordan var du egentlig som elev?

– Jeg var nok en elev som gjorde lekser og de vanlige tingene jeg ble bedt om, men som brukte mye av tiden min på helt andre ting enn skolearbeid, sier Nakstad til Yrke.

– Hva da?

SKIPPERTAK – I barneskolealder var det veldig mye å være ute og leke, idrettsaktiviteter og andre ting. Og skippertak før prøver på skolen som de fleste andre, vil jeg tro, sier han.

– Jeg ble nok litt mer strukturert på ungdomsskolen og videregående, men det var først som student jeg føler jeg fikk en ordentlig struktur.

Selv om han gikk løs på både medisin- og jusstudier, vil ikke Nakstad si at han hadde planen klar da han gikk på videregående.

– Jeg hadde ikke noen bestemt plan. Det var litt interesse som gjorde at jeg endte med å begynne på jus, og året etter startet jeg medisinstudiet, sier han.

Jus og medisin samtidig er ikke for hvem som helst. Og det kommer ikke gratis.

– Jeg vil nok ikke anbefalle noen å gjøre to studier delvis parallelt. Man må ofre mye fritid og mange ferieperioder og forberede seg på stadig nye eksamener, sier Nakstad.

– Hvordan klarte du det?

DET FØRSTE KAPITLET – Nei, det at man orker å lese fag på en effektiv måte, er avhengig av at man synes det man leser, er morsomt, og når man først kommer inn i et fagområde, så blir det ofte interessant og morsomt å lære seg mer om det. Problemet er i oppstartsfasen, å komme inn i en flyt der man faktisk begynner å tilegne seg kunnskap. Å åpne og lese det første kapitelet i boka, sier helsetoppen.

– Hva var forskjellen da fra tidligere skoleår?

– Jeg overdriver kanskje litt når jeg sier jeg ikke brydde meg så mye om skolearbeidet, det første eksempelet var fra da jeg var 7 og som de fleste andre ikke syntes lekser var noe gøy, men gjorde det likevel, sier Nakstad.

– Jeg tror nok at noe av grunnen til at det er vanskelig å finne en motivasjon i fag på videregående skole, er at man har så mange fag samtidig og aldri får tid nok til å komme dypt ned i kunnskapen.

Det er det som endrer seg når man begynner å studere på universitetet, da får man anledning til å komme dypere ned i enkelte fag, sier han.

– Hva har du med deg fra perioden med dobbeltstudier nå som du har en svært viktig og krevende jobb?

YRKE-profilen:

HVEM: Espen Nakstad

ALDER: 45 år

STILLING: Fungerende, assisterende direktør i Helsedirektoratet

UTDANNING: Medisinsk doktorgrad fra Universitetet i Oslo og utdannet jurist.

LESTE SIST: WHO-rapport om koronavirus

HØRER HELST PÅ: Musikk fra 1990-tallet.

YNDLINGSFILM: The English Patient

BRENNER FOR: Gode helsetjenester til alle

HOBBY: Fjellturer

– Jeg tror at det å kunne konsentrere seg og jobbe tidseffektivt er noe jeg har fortsatt med i yrkeslivet i enda større grad, og da jeg jobbet med forskningsprosjekter har jeg nok hatt en enda bedre prosess enn som student. Nå er det mye av det samme, men i denne rollen er det mange ting å tenke på, men også viktig å ha et overblikk, så jeg følger situasjonen fra dag til dag, sier Nakstad.

LITE FRITID – *Har du egentlig noe fritid nå?*

– Det har blitt mye jobb, men jeg får meg litt fri innimellom.

– *Hva gjør du da?*

– Da prøver jeg å få til to ting: Det er å få trent på ski eller sykkel og å være sammen med familien, det er egentlig det viktigste.

Nå jobber Nakstad og Helsedirektoratet med planen for gjenåpningen av Norge, og hvordan skolene skal kunne åpne igjen etter sommerferien.

– Vi jobber med en rekke råd og tiltak som vi oversender til Helse- og omsorgsdepartementet, så er det Helse- og omsorgsdepartementet og regjeringen som tar de endelige beslutningene knyttet til gjenåpning av samfunnet denne våren. Hva som skjer til høsten, avhenger veldig av hvilken smittesituasjon vi vil ha i sommer og fram mot sommeren. Vi håper jo at det ikke skal være nødvendig med veldig mange tiltak som påvirker samfunnslivet og folks hverdag i tiden framover, men det er igjen avhengig av smittesituasjonen og hvor flinke folk er til å begrense smitte selv, sier Nakstad.

Han mener særlig yrkesfag-elevene er avhengig av å komme tilbake til skolen igjen.

– For enkelte kan det å lese bøker og være på nettbasert undervisning fungere godt, for andre så er det vanskelig å tilegne seg kunnskap når man ikke sitter fysisk i en undervisningssituasjon, og for praktiske yrkesfag er det selvsagt veldig vanskelig å kunne gjennomføre en utdanning hvis man ikke kan møte opp hver dag i en læringssituasjon, sier han.

– *Hvorfor har det gått så bra i Norge som det har gjort?*

– Det er tre grunner til at dette har gått bra hittil i Norge, det første er at folk har vært flinke til å holde seg hjemme når de er syke, det andre er at folk har vært flinke til å holde avstand til hverandre og unngå for mye kontakt med andre mennesker, og det tredje er at folk har vært flinke til å la seg teste og gå i isolasjon når de har fått vist koronavirus, alt dette har gjort at vi har fått kontroll på situasjonen, ogdet vil fortsette å være viktig framover.

De få som har sluppet tilbake:

Glede og snev av frykt da skolen åpnet igjen

ÅS Yrkesfag-elever er blitt prioritert i åpningen av skolene. På Ås videregående møtte vi mange elever og lærere som var glade for å være tilbake. Men én lærer har sagt opp, og både blant lærerne og elevene er det frykt.

TEKST OG BILDER **KARI KLØVSTAD**

En flik av hverdagen har så vidt vendt tilbake til Ås videregående skole, men det er fortsatt påfallende stille. Normalt skulle 1460 elever og 200 ansatte ha fylt klasserommene og skapt liv og aktivitet. I starten av mai er det rundt 100 elever som er kommet tilbake.

Her, som ellers i landet, er det åpnet for at vg2 på yrkesfag kan fullføre sin utdannelse på skolen, der det er mulig.

Da Yrke er på besøk, har de akkurat kommet i gang med praktiske oppgaver. Samtidig må alle forholde seg strengt til smittevernkravene.

– Det lukter sykehus her, var det noen som kommenterte første gang de kom inn gjennom den selvåpnede skoledøra. En renholder, med en tralle full av kluter og vaskemidler, er aldri langt unna.

SPRITET OG KLART Dagen før de seks frisørelevene kom tilbake på skolen, var kontaktlærer Eva Enderud Larsen i undervisningslokalene. Hun måtte påse at alt var rengjort og klart slik at smittevernstandarden for frisørbransjen kunne holdes.

På hvert speil er det nå festet et ark tettskrevet med alt avgangselevene må passe på i skolesalongen. Føning er dagens oppgave, og dukkehodene får sveisen på plass.

– Det er så deilig å ha kommet i gang igjen, og jeg har kløde i fingrene etter å ha praktiske øvelser, sier Bendik Klein, som er eneste gutten i klassen.

Det er blitt mye teori de siste ukene. Den lille treningen Bendik har fått, er å klippe faren sin hjemme.

– Det er vel den eneste gangen han har vært utro mot den faste frisøren sin på 30 år, fleiper Bendik.

Ikke alle er like begeistret over å være tilbake på skolen.

– Jeg synes det er ekkelt å være her og vil hjem. Når du ser at alle arrangement er avlyst, så liker jeg meg ikke, sier en av elevene.

NYE RUTINER De andre synes det er greit på skolen, så lenge de strenge smittevernrutinene følges.

Dette er året da det var åpnet opp for en ny eksamensform. Det skulle være lov å bruke levende modeller, men nå er hele eksamen avlyst.

– En stor del av frisørjobben består av å forholde seg til andre mennesker. Vi skal vurdere type, stil, farger, ansiktsform og mye mer. Oppgaven vår er å få hele mennesket til å skinne, og da er det ikke optimalt å bare forholde seg til en dukke, sier kontaktlærer Eva Enderud Larsen.

For å vise hva de er gode for, skal elevene nå gjennomføre en omfattende oppgave som strekker seg over flere uker.

FIKK TEORISJOKK I verkstedet er halvdelen av klassen på vg2 bilskade, lakk og karosseri i full gang med praktiske oppgaver. Elevene er delt i to for å kunne holde god avstand.

– Det ble kjedeligere og kjedeligere å være hjemme, og vi lærer mer av å arbeide praktisk enn å snakkes på Teams, er flertallet enige om.

– Jeg merker på dem at de har fått teorisjokk, tilføyer faglærer Espen Enerhaugen med et smil.

– Du blir rusten av å være hjemme, mener Sebastian Seierstad.

Han og klassekameratene er tilbake til kutting, sveising og tilpasning på bilene i verkstedet.

Nå skal det sies at det ikke var like enkelt for alle å skru døgnrytmen tilbake til det normale, komme seg ut av senga og inn på skolebussen. Noen har døgnet for å klare overgangen.

– Jeg fikk et skolerelatert spørsmål

① Elevene på vg2 bilskade, lakk og karosseri er tilbake på skolen etter et langt avbrekk. Det er fra venstre: Leftherios Wörpel, Erling Røsvik, Mohamed Nyur Almjarksh, K. J. Basbas, Sebastian Seierstad. Bak: faglærer Espen Enerhaugen. ② og ③ Frisørelev Bendik Klein har kløddi fingrene etter å komme i gang igjen. Her har han rektor Anne Karin Øksnevad i stolen. ④ Kontaktlærer Eva Enderud Larsen hadde håpet på en eksamen med levende modeller. Men nå må hun i stedet gi oppgaver der disse dukkene skal få form på sveisen. ⑤ Føning står på timeplanen den første dagen frisørelevene er tilbake på skolen. Her er det Alexandra Sønderup som er i sving. ⑥ Erling Røsvik på vg2 bilskade, lakk og karosseri er i gang med praktiske oppgaver igjen.

på SMS natt til søndag klokka ti på tre. Da ventet jeg med å svare til i sekstida om morgenen for å ta igjen litt, sier faglærer Espen Enerhaugen.

LÆRER SA OPP – Det er flott vi har kommet i gang, og vi har hatt god tid til å forberede alt, sier rektor Anne Karin Øksnevad. Hun har en stor spritflaske stående midt på kontorpulten, byr på en slump og desinfiserer egne hender nok en gang.

«Forsiktig» er et ord som går igjen

Øknevad har vært rektor i 13 år fordelt på Ski og Ås videregående skoler, og skoleleder enda lenger, så hun er vant til å takle ulike situasjoner. Det har også blåst rundt ørene hennes i denne perioden. I koronapandemiens spede begynnelse i februar var en klasse på skoletur til Firenze i Italia. I tillegg har én lærer sagt opp, mens andre ikke vil tilbake på skolen.

– Vi har en lærer over 65 år som har sagt opp fordi han synes det blir for vanskelig. En annen har kviet seg for å komme tilbake til skolen. I et slikt tilfelle må du ha legemelding, slik at du kan få tilrettelagt arbeidet hjemmefra, forklarer rektoren.

MÅ AVVISE ELEVER Rektoren er stø på digitale hjelpemidler, og har jobbet mye med dette, men vedgår at hun var litt nervøs da hun skulle lede Teams-møte for skolens 180 lærere.

– Vi fikk det til. Jeg ville ha det interaktivt, men bare de som snakket hadde lyd på. Her var det spørsmål og svar om hjemmeundervisning, og vi drøftet problemer som kunne dukke opp. Dette er en annen måte å undervise på, og alle har hevet seg datateknisk, selv om grunnlaget var godt, sier rektoren.

Nå som skolen så smått er oppe igjen, er det flere elever som henvender seg og spør om de kan få lov til å komme tilbake.

– Her må vi si nei, når de ikke går i de klassene det er klarert for.

Ny skolehverdag:

Korona utfordret lærernes kreativitet

STRØMMEN Lærere over hele landet måtte kaste seg rundt da koronaviruset stengte Skole-Norge. For yrkesfaglærere var spørsmålet: Hvordan få gjort praktisk fagarbeid over nettet?

TEKST **SNORRE SCHJØNBERG**

12. mars stilte Erna Solberg seg opp foran kameraene i statsministerens kontorer på Akershus festning i Oslo sentrum. Der varslet hun de strengeste inngrepene i fredstid: Alle skoler og barnehager ble stengt.

– Jeg fikk litt panikk da skolen stengte, sa frisørlærer Silje Johnsen ved Strømmen videregående skole til Utdanningsnytt uken etter at skolene hadde blitt stengt.

Da hadde hun og flere tusen andre lærere jobbet en uke i en ny arbeidshverdag. Nå tror Johnsen, og flere med henne, at mye av det som var helt nytt, og rart, i de kaotiske marsdagene, nå blir en del av normalen framover.

– Vi har egentlig bare fortsatt som vi startet med i februar. Det har fungert ganske bra. Vi har brukt mye video og sånn, som elevene har jobbet etter. Så har det blitt en del teori, og vi har laget i samarbeid med engelsk, en oppgave der elevene filmer seg selv mens de gjennomfører en praktisk oppgave de skal lære bort på engelsk. Det har fungert veldig bra, sier Johnsen.

HVERT SITT HODE Hver elev har hatt sitt øvelseshode, og i fellesmøter på video får de instruksjoner både som gruppe og en til en. I tillegg har Johnsen merket seg at klassemiljøet ikke har forsvunnet på grunn av nedstengningen.

– De har vært veldig flinke til å hjelpe hverandre, og det er veldig bra. Vi har fellesmøter med felles intro, så går de hver til sitt og jobber med oppgavene. Så har de laget seg egne videomøter der de jobber sammen og deler erfaringer. Det er kjempepositivt. Det har vært litt opp til elevene selv å ordne, noen liker jo veldig godt å jobbe alene, sier Johnsen.

Mandag 27. april fikk Johnsen og de andre lærerne på Strømmen videregående ta imot elever igjen. Skolene er i ferd med en gradvis gjenåpning denne våren, og yrkesfagelever som skal ta fagprøve, er prioritert.

Men det er ikke en skolehverdag som før elevene vender tilbake til.

– Det med å holde avstand og sånn er utfordrende for et praktisk fag som oss, så vi har små grupper. Foreløpig nå har vi hatt tre til fire elever per lærer. Litt på grunn av hvordan rommet er utformet, og vi må sprite hendene mellom hver gang vi bytter stasjon, sier Johnsen.

PERMANENT LØSNING Da elevene kom tilbake, var det særlig én ting frisørlærerne på Strømmen sørget for å gjøre. For det er nemlig ikke hva som helst man kan be foreldre og annen familie der hjemme stille opp på.

– Det første vi gjorde var å gjennomføre en permanent, for det er ikke noe vi kunne gjøre hjemme. Det har de bare jobbet med i teorien, men en ting er å skrive og lese om det, det er noe annet å gjøre det, sier Johnsen.

Og det er fortsatt store deler av undervisningen som foregår digitalt. Både forberedelser og etterarbeid skjer på Teams, mens det bare er det praktiske arbeidet som kun kan gjøres på verkstedet, som gjøres på skolen.

– Jeg synes elevene er veldig tålmodige. De har veldig forståelse for at det her er en spesiell situasjon, sier Johnsen.

For frisør-elevene har det vært spesielt at også hele deres bransje har vært nedstengt. Frisørene måtte stengte dørene sine samtidig med skolene.

– Det har påvirket elevene fordi de har mistet en del av den praksisen de skulle ha fått ute i salong. Det er veldig synd. Men eksamen er avlyst, så det gir mer tid til å ta igjen den praksisen som er tapt.

– Men vil dere klare det og ha avgangsklare elever i juni?

Frisørlærer Silje Johnsen måtte måle opp avstand og sette fram håndsprit før elevene kunne komme tilbake på skolen. Foto: Privat.

– Jeg tror det. Det er vanskelig å svare på. Det spørs hvor mye praksis vi får gjort på skolen, sier Johnsen.

– SPESIELL SITUASJON Rektor Geir Lindblad mener nedstengningen stort sett har gått bra.

– Men det er en veldig spesiell situasjon, og det er utfordrende når du har yrkesfag og skal lære det over video, sier han.

– Får dere gitt yrkesfagelevene den praktiske ballasten de skal ha før avgang?

– Jeg stoler på at lærerne klarer å få det til. Det må vi få til, og det er ennå lang tid igjen av skoleåret. Det kan bli utfordringer hvis vi må fortsette med like strenge tiltak, men vi jobber med en plan om hvordan vi skal gjennomføre med de tiltakene.

– Jobber dere da ut fra at disse tiltakene vil vare ut skoleåret?

– Vi forholder oss til de tiltakene myndighetene setter, så får vi rette oss etter det, sier Lindblad.

Tvunget til å tenke nytt

Nina Fjeld Løfsnæs (nærmest), Lise Ødemark og Børt-Erik Berntsen fra Karrriereenheten i Oslo må holde god avstand under intervjuet.

OSLO Lise Ødemark skal lage podkast for første gang. Nina Fjeld Løfsnæs har rådgivingssamtale ansikt til ansikt via mobilen, og Børt-Erik Berntsen har ledet en stor, digital samling for rådgivere.

TEKST OG BILDER **KARI KLØVSTAD**

Arbeidshverdagen har endret seg fort, og for mange i skolesektoren gjelder det også å tenke nytt. Det holder ikke bare å ta med seg PC-en hjem og rigge hjemmekontor.

Trioen vi møter, jobber sammen i Karriereenheten i Oslo, og samtidig har de andre jobber.

Lise Ødemark har 20 prosent stilling ved opplærlingskontoret for helse- og oppvekstfag i Oslo. Nina Fjeld Løfsnæs har 65 prosent stilling som rådgiver ved Elvebakken videregående skole og Børt-Erik Berntsen har 50 prosent stilling som rådgiver ved Valle Hovin videregående skole.

Alle ble brått sendt i karantene 28. februar og siden har ingen vært tilbake på arbeidsplassene sine.

KOM I GANG IGJEN – Det første som skjedde, var at vi begynte å avlyse workshops og andre aktiviteter. Men etter en stund gikk det opp for oss at slik kunne det ikke fortsette. Vi måtte finne andre alternativ, sier Lise Ødemark.

Et av resultatene ble at rådgiversamlingen om karriereveiledning i en digital hverdag ble nettopp digital.

Evalueringen viser at flertallet hadde utbytte av samlingen og kunne tenke seg flere. Men det er kommet innspill på et en hel dag var for lenge, så halve tiden hadde vært nok.

– Tror dere endringen i arbeidsvanene vil føre til at det også vil skje mer digitalt når koronakrisen er over?

– Ja, jeg tror vi blir mer opptatt av digital veiledning av rådgiverne, med nettbaserte samlinger i tillegg. Det er også laget en bruksanvisning på nett om hvordan elevene kan søke samordnet opptak, og det skjer stadig noe nytt, sier Børt-Erik Berntsen, som ser for seg at nettmøter blir vanlig også når vi kan møtes igjen.

– Nettverksbygging er vanskelig å få til på nett, og det skjer mye i pausene under vanlige samlinger, så de forsvinner nok ikke, sier Lise Ødemark.

Det digitale kompetansenivået er blitt hevet hos alle som jobber med rådgiving i skolen. De som har kviet seg tidligere, slipper heller ikke unna.

– Jeg har vært av dem som har utsatt å lære meg Teams og annet. Nå har det bare vært å komme i gang, sier Lise Ødemark, som påpeker at det også kommer noe positivt ut i andre enden av pandemien.

FÅ ELEVER ENDRER KURS Selv om mange er permitterte og arbeidsledigheten er høy, er det få elever som har endret på planene sine.

– Selv om noen av yrkesfagelevene skulle bli permitterte, så kan de søke påbygg eller forkurs i faget, så døra til utdanning er fortsatt åpen, sier Nina Fjeld Løfsnæs. Hun har hjemmekontor med tre barn i huset, så det gjelder å være kreativ.

– Gym har vært en utfordring. Vi har brukt kortstokken, så trekker du for eksempel spar, skal du gjøre knebøy, og ruter er armhevinger. Barna har også gått tur med beskjed om å ta bilde av alt som begynner på T. Ja, det gjelder også buss. Det er et transportmiddel, sier Nina og smiler.

Perling av koronakunst har også stått på timeplanen, og så hjelper det betraktelig at familien har fått seg høner i denne perioden.

Nina Fjeld Løfsnæs griper telefonen, ber om unnskylding og flytter seg til en benk lenger unna. Hun skal ha digital rådgiving med en elev og moren hans for å hjelpe til å stake ut veien videre.

Lise Ødemark ser også på klokka. Hun skal møte en kollega for å lage sitt aller første podkastinnslag. Det skal være fem minutter med veiledningstips og hvordan instruktører kan stille gode spørsmål til lærlinger i barne- og ungdomsarbeiderfaget.

FRAVÆRET ØKER Digital undervisning fungerer ikke like bra for alle.

– Vi ser at de som har hatt vanskelig for å møte opp eller levere oppgaver i tide, sliter enda mer med selvdisiplinen nå. Fraværet er blitt større, og mange elever har også snudd døgnet, sier Børt-Erik Berntsen.

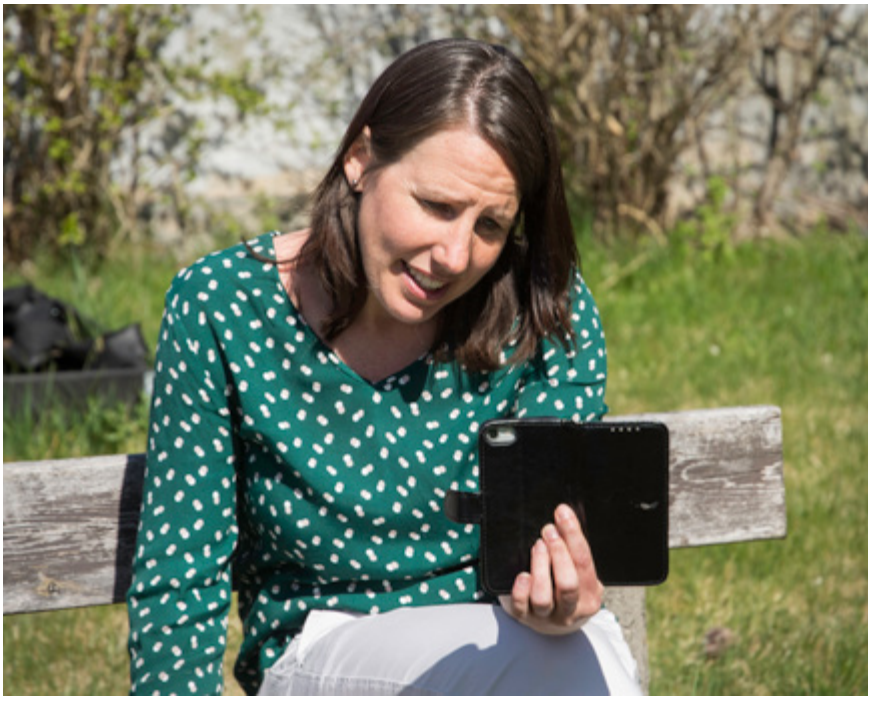

Rådgivingssamtalen til Nina Fjeld Løfsnæs blir tatt ute via mobiltelefonen.

Kjørte maten hjem til kokkeelevene

ELNESVÅGEN Faglærer Roger Grasdal ved Fræna videregående satte seg i bilen da koronaen slo til. Han er bekymret for at det ble opp til elevene selv å få den undervisningen de har krav på.

TEKST **WENCHE SCHJØNBERG**

Skolekjøkkenet er byttet ut med kjøkkenkroken hjemme for elevene på restaurant- og matfag. Faglærer Roger Grasdal er bekymret for at det er mye opp til eleven selv, om han eller hun får god skolegang nå.

For nå er det ikke læreren som skal smake på maten elevene lager. Men foreldrene, søsken eller andre som elevene bor sammen med. Og det er ikke læreren som sørger for god struktur og orden på kjøkkenet, og som passer på at elevene gjør oppgaver. Elevene selv må nå gjøre denne jobben.

– Det er litt tungt. Jeg har mange elever med god struktur, og som har foreldre hjemme nå, det er klart de leverer. Så er det også det motsatte – en del som er veldig ustrukturerte fra før. Det er vanskelig å få dem med. De er jeg aller mest bekymret for, og det er heller ikke alle som har foreldre hjemme til å passe på, sier Roger Grasdal.

Han er lærer på kokk og servitør på andre året på restaurant- og matfag ved Fræna videregående skole.

I disse koronatider har han måttet ta i bruk ganske andre metoder enn han jobber etter til daglig.

– Får elevene den undervisningen de har krav på nå, eller blir det litt som et tapt år?

– Det er et godt spørsmål. Vi prøver å gjøre det så godt vi kan for at de skal

Her er matkassen elev Oscar Gundersen får av faglærer Roger Grasdal. Foto: Kyrre Romuld.

få det de har krav på. Det blir mye å lese og legge opp selv. Den fleksibiliteten er ikke alltid et gode. Spesielt ikke hvis for eksempel ikke systemer som It's learning og Teams fungerer der og da, sier Grasdal.

PRAKTISKE ELEVER Egentlig skulle elevene hans utplasseres i bedrift frem til påske da skolene over hele landet ble stengt den 12. mars. Det førte nødvendigvis også til at elevene ikke fikk gått ut i praksis.

Dermed ble det opp til Grasdal å tenke kjapt og finne nye løsninger. Faglæreren måtte finne praktiske løsninger, han ville ikke bare gi elevene teoretiske oppgaver.

– Jeg bestemte meg for å gi dem eksamensoppgaver som innebærer at de både må planlegge en meny ut fra bestemte råvarer, samt lage maten. Men da måtte jeg også gi elevene hver sin matkasse med råvarer, forteller han han.

Elevene hadde fått pakket med seg kokkeklær og annet utstyr fordi de skulle i praksis, før de dro hjem til hjemmeskole. Skolen holdt også åpent fredag 13. mars, slik at elever kunne hente det de trengte av utstyr.

Så sendte Grasdal dem oppgaver, samtidig som han begynte med å kjøre rundt matkasser.

Første oppgave var for eksempel at elevene kunne velge mellom å lage hovedrett av enten hel kylling eller ytrefilet av storfe. Matvarene, de leverte Grasdal på trappa.

– Jeg har minst mulig kontakt med elevene, jeg kjører bare rundt og setter varene på trappa. Vi har kun kontakt på telefon, sier læreren, som er gift med en i helsevesenet og dermed må ta ekstra forholdsregler.

TAR DET PÅ SPARKET Med matvarer på trappa og oppgave tilsendt digitalt, har kokkeelevene til Grasdal hatt nok å henge fingrene i på hjemmekjøkkenet. Maten blir vurdert av familiemedlemmer, og Grasdal får bilder han kan gi tilbakemeldinger på.

– Det kommer mange gode tilbakemeldinger fra foreldre. De er storfornøyde. Det er ikke alle som er så dyktige på å lage mat selv, sier Grasdal.

Litt tilpasninger underveis har det også måttet bli. En av elevene hadde valgt å lage en rett av svinefilet, men kom på at ingen hjemme av hensyn til religion spiste svin.

– Da fikk han bytte til kylling. En annen elev, som er alenemor, fikk lage dessert litt før hun egentlig skulle, av hensyn til barnet. Så vi må ta det litt på sparket nå, sier Grasdal.

BEKYMRET – *Men du kan ikke smake på maten?*

– Nei, som sagt har jeg minst mulig kontakt med elevene, så smake gjør jeg ikke. Men jeg vurderer ut fra bildene elevene sender meg, og hører jo at mange familiemedlemmer er svært fornøyd med maten. Det er nok mange som får mye god mat nå, sier Grasdal.

Men til tross for at mye går bra, er han likevel bekymret for elevene sine.

For det første fordi hjemmeundervisningen krever at eleven er strukturert. For det andre fordi elevene nå mistet praksisperioden sin, som er svært viktig før de etter planen starter læretiden neste skoleår.

– Praksisperioden er jo svært viktig for at elevene skal få vist seg fram for en potensiell lærebedrift, sier Grasdal.

– Og nå får de ikke gjennomført den, samtidig som vi ser en bransje i fritt fall der stadig flere må stenge dørene, sier han.

VISE SEG FRAM Dette bekymrer også Oscar Gundersen, som er elev i Grasdals klasse.

– Jeg skulle egentlig ha praksis på restaurant Rest i Oslo, og hadde gledet meg og håpet på mulig læreplass der. Så det var kjipt at det ikke ble noe av, sier han.

– *Hva synes du om hjemmeskole, da?*

– Jeg synes det går veldig fint og er fornøyd med oppgavene vi får, og at vi får utkjørt matkasser. Men det er klart, det er jo kjedelig å være inne og ikke kunne treffe folk.

– *Hva tenker du om fremtiden nå?*

– Nei, det er jo veldig usikkert alt, og jeg tenker på om restaurantene overlever. Jeg håper på at jeg får læreplass til høsten, det er det jeg vil, sier Oscar Gundersen.

BEKYMRET FOR LÆREPLASSER Også faglærer Grasdal er bekymret for at bransjen vil slite dersom tiltakene mot koronasmitten blir langvarige.

– Vi må i gang med samtaler med bransjen om høstens læreplasser. Det blir spennende å høre hvor mange som kan ta imot lærlinger i en tid hvor de selv permitterer folk og stenger ned. En del elever må nok være forberedt på å måtte flytte på seg, sier han.

– *Kan det bli aktuelt med vg3 på skolen for elevene dine neste år dersom mye forandres nå på grunn av krisen?*

– Det har vi aldri hatt. Men akkurat nå vet vi ingenting. Alt er usikkert, sier faglæreren fra Romsdal.

Det som også gjør situasjonen usikker, er at skolen deler kjøkken med institusjonskjøkkenet på Fræna.

– Der er det veldig strenge tiltak nå, og de har oppdelt kjøkkenet i rene og skitne soner av smittevernhensyn. Vi har en jobb å gjøre når vi skal tenke ut hvordan vi kan få våre elever inn der igjen, når skolene igjen åpnes, sier læreren.

Men en ting har han tenkt på, som et lysglimt oppi at pandemien traff oss nå og ikke for noen år tilbake.

– Det sosiale livet til mange barn og unge foregår allerede i stor grad på nettet. Det hjelper når de først blir tvunget til å holde seg hjemme. Tenk om dette hadde skjedd for eksempel 20 år tilbake i tid, da all kontakt mellom ungdommer skjedde ute.

Gikk fra lærer til smittevern-produsent over natta

RØROS Yrkesfaglærer Bård Krog Vinge på Røros videregående skole startet produksjon av visirer som skal beskytte helsearbeidere, da koronaen stengte Skole-Norge.

TEKST OG BILDER **HARALD VINGELSGAARD**

Yrkesfaglærer Bård Krog Vinge tar imot i laboratoriet til vg2 industriteknologi på Røros videregående i Trøndelag. Der inne har han satt i gang fire 3D-printere som jobber for fullt med å lage plastbøyler til visirene.

Visirene gis bort gratis til helsearbeidere som måtte trenge dem. Lærerens lille fabrikk kan produsere 96 slike visirer i døgnet.

– Nå er behovet for smittevernutstyr ekstremt stort. Er det noen som er helter nå for tiden, er det de som arbeider i helsevesenet. Disse heltene må vi beskytte så godt vi kan, sier Krog Vinge.

Helsearbeidere som behandler folk som er syke av koronavirus, risikerer selv å bli smittet. Visiret kan hjelpe til med å unngå dråpesmitte.

Lærer Bård Krog Vinge med demonstrasjonsvisir som han har laget for å unngå koronasmitte.

FARLIG SMITTSOMT – *Koronaviruset smitter forferdelig lett. Hvordan kan du være sikker på at visirene er trygge å bruke?*

– Jeg lager dem i et laboratorium hvor jeg spriter og desinfiserer alt utstyr. Når jeg er der inne, bruker jeg engangshansker og pustemaske, alltid. Når plasten kommer ut fra dysa på 3D-printeren, har den en temperatur på om lag 215 grader og skal i teorien være bakteriefri.

Han legger ved bruksanvisning hvor det står at visirene skal desinfiseres før bruk.

– Visirene er ikke et legemiddelprodukt med vanlig godkjent produksjon. Visiret er kriseutstyr som kan brukes nå i krisetider, fordi de som skal benytte seg av disse, ikke har noe annet, sier han.

ENKLE Visirene er enkle. De består av en bøyle, et gjennomsiktig overhead-ark og en strikk. Alle bøylene produseres på 3D-printeren. Overhead-arkene hektes på bøylen ved hjelp av hull som han har laget med en hullmaskin. Visirene leveres med strikk som holder dem på plass på hodet.

Da vi snakket med Krog Vinge, var Røros videregående skole fortsatt helt stengt. Han er lærer i vg2 industriteknologi og trodde han måtte belage seg på hjemmekontor i lang tid, han som de andre lærerne.

– *Hvordan fikk du ideen til å lage visirene?*

– Jeg satt hjemme med nettundervisning for de åtte elevene mine på Skype. I løpet av dagen ble det tid til overs. Denne tiden brukte jeg til å montere en av de fire nye 3D-printerne som skolen hadde mottatt, den første i sitt slag på vår skole, sier han.

Bård Krog Vinge testet 3D-printeren hjemme og laget forskjellige ting. En liten fiskebåt. Et puslespill med deler

til et reinsdyr. En holder til headset på skrivepulten og forskjellige andre småting.

– 3D-printeren kan brukes til å lage nærmest alt mulig.

Mens han surfet rundt på nettet for å finne datafiler til ting han kunne lage, oppdaget han en norsk Facebook-gruppe som heter «3D-printere for assistanse til helsevesenet under Covid-19». Denne gruppen organiserer mange som jobber med å lage visirer mot koronasmitte.

INSPIRERT PÅ FACEBOOK Han ble inspirert.

– Her har jeg utstyret til å lage visirer, så det er bare å sette i gang, tenkte jeg, sier han.

Som tenkt, så gjort. Raskt. Først fant han en tegning av en svært solid bøyle. Han lagde to.

– Disse ble veldig gode å ha på hodet.

Senere oppdaget han en tegning av enklere bøyler som han lager raskere.

Inne på laboratoriet produserer hver enkelt av de fire 3D-printerne åtte bøyler i løpet av seks timer.

Bård Krog Vinge er på skolen både om morgenen, om ettermiddagen og sent om kvelden for å sette i gang printerne. Dermed blir det tre «skift» i døgnet og til sammen 96 bøyler i løpet av et døgn. Printerne jobber mens han sover, mens han har fjernundervisning med elevene på dagtid, og om kveldene.

- FANTASTISK – Bård Krog Vinge gjør en fantastisk innsats, sier Vigdis Øvergård, som er virksomhetsleder for helse og omsorg i Os kommune i Østerdalen i Hedmark.

De fikk flere kasser med visirer i løpet av kort tid.

Os kommune hadde ingen smittede da Yrke snakket med Øvergård. Men statlige myndigheter hadde gitt klar beskjed om at de måtte gjøre seg forberedt på at de kunne få det. Derfor hadde hun bestilt hansker, smittevernfrakker, munnbind, visirer og briller fra ordinær produksjon. Men hun visste ikke når hun kunne motta dette. Derfor var hun spesielt glad for visirene hun fikk.

Bård Krog Vinge ga også bort visirer til Røros kommune og til Røros legesenter.

3D-printerne kjøpte Røros videregående skole fordi disse er svært fremtidsrettet i undervisningen. De skal brukes i programfag i vg2 industriteknologi – blant mye annet.

– Vi kan tegne på PC-en og printe ut tingene vi tegner, tredimensjonalt med denne printeren. Printeren har G-kode, det samme som en CNC-freser som bearbeider metall. Den som lærer å bruke 3D-printer, får med andre ord i prinsippet kunnskap som trengs til å styre store industrifreser på mekaniske verksteder eller fabrikker, sier han.

FRIVILLIG OG GRATIS Alt arbeidet som Bård Krog Vinge utfører med visirene, er frivillig og gratis.

– Dette er givende. Jeg gjør det jeg kan for å gi hjelp i en vanskelig tid. Når jeg snakker med folk i forskjellige bedrifter for å få tak i råvarer, møter jeg blide folk som vil være med å bidra så godt de kan, sier han.

Visirproduksjonen kommer i tillegg til jobben som lærer. Han får litt hjelp av en annen lærer til å pakke visirene.

Bård Krog Vinge anbefaler andre lærere til å bruke 3D-printere til å lage visirer, om de ønsker å gjøre det. Han vet at mange med-3D printere er i gang med lignende produksjon allerede, blant annet via Facebook-gruppa han fikk ideen fra.

◀ Plast i tynne tråder føres ned i 3D-printeren, varmes opp, smeltes til flytende konsistens og presses ut gjennom en dyse. Bøylene produseres lag på lag med 0,3 millimeter plast.

▼ Bård Krog Vinge (t.h.) har gitt en kasse med visirer til Mari Øyan og Anders Skyvulstad, som tar den med til Os kommune.

Koronaen presset naturbrukskolen til å ta et kvantesprang i bruken av digitale hjelpemidler

SØGNE Koronastengingen kom like uanmeldt på naturbrukskolen i Søgne som på resten av landet. Resultatet ble et kvantesprang i digitale hjelpemidler, og at ungdommene måtte ut i naturen på egenhånd.

TEKST **WENCHE SCHJØNBERG**

– Vi måtte ta et kvantesprang i bruken av digitale læremidler, sier Linda Rabbe Haugen, avdelingsleder på naturbruk på Søgne videregående skole.

– Vi måtte også gjøre en liten vri. I tiden vi har hatt hjemmeskole, har vi økt tiden vi bruker på fellesfag. Dermed får vi to uker nå i mai til bare programfag og våronna, sier hun til Yrke.

TILLT Avdelingslederen sier skolen har vært i tett kontakt med elevene for å få alt til å gli.

– Vi har måttet gi elevene tillit, og tatt i bruk nye plattformer som de har måttet jobbe på sammen med lærerne. Vi har hatt tett kontakt med elevrådet, og elevrådet har hatt tatt oppfølging av sine medlemmer, sier hun.

For mange av elevene på naturbruk har det vært spesielt å jobbe så mye på digitale plattformer, beskriver hun.

– Vi har elever som beskriver det som uvant å jobbe så mye statisk og med hodet, uten å jobbe med hendene og kroppen. Jeg håper virkelig skolen åpner igjen, det er merkelig å drive skole uten elever, sier hun.

TREOPPGAVE Da Yrke ringer midt i koronastengingen, er faglærer Tommy Vestøl i gang med praktisk undervisning av elevene på vg 1 naturbruk.

– Det er utfordrende å undervise dem uten å møtes, men jeg synes elevene klarer seg veldig bra. De er veldig flinke til å jobbe alene og til å gjøre det de får beskjed om, egentlig, men det krever at vi har en del greie teorioppgaver, sier han.

Dagens praktiske oppgave er utregning av hvor mange trær det er plass til i et spesielt område.

– Oppgaven er helt reell, og en del av det de skal igjennom dette halvåret. Det elevene skal finne ut, er hvor mange trær det står per dekar i et spesielt område. Til vanlig ville vi gjort dette sammen, og på skolens område. Nå har alle forberedt seg selv hjemme, de har valgt et område i nærheten av der de bor, slik at vi unngår bruk av offentlig transport, og de skal lage både film og tekst om prosjektet, sier han.

Rent praktisk foregår det ved at eleven bruker et tau som er 3,99 meter langt, og da skal det dekke 50 kvadratmeter, som er en tjuendedel av en dekar.

– I dette området skal de gjøre utregning av fremtidstrær, det har blant annet med hvilket treslag som egner seg til den spesielle marka som de ser på, om området er fuktig, om det er rik eller fattig vegetasjon, og mye annet, beskriver faglæreren.

BYUNGDOM Både avdelingslederen og faglæreren beskriver at naturbruk på Søgne vgs. skiller seg fra en del andre skoler med naturbruk fordi elevgruppen stort sett består av byungdom.

– *Skal de ut i lære etter vg2?*

– Det er både-og. Hos oss så ender de fleste med vg3-løpet, våre elever

16 år gamle Kaja Christensen synes hjemmeskole har vært helt greit, men har savnet klassekameratene. Hennes drøm er å bli veterinær. Foto: privat.

Lærer Tommy Vestøl har brukt mye tid på å lage hjemmeoppgaver for elevene under koronatiden. Foto: Privat.

Linda Rabbe Haugen mener at bruken av digitale hjelpemidler har økt kraftig under koronatiden. Foto: Privat.

ender normalt ikke opp med fagbrev. Det er nok blant annet fordi våre elever stort sett er praktiske byungdommer. Svært få er oppvokst på gård, de fleste er vokst opp i byggefelt, men går hos oss fordi de interessert i miljøet, glad i dyr og opptatt av å tilhøre en bærekraftig økologisk skole, sier avdelingslederen, som også sier at det derfor er ekstra viktig at elevene får praktisk undervisning på skolen, de er ikke nødvendigvis i et naturlig landbruksmiljø hjemme.

Hun er derfor svært glad for skoleåpningen nå i mai, det samme er faglærer Tommy Vestøl, som sier at skolen er avhengig av å åpne igjen for at elevene skal igjennom programfagene.

– For eksempel skal de jo i forbindelse med våronna ha opplæring i å kjøre traktor. Det er ikke sånn at dette er noe de får opplæring i hjemme, men de må på skolen for å lære seg det, sier han.

VETERINÆR Blant elevene på vg1 naturbruk er 16 år gamle Kaja Christensen fra Søgne.

Hun er litt usikker på hva hun skal bruke utdanningen til, men en plan er å gå vg3, og siden ta høyere utdanning som veterinær.

– Derfor har jeg også valgt løsningen nå med realfag sier hun.

Hun er akkurat ferdig med den praktiske tretellingoppgaven, da Yrke ringer.

– Jeg synes det var en grei oppgave å få. Jeg valgte å se på furutrær, det er en del av dem i et skogsområde på Oftenes, like ved der jeg bor, sier hun.

– Er det greit med hjemmeskole?

– Ja, jeg synes det har gått helt greit, men jeg gleder meg til skolen åpner igjen, mest på grunn av det sosiale, sier 16-åringen.

Martine Kristoffersen var lærling på restauranten Al Reffetorio på Sardinia. Foto: Privat

Martine Kristoffersen er glad i italiensk mat, pizza diablo er kanskje yndlingsretten. Foto: Privat

Kokkelærlingen var midt i pandemien i Italia

ALGHERO/OSLO Samtidig som statsminister Erna Solberg holdt pressekonferanse og stengte ned Norge, var kokkelærling Martine Kristoffersen på full fart gjennom Europa, hjem til Norge.

TEKST **WENCHE SCHJØNBERG**

Da koronaen festet grepet om Italia, var det ingen tvil hos den norske 20-åringen.

– Selv om jeg hadde drømmejobben, skjønte jeg at jeg måtte hjem, sier hun til Yrke.

Vi møter henne utenfor Norske Selskab i vårsola i et Oslo preget av smittevernstiltak på grunn av koronasituasjonen.

Og det er her, i et staselig bygg rett ved Stortinget som huser en forening der det både holdes selskap, møter og andre arrangementer for medlemmer, Martine egentlig er lærling.

– Ja, her har jeg vært lærling i to år, bare avbrutt av det som skulle vært tre måneders opphold i Italia, sier hun.

Det var Lærlingkompaniet, der Martine Kristoffersen er lærling, som skaffet henne oppholdet i Italia.

– Mange vil for eksempel til Frankrike fordi den franske kokekunsten står sterkt innen vårt fag, men jeg ønsket meg til Italia, og det har jeg ikke angret noe på. Både kulturen, språket, vi fikk språkopplæring og maten, det var helt fantastisk, sier Oslo-jenta.

Likevel nølte hun ikke da oppholdet ble en måned forkortet.

– Det var trist, men Alghero er der fortsatt, og jeg håper å komme tilbake, sier hun.

– Når var det første gang at du forsto at du kanskje måtte dra fra Italia?

ITALIENSK HYTTEFOLK – Vi begynte å høre om korona rundt 8. mars, det begynte å komme mange fra fastlandet i Nord-Italia til Sardinia. Jeg husker det var reaksjoner på det, at de kom, det ble litt som den norske hyttedebatten, sier hun.

– Men forsto du da at du burde reise hjem?

– Nei, vi følte oss trygge i Sardinia. Det var lite eller ingen smitte der, men så begynte det jo å komme flere og flere fra fastlandet.

Jeg husker vi snakket om det i restauranten, og dagen etter ringte jeg Lærlingkompaniet. Da vi ble enige om at jeg skulle reise hjem, og at de skulle skaffe fly til meg med det samme.

– Ble du redd?

– Nei, jeg reagerte heller mer rasjonelt, tenkte bare at her var det best å komme seg hjem, det var først da vi mellomlandet i Roma, at jeg forsto mer av alvoret. Der var det en helt annen stemning, mer amper, folk passet på at ingen sto for tett i køene, folk gikk med munnbind. Vi hadde også en mellomlanding i Paris, der var atmosfæren en helt annen, der var det mer som normalt, sier hun.

Egentlig skal Martine ta fagprøven 16. juni i år.

PERMITTERT Men akkurat nå er hun permittert.

Da hun kom hjem fra Sardinia i Italia den 12. mars i år, gikk hun først rett i karantene. Men hun rakk knapt å være

i karantene før varselet om permittering kom.

– Det er slik tidene er i bransjen nå, sier hun.

Likevel håper Martine på å få avlagt fagprøven i midten av juni.

– Jeg håper Norske Selskab gjenåpner nå i mai. Uansett håper jeg at det vil bli regnet som at jeg har fullført mesteparten av læretiden min med tanke på om jeg kan gå opp til fagprøven. Jeg jobbet et år som ufaglært kokk før jeg begynte som lærling, og jeg fikk jo heller ikke stort avbrudd fra oppholdet i Italia. Jeg kom til Italia 11. januar, og skulle ha vært der en måned lenger, men jeg håper at helheten vil telle, så jeg får tatt fagprøven.

– Men er det noen jobb å gå til som nyutdannet kokk nå?

– Nei, det var det, da. Det vet jeg ikke. Det kan nok bli en del jobber i dagligvarebransjen, men det har jeg ikke helt lyst til. Planen min har jo vært og jobbe som kokk, kanskje på båt, drømmen har vært å bruke yrket til å komme rundt og se, en del større lystbåter ansetter for eksempel egne kokker, men vi får se hvordan det blir fremover nå, det er ganske usikkert, sier 20-åringen.

– Jeg er rett og slett spent på hvordan alt vil utvikle seg.

Martine Kristoffersen er Oslo-jente og var elev på Etterstad videregående før hun ble lærling. Foto: Wenche Schjønberg

Rådgiverne kjempet for å få lærlingene hjem

TEKST **WENCHE SCHJØNBERG**

«Hent norske lærlinger og elever på utplassering hjem.» Det var prioritet 1 for rådgiverne på Erasmus-prosjektene i fylkeskommunene Yrke har snakket med.

De beskriver at det gikk knallfort da statsminister Erna Solberg stengte Norge, og land etter land stengte grensene sine. Luken for hjemreise via flyruter fra Europa til Norge, ble stadig mindre.

– Billettpriser steg, det var vanskelig å finne ruter uten altfor mange mellomlandinger, og det var viktig å få elevene på Erasmus-opphold raskt hjem, sier Hege Andreassen, rådgiver i pedagogisk støtte og utvikling og opplæring og folkehelse i Vestfold og Telemark.

Også Lindsay Kupferstein, rådgiver i seksjon fpr kompetanse- og skoleutvikling i Viken, beskriver at det måtte gå fort da lukkingen først var et faktum i mars.

– Det var vanskelig å finne flybilletter, det var om å gjøre å finne ruter uten for mange mellomlandinger. Det gikk fort, men vi fikk det til, sier hun.

TIME FOR TIME Rådgiverne opplevde at Europa stengte mer og mer time for time.

– Heldigvis fikk vi lærlingene hjem i god behold. Mange av lærlingene forteller om godt utbytte av oppholdene sine og at de syntes det var synd å måtte avbryte. Da vi tok avgjørelsen, ante vi ikke hvor fort hele Europa skulle bli preget. Nå er det usikkerhet om når vi kan planlegge nye reiser, sier Andreassen.

– Vi er dessuten bekymret for våre samarbeidspartnere i Europa, sier Kupferstein.

Andreassen beskriver at på Sardinia er Erasmus-partneren en liten språkskole.

– Kontaktpersonen sier at alt hun hadde fått av bestillinger for sommeren, er avbestilt. «Jeg har ikke noen jobb mer», sier hun. På Malta er det også en språkskole som er partner, men der er skolen større. De har vanligvis mange sommerkurs i engelsk for ungdom. På Malta er skolene stengt til ut juni, så vidt vi vet, sier Andreassen.

SMÅ BEDRIFTER – Vi er også bekymret for hvordan det skal gå med Erasmus-prosjektene i tiden fremover nå, hvordan vil det gå med bedriftene vi samarbeider med? Flere av dem er små bedrifter som vi er redde ikke vil overleve koronastengningen og de økonomiske problemene i kjølvannet av koronaen, sier Kupferstein og Andreassen.

Begge rådgiverne fikk hjem samtlige av sine ungdommer, noe også Fagdirektøren i Direktoratet for internasjonalisering og kvalitetssikring i høyere utdanning (Diku), Vidar Pedersen, bekrefter. Da Europa stengte ned, var omtrent 450 elever og lærlinger enten i opplæring i Europa, eller på vei til et slikt opphold.

– Hva skjer med alle disse nå?

– De aller, aller fleste har kommet hjem, men her har vi ingen fullstendig oversikt ettersom vår jobb er knyttet til finansieringen og ikke direkte oppfølging. Men den aller viktigste jobben så langt, har vært å ta seg av dem som er ute. Så får sakene rundt oppløsning av kontraktene og finansiering, tas senere, sier Pedersen til Yrke.

Engasjementet er på topp ved Prowice-skjermen. Det gjelder å fylle vognene med de rette bokstavene fortest mulig. Praksiskandidatene er fra venstre Marlon Carvalho, Yama Joof, Sofia Azhar, Ergin Idriz, Mahfooz Bibi og Vivian Osei.

Øver seg på velferdsteknologi i eget verksted på Kuben

OSLO Elevene fra hele Oslo har fått et eget læresenter for velferdsteknologi på Kuben videregående. Yrke var på besøk der før koronaen rammet Skole-Norge.

TEKST OG BILDER **KARI KLØVSTAD**

Moderne teknologi er for full fart inn i helsevesenet, og da er det viktig at de ansatte også henger med. På Kuben videregående skole i Oslo ble det sist høst åpnet et læringsverksted.

Hit kommer elever fra aktuelle skoler for å finne ut mer om velferdsteknologi og øve seg på å bruke utstyret. Flertallet kommer fra vg2 helsefagarbeider, pluss voksenopplæringen i Oslo kommune.

Cathrine Müller-Nilssen og Marit Elisabeth Skrede er lærere og prosjektledere. Undervisningen pågår to dager i uka, og fire timer er satt av til hver gruppe som kommer. I etterkant får elevene en case og skal løse oppgaver i tilknytning til det de har lært.

– Mange personer bor lenge hjemme, og noen helt til de dør. Det trengs masse utstyr for å behandle folk der de bor, sier Cathrine Müller-Nilssen. Bakgrunnen til prosjektlederen er sykepleier med erfaring fra hjemmesykepleien.

Trygghetsalarmene blir stadig bedre. Det finnes fallalarm som registrerer og varsler at noe er galt, og via en stemmesensor er det mulig å gi beskjeder og be om hjelp. Når en pasient skal ta medisinene sine, kan det følges opp på avstand, og det finnes små, digitale medisindispensere, som åpner seg på riktig tidspunkt og inneholder rett dose.

En pasient kan også kontrollere vekten og ta blodtrykket selv, og resultatet går rett inn i datasystemet.

Er en person urolig, kan det monteres en sensor som forteller om hen går ut av sengen om natten.

– Den virker ikke før etter en tid, så det er rom for en tissepause, sier Cathrine Müller-Nilssen.

Det finnes et regelverk som må følges når det gjelder digitalt tilsyn, og det er bestemmelser når det gjelder overvåking.

Innen hjemmesykepleien har det ikke alltid vært enkelt å ha et godt system for å holde orden på nøklene til alle som skal besøkes. En elektronisk lås, som kan åpnes med en app på mobilen, gjør dette mye enklere.

– Helt magisk, sier prosjektlederen, som kjenner godt til problemstillingen.

Lærer og prosjektleder Marit Elisabeth Skrede med en elektronisk lås som kan åpnes med en app på mobilen.

FORDELER OG ULEMPER – *Hva er dine tanker om at teknologisk utstyr tar over for menneskelig kontakt på noen områder?*

– I en ideell verden er det mennesker nok til å gjøre oppgavene. Skal vi kunne følge opp og ta blodtrykk, måle blodsyker og gi medisiner, er det nødvendig å ha teknologisk utstyr for å få gjort jobben. Mange føler også dette som en frihet. De kan gå en tur når de vil, og ikke være hjemme og vente på folk fra hjemmesykepleien, kanskje fire ganger om dagen. Hjelpemidlene gir større trygghet og fleksibilitet, men folk kan fortsatt leve normalt.

Cathrine Müller-Nilssen ser mulighetene teknologien gir, men understreker at ikke alt er for alle.

– Vi skal ikke bare forenkle en jobb. Pasientene skal fortsatt stå i sentrum.

STOR SPENNVIDDE Den dagen Yrke er på besøk, er det helsefagarbeidere og barne- og ungdomsarbeidere fra Oslo kommune som er på opplæring. Dette er voksne praksiskandidater som forbereder seg på å ta fagbrev i regi av opplæringsetaten. De er ute i jobb, og flere kjenner litt til moderne velferdsteknologi via arbeidsplassen.

Spennvidden er stor fra digitale låser, som hjemmesykepleien har nytte av, til Funtronic. Dette er et digitale aktivitetsgulv, som kan brukes til å trene både kondisjon og koordinering.

Praksiskandidatene får fjernkontrollen, og blir oppfordret til å forsøke. To mål og en elektronisk fotball dukker opp i firkanten på gulvet, og Marlon Calvelho og Vivian Osei spretter utpå og får fart på kula.

En gruppe med lærere har vært med på planleggingen, og alle Oslo-skoler med helsefag på programmet, har vært representert. Deltagerne har kommet med ønskeliste når det gjelder utstyr i læringsverkstedet, og resultatet er blitt et bredt utvalg av teknologiske hjelpemidler. Alle utgiftene er til utstyret er dekket av Utdanningsdirektoratet og Helsedirektoratet.

Vivian Osei og Marlon Carvalho har avsluttet fotballkampen. Nå tråkker de på maneter som kommer seilende over det elektroniske aktivitetsgulvet. Det kan brukes for å få både unge og eldre i aktivitet.

På aktivitetsgulvet kan det også dukke opp dyrespor. En person som trenger å øve på å bevege seg, kan følge disse.

Velferdsteknologien skyter fart i Korona-Norge

Norge har jobbet i en årrekke med å digitalisere deler av velferdstilbudene. Utviklingen har virkelig skutt fart under koronaen, og teknologien kan begrense smittefaren.

TEKST **SNORRE SCHJØNBERG**

Bjørnar Andreassen leder det nasjonale velferdsteknologi-programmet i Helsedirektoratet. Det har eksistert siden 2014, og sakte, men sikkert har både helsefagarbeidere og andre i velferdssektoren tatt i bruk mer teknologi.

Så kom korona-smitten, og den teknologiske utviklingen skjøt fart.

– Nå merker vi en veldig interesse for teknologien. Vi er jo i en situasjon der ethvert møte mellom mennesker er en smitterisiko i seg selv. Og hvis man med teknologi kan følge noen opp med begrenset antall møter og fysiske besøk, så er det veldig gunstig for smittevernet, sier Andreassen.

Videoteknologi, automatisk overvåking, automatiske prøver. Listen over forskjellige former for velferdsteknologi er lang.

– *Hva er egentlig velferdsteknologi?*

– Man kan si at hver gang du bruker teknologi for å gi helsetjenester, så er det en form for velferdsteknologi.

KORONA-EFFEKT Etter at korona-smitten lammet landet, har både kommuner, spesialisthelsetjenesten og andre fått øynene opp for teknologien.

– Det blir feil å kalle det for positive konsekvenser, men det kommer noe godt ut av det. Den bevisstheten vi har fått rundt teknologi i pandemien, den kan vi bruke i framtiden. Det vil være folk som er skeptiske til at de skal skjønne duppedittene, og frykter mindre menneskelig kontakt. Men mange av disse ombestemmer seg nå, og føler en trygghet i at smitterisikoen blir minimert ved at de for eksempel får tablettene sine fra en maskin i stedet for et menneske som har vært hos ti andre før, sier Andreassen.

Han tror dette er en utvikling som vil vedvare også etter at koronaen – forhåpentligvis – er nedkjempet.

– Vi vil ikke bli tatt på senga av framtidige pandemier.

80 PROSENT Siden det nasjonale programmet kom på plass i 2014, der staten selv ville ta større styring over utviklingen, har rundt 80 prosent av kommunene innført velferdsteknologien i en eller annen form.

– Vanligvis når man skal innføre noe nasjonalt, klarer man ikke å innføre noe så fort. Jeg vil si vi har klart å oppnå ganske mye på kort tid i forhold til mange andre nasjonale prosjekter, sier Andreassen.

Helsedirektoratet følger kontinuerlig opp hvordan utrullingen foregår, og måler gevinst. Både for pasienten, og for kommuner, sykehjem og hjemmetjenestene.

– Vi ønsker ikke at teknologien skal fremmedgjøre mennesker, vi skal ikke holde folk på avstand, men det vi ser er at mange synes det er veldig positivt at man kan klare ting uten å få hjelp. Det gir en mestringsfølelse og en trygghetsfølelse, sier Andreassen.

Gevinsten for helsevesenet er ofte spart tid. Tid Andreassen mener da blir brukt på å følge opp brukere som trenger det enda mer.

– *Hva med dem som er redd for å miste den menneskelige kontakten?*

– Vi skal være obs på den biten, og det er nok noen med elektronisk medisineringsstøtte som synes det var koselig at en sykepleier kom og banket på døren før. Det var vår hypotese at mange kom til å melde om at det er et tap, men vi hører mer om at mange føler tilfredsstillelse i å kunne klare seg mer selv.

VIKTIG MED OPPLÆRING Ett av de viktigste satsingsområdene til Helsedirektoratet, er å gi opplæring til de som skal bruke tjenestene.

Det finnes flere former for avstandsoppfølging, blant annet leverer selskapet Dignio denne løsningen som flere norske kommuner har kjøpt.
Foto: Dignio.

– Opplæring er en nøkkelfaktor her, hvis ikke kan man ende opp med mange kommuner med boder fulle av duppeditter som man ikke får brukt.

– I selve utdanningene i rene helsefag tror jeg det er lurt å ha noen temaer som går på velferdsteknologi, og da trenger man ikke knytte seg til helt konkrete teknologier. Det er et forholdsvis innovativt felt, og da bør man ikke henge seg opp i fortidens løsninger.

– Hva skal man da legge vekt på?

– I utgangspunktet må man tenke velferdsteknologi på samme måte som når man tildeler helsetjenester, man må tenke på hva brukeren trenger og vil ha. At man i større grad kartlegger hvilke mål brukeren har og spør om teknologi være en av måtene å møte målet på. Man tenker ofte ikke på det tidsnok, men det å få velferdsteknologi inn som en del av det man spør om når man kartlegger brukere er viktig.

Andreassen erkjenner at innføring av teknologi i omsorgstjenestene også har sine fallgruver.

– Det er mange muligheter til å gjøre feil, særlig hvis man stoler på at teknologien skal følge opp brukeren, da må du virkelig kunne stole på det

– Har dere sett noen eksempler på at innføringen av teknologi har fått skjebnesvangre konsekvenser for brukeren?

– Jeg har ingen konkrete eksempler på det, men man må aldri være blind for muligheten. Man må være sikre på at teknologien fungerer som det skal. En annen ting er at når ting blir stadig mer digitalisert og elektronisk, hva skjer hvis strømmen går? Man skal være bevisst på sikkerhetsaspektet her. Helsevesenet har en utstrakt kontakt med brukerne, så du vil sånn sett få beskjed hvis ting ikke fungerer. Det er viktig å holde på den menneskelige kontrollen på det her.

– Hva med økonomien i dette, det koster vel litt for kommunene?

– Både helseforetakene og kommunene er langt framme og klarer å innføre dette selv. Vi har tilskuddsmidler som starthjelp, så er det tenkt at kommunene med egne budsjetter integrerer dette i tjenesten. Da er det viktig at vi viser at det vil lønne seg på sikt både for brukeren og tilbyderen, sier Andreassen.

– Viktig å gjennomføre fagprøvene

OSLO Det er mye usikkerhet rundt det å gjennomføre fagprøven for lærlingene denne våren. I Oslo gjør de sitt ytterste for ikke å havne på etterskudd.

TEKST **KARI KLØVSTAD**

Da mange av aktivitetene i Norge bråstoppet i midten av mars, var det heller ikke aktuelt å gjennomføre fagprøver. Men etter påske har aktiviteten tatt seg opp igjen både i Oslo og andre fylker.

– Det var ikke vanskelig å ta beslutningen om å fortsette å avvikle fagprøver. Det er viktig å få gjennomført dem etter tidsplanen, slik at lærlingene får fullført og kommer seg videre ut i jobb eller kan fortsette på videreutdanning. Men alt må selvsagt skje i tråd med smittevernreglene, sier Jan Tvedt, konstituert avdelingsdirektør ved avdelingen for fagopplæring i utdanningsetaten i Oslo kommune.

Praksisen når det gjelder fag- og svenneprøver, har variert fra fylke til fylke og endres stadig på grunn av pandemien.

TAR LENGRE TID Avviklingen av fagprøvene i Oslo kan ikke gjennomføres i samme tempo som tidligere.

– Vi har prøvestasjoner i mange av fagene, og der kan flere lærlinger møte opp og ta prøven samtidig. På Kuben videregående skole har det for eksempel vært vanlig å ha 16 elektrikerlærlinger inne på en gang, men nå er dette halvert til åtte. Dette betyr at alt tar lengre tid. Det er mulig å kompensere for dette ved å gjennomføre prøver i private bedrifter. Da hindrer vi et stort etterslep, sier Jan Tvedt.

Selv om tempoet holdes oppe, er det sannsynlig at prøvene må pågå fram mot 1. juli.

Foto: privat

– I august og september står nye fagprøver for tur, men da håper vi at vi nærmer oss en normal situasjon igjen.

VANSKELIG MED KONTAKT I tekniske fag som bil, IKT og bygg og anlegg er det ganske enkelt å gjennomføre fagprøven. Verre er det når det gjelder barne- og ungdomsarbeider og helsefagarbeider.

– Nå som foreldrene leverer de yngste ved barnehageporten, og det er strengt hvor mange barn og voksne som kan være sammen, kan det bety at vi bruker lengre tid. Helsefagarbeiderne har ikke mulighet til å gjennomføre prøven på sykehjemmene, så de må møte opp ved en prøvestasjon. Dette er noe helt nytt, men fungerer godt faglig sett, sier Tvedt.

Mange fag er involvert, og prøvenemndene i Oslo har over 400 medlemmer til sammen. Dette betyr at det er ytterst viktig å følge smittevernreglene.

SAVNER Å SE KOLLEGAENE Hjemmekontor, digitale møter og telefonsamtaler er hverdagen for Jan Tvedt, som så mange andre. Til vanlig pleier de ansatte på avdelingen hans å besøke lærebedriftene, men det gjør de ikke nå.

Jeg savner å kunne møte kollegaene mine, eller dem som har det faglige ansvaret, og snakke med dem direkte, sier Tvedt.

Den konstituerte avdelingsdirektøren venter på at utdanningsdirektøren skal få på plass en ny forskrift til hjelp i koronatider. I den opprinnelige heter det blant annet at hele prøvenemnda må være til stede ved oppstart og avslutning av fag- og svenneprøver. Dette kan være vanskelig nå som ikke så mange skal møtes om gangen.

Utdanningsetaten i Oslo kommune har sendt ut et sett med retningslinjer for gjennomføring av fag- og svenneprøver til medlemmene av prøvenemndene.

Et av punktene lyder: «Prøvenemndene må sikre at gjennomføringen skjer i tråd med retningslinjene og til enhver tid gjeldende regler. Alle skal følge helsefaglige råd for smittevern gitt av lokale og nasjonale myndigheter.»

Hvis fagprøven blir avlyst eller utsatt, har lærlingen rett til å gjennomføre fagprøven på et senere tidspunkt.

Foto: Adobe Stock

Hold deg oppdatert på hva som skjer innen yrkesopplæring mens du venter på neste utgave av bladet!

utdanningsnytt.no/yrke

YRKE

Kompetanse i koronaens tid

Nedstengningen av Norge 12. mars trakk opp sceneteppet for hvem som er viktigst i landet her. Yrker som ellers er høyt oppe på medias dagsorden, var vekk. Ikke en børsmekler, ikke en hotellkonge var å se da kriteriet for rollebesetningen plutselig var «de samfunnsviktige».

Det får så være at hele mediebildet i farten tok i bruk ordet «samfunnskritisk» – som ellers er noe media, en og annen forfatter og politisk opposisjon driver med. Det var tross alt hastverk. Liv og helse sto (og står) på spill. Det er blitt tydelig hvilke yrkesutøvere som ikke bare kan lindre, men hindre den totale krisa: helsepersonell, rengjørere, butikkmedarbeidere, transportører, gårdsarbeidere – de som sørger for omsorg, pleie, hygiene og matforsyning – de som får samfunnsmaskineriet til å fortsette og virke slik at det totale havariet hindres. Begrepet «hverdagshelt» fikk over natta en ny klang. Som gammel, stolt journalist må jeg bare innse at også min yrkesgruppe står litt nede på skalaen for viktighet nå.

Praktikerne har fått ny respekt. Ingen etterlyser teoretiske utredninger om offentlig utsmykning eller gigantiske nybygg nå. Mye er satt på vent. Mye er avlyst. Viruset har lammet store deler av verdens virksomhet. Bransjer fortviler. Men folks trygghet for liv og helse er ikke rammet: Viruset har vist oss forskjellen mellom samfunnets grunnleggende basisyrker – og de mer konjunkturavhengige yrkene. Landet over klappes det for dem som har gått på jobb, de som har yrkene ingen av oss kan klare oss uten. Noen hevder at klappingen er hul. At denne plutselige respekten er utenpåklistret. Hvis det er rett, blir hulheten mindre for hver dag som går. Vår velfødde nasjon har fått en lærepenge.

Yrkesutdanningene har tradisjoner tilbake til slutten av 1800-tallet, til ei tid da flertallet av yrker var håndverksyrker. De «borgerlige yrker» var i mindretall, og slik var det i hundre år, inntil den norske utdanningsrevolusjonen skjøt fart på 1970-tallet. Med lov om videregående utdanning, som trådte i kraft i 1976, ble yrkesfagene samlet under samme tak som studieforberedende programmer. Det felles formålet var å forberede for yrkes- og samfunnsliv, og legge grunnlag for videre utdanning. Kjennskap til kristne grunnverdier, nasjonal kulturarv og demokratiske ideer sto også sentralt i det opprinnelige dokumentet.

20 år seinere ga Reform 94 alle rett til videregående utdanning. Det har gitt den enkelte stor frihet og mulighet til å realisere sine evner og interesser i yrkeslivet. Alternativene til de tradisjonelle yrkene er mange. I et rikt land som Norge har jobbmulighetene i stor grad matchet utdanningstilbudet. Til høsten kommer nye utdanningsprogrammer og endringer i videregående læreplaner, og antall yrkesfaglige utdanningsprogrammer øker fra åtte til ti. Videregående opplæring er i kontinuerlig utvikling – i takt med utviklingen i samfunnet og teknologien. Samtidig er frafallet i videregående skole stadig et problem. De samfunnsviktige yrkene har mistet popularitet og/eller blitt utkonkurrert av andre muligheter. Bygningsbransjen har lenge før koronaens tid, ropt varsku om den manglende interessen blant norsk ungdom til å søke seg til byggfag. Det handler om intet mindre enn nasjonens kompetanse. Bransjen har fryktet den situasjonen viruset har satt oss i – stengte grenser og reisenekt for pendlende bygningsarbeidere fra fattigere europeiske land. Landbruket roper også opp om sesongarbeidere. Viruset har vist oss hvor avhengige vi er av importert arbeidskraft – på helt sentrale og basale fagområder.

I det store bildet må man spørre seg om fusjoneringen av yrkesutdanningene inn under samme tak som det gamle gymnasiet, studieforberedende programmer, har gått på bekostning av verdsettelsen av praktiske fag. Det økende kravet om teori i Reform 94 har vært et tveegget sverd for yrkesfagene, det har ikke manglet på kritikk. Mange praktiske talenter har opplevd generelle teorikrav som å kaste bort tiden. Det kan være vanskelig for et ungt menneske å se hensikten i å bruke tid på emner som ligger bortenfor målet med utdanning til et håndfast og praktisk yrke. Samtidig har allmennkunnskap

ELISABETH LUNDER er journalist, kommentator og gårdsjente.

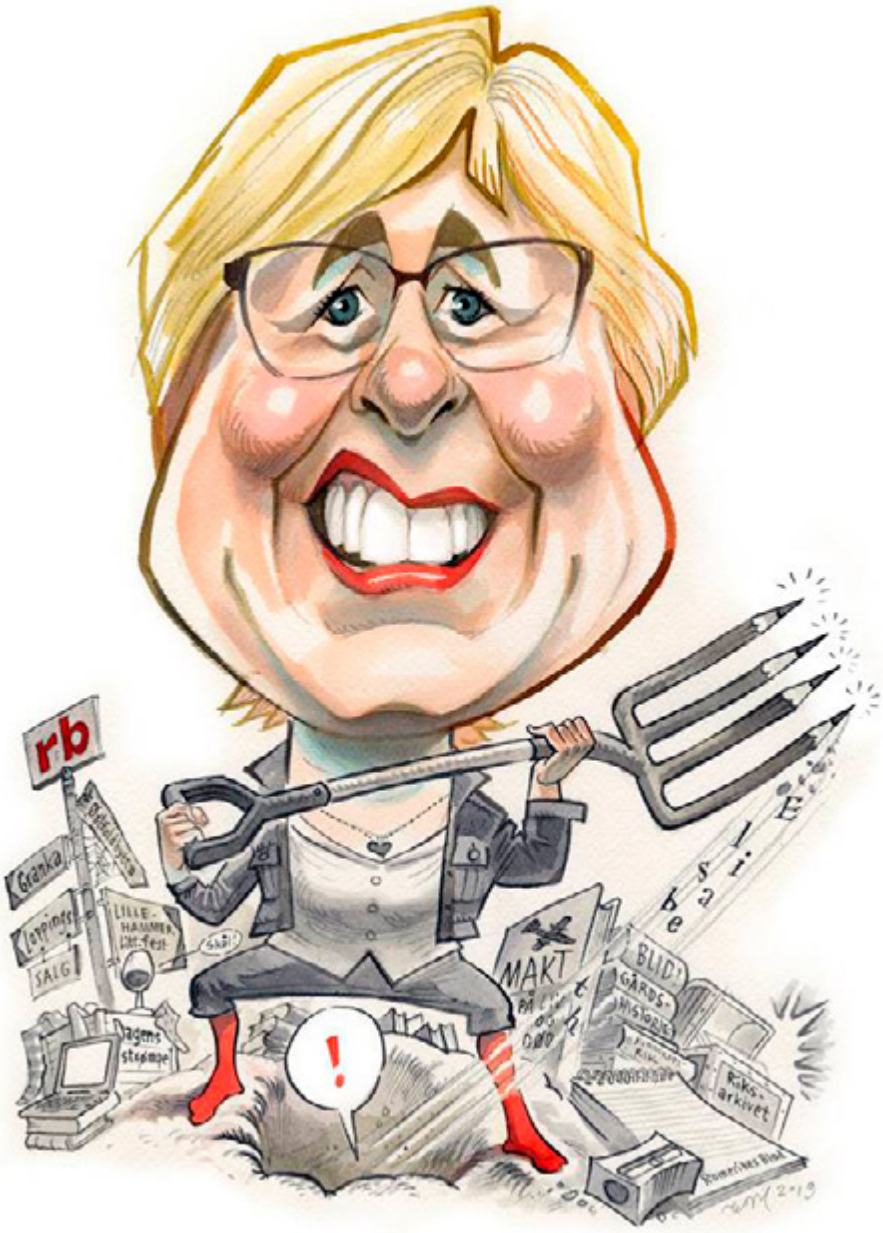

Illustrasjon: Egil Nyhus.

på vitnemålet også gitt mange impulser og styrket valgmulighetene for å bygge ut utdanningen sin seinere i livet.

Siden skriftspråkenes opprinnelse har boklig lærdom gitt makt og prestisje på bekostning av det praktiske slitet. Bøkene tilhørte en eksklusiv elite, samfunnets «øvrighet»: presten, læreren og lensmannen. I dag er dette yrker som prestisjemessig henger «midt på treet» – også prestisjeskalaen kan rammes av inflasjon. Mennesket har til alle tider vendt blikket opp mot dem som befinner seg øverst på velferdspyramiden – der det finnes penger og makt. Koronaens tid er tiden for å revidere hva som er samfunnsviktig, til hverdags så vel som når krisa er et faktum. Hvis samfunnets basisyrker ikke er bemannet, rammes samfunnets livsnerve.

Allerede i 1747 harselerte Ludvig Holberg stort over akademisk jåleri kontra praktisk forståelse. I komedien «Erasmus Montanus» står Brødrene Berg i hver sin leir. Rasmus Berg (Erasmus Montanus på latin!) er opptatt av å argumentere for argumentasjonens skyld («Mor Nille er en sten»). Broren Jakob interesserer seg bare for den kunnskapen som kan omsettes i praktisk gjerning. Stykket viser likevel godt hvordan vi har bruk for begge deler. Erasmus har lært at jorda er rund og kretser om sola. Det blir for mye for de «ulærde» – og Rasmus må gi avkall på kunnskapen for at forloveden skal ville gifte seg med han. Fornektelse bringer ikke verden framover – men hvilken betydning har det i hverdagen om vi tror at vi lever på en flate eller en kule – hvis vi ikke har mat og helse?

Teoretisk kunnskap uten forankring i praktiske realiteter er lite verdt. Det er en gammel vits om teoriens begrensning versus praktisk forståelse, vitsen om de to klassekameratene som møtes etter mange år. Den ene har jobbet seg opp og kjører blank SUV, den andre har lang utdanning – og bruktbil. Da den siste spør den første om hemmeligheten bak velstanden, får han svar: «Jeg kjøper for ei krone og selger for fem – og de fire prosentene klarer jeg meg godt på!»

Når restriksjonene slipper grepet, og små og store tannhjul skal finne igjen takt og spor, trenger vi mangfoldet av kategorier. Det må ikke få oss til å glemme hvem som var kritisk viktige, og hvem som var pynt, da det gjaldt kampen mot viruset covid-19.

Ikke fulle klasser selv i yrkesfagfylket Nordland

BODØ Nordland er det fylket i landet der flest unge velger yrkesfag. Likevel sliter Bodø videregående skole med å få fylle klassene så det blir nok lærlinger både til malerfagene og flere andre.

TEKST OG BILDER **KARI KLØVSTAD**

Verneutstyr er viktig når Benjamin Bye (16) håndterer sprøyteapparatet.

Malerbransjen fortviler fordi den ikke får tak i folk, og offshore er det stort behov for ansatte som kan gjøre fagmessig vedlikehold. På Bodø videregående skole er ivrige elever i gang med opplæringen innen overflateteknikk, men de skulle gjerne vært mange flere for å dekke etterspørselen. Nå er de 12 på vg2, og det er plass til 15.

– Vi burde hatt to klasser. Et firma vil ha alle vi har, og mange har trodd at aktiviteten i Nordsjøen var lagt ned, men oljevirksomheten har ikke stoppet, og det ruster fortsatt like mye der ute, sier Trond Vårum. Han er lærer i overflateteknikk og forbereder elevene på å reise ut og gjøre jobbene.

GI NÆRINGSLIVET DET DE VIL HA

Også studierektor Jon Christian Magnussen peker på utfordringen det er å få nok søkere til fag der det er stort behov for arbeidskraft. Overflateteknikk er ett, restaurant- og matfag et annet. Turistnæringen øker i regionen, og Bodø er også en populær konferanseby, med stor etterspørsel etter fagfolk.

– *Skal elevene kunne velge helt fritt, eller bør inntaket styres mer etter næringslivets behov?*

– Det spørs om vi ikke må dimensjonere mer ut fra hva næringslivet trenger, og dette vil bety at det blir flere elever som ikke kommer inn på førstevalget sitt. Dette krever et godt informasjonsarbeid, for da blir det heller ikke så mange feilvalg, sier Jon Christian Magnussen. Han fremhever at veien til et akademisk yrke også kan gå gjennom yrkesfag.

– En ingeniør i bygg- og anleggsteknikker, som kan sette opp et hus, er mer populær i arbeidslivet enn en som aldri har tatt i en hammer.

OPPSKRIFT PÅ SUKSESS

Studierektoren kan glede seg over at han ikke utdanner unge til arbeidsledighet. Her kan alle som har fullført og bestått, regne med å gå rett ut i lære.

– Det er flere foreldre i Nordland som har yrkesfaglig bakgrunn, og de ser betydningen av fagene. Vi har også ansatt en formidlingskoordinator på skolen. Han arbeider med å skaffe læreplasser og hjelpe de unge videre i systemet. Dette har vært en oppskrift på suksess, sier studierektor Jon Christian Magnussen.

Jobben som formidlingskoordinator er det Reidar Dundas som har.

Han holder nå kontakt med næringslivet i rollen som formidlingskoordinator. Hans erfaring er at malerbransjen er flinke til å ta imot elever. Selv om mange unge vil offshore, blir de på land når de er kommet et sted de trives.

Dundas har derfor et råd til arbeidsgiverne:

– Vær nøye med hvem du setter de unge sammen med, ellers får vi dem

▲ Lærer Trond Vårum sammen med elevene på vg1. Fra venstre: Magnus Jusnes, Khalid Bayan, Andre Furnes Johansen, Martin Pettersen, Johan Mellem, Benjamin Bye og Benjamin Rosland. ▶ En maler må være stødig på hånden, og her er det Johan Mellem (16) som konsentrerer seg om penselstrøkene.

demotiverte tilbake på skolen. En inspirerende og flink veileder betyr mye, sier han og peker på at det også er en fordel om eleven og de ansatte på bedriften er blitt litt kjent med hverandre før læretiden starter.

STOR SKOLE Bodø videregående er stor, med cirka 1400 elever. De fordeler seg nesten jevnt på studiespesialisering og yrkesfag.

Faglærer Trond Vårum beskriver det faglige miljøet på skolen som stabilt. Selv tok han sin fagutdanning på skolen på slutten av 1980-tallet før han gikk ut i yrkeslivet som overflatebehandler. På skolen hadde han Reidar Dundas som lærer, det første året han underviste. Dundas, på sin side, var elev i det aller første kullet i 1982, og 38 år senere er han lærer i overflateteknikk og formidlingskoordinator på Bodø videregående skole.

ØVELSE GJØR MESTER Inne hos elevene summer det i termiske sprøyteapparat og durer i kabinettene for sandblåsing. Nå skal du ikke ha gått på skolen så lenge før du vet at det blåses med mer enn sand. Det kan også brukes glass, nøtteskall og plast, tilpasset de forskjellige materialene som skal behandles. Stødige strøk med malerpenselen og grundig rengjøring av utstyret, er også en del av den praktiske skoledagen.

Magnus Jusnes (22) er litt eldre enn de andre elevene på vg1. Han har fullført studiespesialisering tidligere, men han har funnet ut at han trives bedre innen den praktiske delen av yrkeslivet.

– Jeg har gått folkehøgskole og jobbet både i barnehage og med bilutleie, og nå håper jeg å kunne fortsette på overflateteknikk fordi jeg vil gjøre noe fysisk.

Problemet til Magnus Jusnes er at hvis det er oversøkning til vg2, havner han helt bakerst på opptakslisten, fordi han har brukt opp kvoten sin på videregående. En mulighet da er å gå ut i lære og bruke lengre tid den veien.

– Hvis jeg kan velge jobb, vil jeg helst ut i Nordsjøen.

– KORONA GJØR DET VIKTIG IKKE Å LEGGE NED KLASSER – Ettervirkningen av korona er for tidlig å si noe om, men det jeg har gitt tilbakemelding til skoleeier om, er at det er viktig å ikke legge ned klasser på grunn av få elevsøkere, for det vil være viktig nå at elever som ikke kommer ut i lærlingplass, får muligheten til å gjøre et omvalg, sier studierektor John Christian Magnussen.

– Hvordan har dere på skolen taklet korona-tiden?

– Jeg synes det har gått veldig bra, lærerne har vært flinke til å legge til rette for hjemmeundervisning, og der det har vært behov, har vi tatt inn elever i små grupper. Vi har gitt undervisning på skolen også før det ble åpnet, da har vi hatt elever inne for undervisning i verkstedet i små grupper etter smittevernreglene.

Forbundskommentaren

AV **STEFFEN HANDAL**
Leder i Utdanningsforbundet

EN STOR KLAPP TIL DERE

– Hele samfunnet slik vi kjenner det, er endret dramatisk fra 12. mars. Skoler har vært stengt for de aller fleste elever, og lærerne har kastet seg rundt for å gi elevene et digitalt basert opplæringstilbud hjemme. Dette har vært særlig utfordrende for yrkesfaglærere med ansvar for fag med mye praktisk arbeid og stort behov for maskiner og utstyr. Og det har skjedd i en periode hvor yrkesfaglærere normalt har det travelt med å legge til rette for sluttvurdering og dessuten jobber med å tilrettelegge for opplæringen i neste halvår. Det gjelder både opplæring i bedrift og undervisningsopplegg for elever som ikke har praksis i bedrift. I tillegg er de engasjert i å skaffe læreplasser til neste skoleår.

Men likevel har lærerne snudd seg rundt og gjennomført et pionérarbeid innenfor digitalt basert opplæring. Jeg er imponert over den dugnadsånden og kreativiteten lærere har utvist i denne krevende tiden. Samarbeids- og delingskulturen som ligger i lærersjela, har fått blomstre – tross vanskelige vilkår. På mange ulike digitale plattformer har lærere spurt hverandre og fått ulike svar og tips.

Samtidig har det vært jobbet på høygir hos nasjonale myndigheter for å tilpasse lov- og regelverk til den spesielle situasjonen. Særlig viktig har arbeidet med å utarbeide veiledere til smittevernlovgivningen vært, veiledere som skal være tilpasset alle deler av opplæringssystemet. For yrkesfagene har også arbeidet med bransjebaserte smittevernstandarder vært viktig. Vi er ikke eksperter på smittevern, men Utdanningsforbundet har arbeidet hardt for at disse veilederne skal kunne forstås og praktiseres godt av dem som har ansvar for opplæringen av barn, ungdom og voksne.

Regjeringen har nå varslet gradvis gjenåpning av skolene. I første omgang er det elevene i småskolen og elevene i opplæring i programfag på yrkesfag på vg2 og vg3 som får anledning til å komme tilbake til skolen. Målet er at alle elever skal være tilbake før sommerferien. Praktisering av smittevernskravene vil avgjøre hvor mye undervisning på skolen som ulike elevgrupper vil få tilbud om, og hvor raskt andre grupper får komme tilbake. Avhengig av smitteutbredelsen vil denne situasjonen kunne prege skolen og elevenes opplæringstilbud i lang tid fremover.

Smitteveilederen for ungdomstrinnet og videregående skole som Utdanningsdirektoratet og Folkehelseinstituttet har utviklet, har som mål at risiko for smittespredningen på skolene skal være så lav som mulig. Veilederen er ment å være det verktøyet skoleledelsen og lærerne skal bruke for å ta gode beslutninger når det gjelder hvordan opplæringen på skolen skal organiseres, og når det gjelder renhold. Veilederen er omfattende, men ikke fullt så konkret som vi skulle ønske at den var. Vi er redd for at særlig skolelederne vil bli satt under press for å gjennomføre smitteverntiltak uten å få tilført ekstra ressurser, og at det skapes forventninger om at man raskt skal komme tilbake til normal drift.

Det er understreket fra myndighetene at veilederen skal være et dynamisk dokument som kan endres etter hvert som man får erfaring med praktiseringen. I slike prosesser er medbestemmelse både nasjonalt og lokalt nivå ekstra viktig. Den enkelte skole bør legge opp til inkluderende prosesser der tillitsvalgte, lærere, elever og skoleledelse gir innspill underveis og evaluerer tiltakene.

Utdanningsforbundet hadde klare forventninger om at veilederen ville fastsette hva som er forsvarlig gruppestørrelse når en skal ivareta smittevernhensyn og unngå nærkontakt elevene imellom. Vi er derfor overrasket over at veilederen ikke gir slike føringer for videregående opplæring. Veilederen åpner for at skolene kan organisere fremmøte på ulike tidspunkt, og for at elevene spres mer mens

de er på skolen. Samtidig foreslås det mindre deling av utstyr. Tilgang til oppdatert utstyr og råvarer er helt nødvendig for å gi elevene relevant yrkesfagopplæring. Dette blir ikke mindre viktig under pandemien. Derfor bør smittevernsituasjonen heller være et incitament for å gi skolene ekstra tilskudd til å bedre utstyrssituasjonen.

Renhold er en viktig del av smittevernet. Veilederen foreslår å forsterke renholdet på utsatte områder, som toaletter, dørhåndtak, trappegelendre, pulter og bordflater som ofte berøres. Renholdet vil kreve tid og bør overlates til kompetent renholdspersonell. Lærerne vil ha mer enn nok med å gjennomføre opplæring i det som fortsatt vil være en krevende arbeidssituasjon i lang tid framover.

Første norske bøkkerlærling på 12 år

GJELLERÅSEN Når han blir ferdig utlært, blir han en av landets fem utøvende bøkkere. Pål Engen (40)) er den første i Norge på 12 år som skal ta svenneprøven i bøkkerfaget.

TEKST OG BILDER **WENCHE SCHJØNBERG**

Vi er i produksjonslokalene til Arcus på Gjelleråsen nord for Oslo. Det lukter svakt av sherry og akevitt.

Pål Engen har sin andre dag på jobb. Egentlig er han møbelsnekker. De siste årene har han arbeidet som tømrer. Nå er arbeidsplassen hans gamle Vinmonopolet, eller Arcus, som det nå heter.

– Dette blir tilbake til røttene. Mer finsnekring, og noe helt nytt, et helt nytt håndverk. Jeg gleder meg, sier han til Yrke.

12 ÅR SIDEN SIST Det er hele 12 år siden Arcus tok inn en lærling i bøkkerfaget sist. Stillinger for bøkkere vokser heller ikke på trær.

Arne-Jøran Øyen er mester, Pål Engen er bøkkerlærling og Tove Lange leder Matindustriens opplæringskontor. Her i omgivelser et gammelt håndverk verdig.

– Vi har to og et halvt årsverk her. Så er det en bøkker som jobber med sildetønneproduksjon på Vestlandet. Så vi er ikke mange bøkkere i Norge, sier Arne-Jøran Øyen, som er Pål Engens læremester i bøkkerverkstedet til Arcus.

FAKTA OM **BØKKERFAGET**

- En bøkker er en tønnemaker eller en tønnebinder.
- Faget ligger i dag under utdanningsprogrammet for design og håndverk.
- Fra neste skoleår ligger lærefaget under det nye utdanningsprogrammet for design og tradisjonshåndverk.
- Utdanningen bygger på to år på skole og to år i lære.

Øyen har vært bøkker i 27 år. Han begynte med mesterbrev i tømrerfaget, deretter tok han svenneprøven som bøkker.

– *Hvorfor?*

– Jeg er vel mer enn alminnelig interessert i trefaget, sier han og smiler.

– Men du liker vel akevitt også?

– Ja, der har vel enhver bøkker hver sin smak, men det er klart at uten tønnene våre blir det ikke skikkelig linjeakevitt, sier lærermesteren.

JUL Vi møter mesteren og lærlingen rett oppunder jul. Det lukter søtt i lokalene, men her får ingen smake uten å spytte, og alt går etter protokoll. Stemningen er juleaktig og koselig, men det er selvsagt ikke satt fram linjeakevitt til julelunsjen.

Pål Engen er to dager fersk som lærling, og liker foreløpig det han ser. Han er allerede i gang med å snekre sin egen hest til bruk i bøkkerjobben, og han er i ferd med å bli kjent med redskapene.

Bøkkerjobben går hovedsakelig ut på å reparere og vedlikeholde eikefatene som Arcus bruker til å lagre akevitt på. En bøkker er en tønnemaker eller en tønnebinder.

LINJEAKEVITT Og det er først og fremst linjeakevittens reise bøkkerne på Arcus har ansvaret for. Det er de som sørger for at tønnene holder på de edle dråpene når de lastet om bord på frakteskip som tar dem to ganger rundt ekvator, derav navnet linjeakevitt.

– *Du er en voksen lærling. 39 år med hus og hjem og to barn. Hvorfor nå lærling i Arcus?*

– Da muligheten bød seg, så var jeg takknemlig. Utlysningen var lagt ut på

Arne-Jøran Øyen skal som mester i bøkkerfaget lære opp Pål Engen. Det mener Tove Lange og Janne Huserbråten som er prosesjef på Arcus, er en god ide.

Finn, og jeg reflekterte rundt den, og tenkte det var riktig og spennende, sier Pål Engen til Yrke.

Vel et halvt år etter tar vi på nytt kontakt for å høre hvordan det har gått med lærlingen, som nå har rukket å fylle 40 år.

– Fortsatt fornøyd med å være lærling?

– Ja, absolutt. Jeg får god opplæring, jeg får lære av de beste, det er struktur på det hele og en jevn og god flyt i arbeidet, sier han.

– Du kom fra en jobb som prosjektleder i byggebransjen. Her inne aner jeg en ro?

– Ja, det var kanskje litt for spennende til tider i byggebransjen, et fryktelig jag, det var greit å begynne med noe nytt, sier På Engen.

– Og hva har du gjort dette første halve året?

– Det er mye, ramser lærlingen opp.

EGEN HEST Han har bygd sin egen arbeidshest, noen enhver bøkker har. Han har blitt kjent med bøkkerens verktøy, og han rakk akkurat en tur til Spania for å hente nye fat før koronaen slo til. Og han har selvsagt vært med på å vedlikeholde diverse fat, plukke ut dårlige staver, sørge for at fatene får forlenget levetid, og sørge for at de får riktig spekk, slik at den riktige smaken kommer fram, det er jo sherryfat fra først og fremst Spania norsk linjeakevitt legges på, og det er det som er med på å gi den riktige smaken.

Pål Engen beskriver et helt annet arbeid enn han hadde som møbelsnekker. Her der ikke nødvendig det siste finarbeidet det viktigste, altså det for å gi riktig utseende, men mer helheten for å gi riktig smak.

– Tror du at du blir lenge her?

– Vel, med den farten vi har på bruken av oljefondet om dagen, må jeg vel jobbe til sikkert 70. Så kanskje er det jeg som står her som rundt 60 og er mester og lærer opp en annen som skal ta svenneprøve, sier han smilende.

Da må vi snu oss mot han som nå er mester, Arne-Jøran Øyan, og spørre hva som var utslagsgivende da akkurat Pål Engen ble valgt som lærling.

– Vel, det var jo viktig at vi fant en person som hadde noen år på baken og som hadde interesse for håndverket. Det var også viktig at han passet inn i gruppa, ettersom vi er så få, er det utslagsgivende. Han måtte også være over middels interessert i treverk og håndverket med tre, og ha vilje til å ta et svennebrev og til å gå videre, sier Øyan, som mener Pål har gjort et riktig

valg, og at det er viktig at en bedrift som Arcus rekrutterer for fremtiden.

– Man vet jo aldri hvor lenge en person blir. Derfor er det viktig at vi alltid tenker på å ha folk for fremtiden, sier han.

FORNYES Også Janne Huserbråten, som er prosessesjef på Arcus, er opptatt av fornyingen.

– Vi trenger nye fagfolk for å hele tiden kunne sikre produksjonen. Det tar lang tid å få en ny bøkker opp å gå, så dette er noe vi må ha inne i planene våre, vi er alltid nødt til å tenke på rekruttering av nye fagfolk, sier hun til Yrke.

Huserbråten viser til at det ikke bare er å ansatte en ny bøkker dersom en bøkker slutter eller går av med pensjon.

– Nei, bøkkere rekrutterer vi selv. Det første vi må gjøre i en slik prosess, er å lyse ut stilling som lærling og sørge for at vi får rett lærling på rett plass. Så er det å få vedkommende gjennom læretiden og gjennom svenneprøven. Dette er et viktig arbeid, hvor vi samarbeider med Matindustriens opplæringskontor.

Tove Lange, som er daglig leder for Matindustriens opplæringskontor, sier til Yrke at hun mener det er veldig viktig å ha lærlinger i bedrifter.

Hun viser til at det er viktig at store bedrifter som Arcus har lærlinger.

– Både fordi de som så stor bedrift bør ta et samfunnsansvar med å ta inn lærlinger, men også med tanke på rekruttering av fagarbeidere i egen produksjon. Derfor ønsker vi også fra august av å få inn en lærling i kjemiprosessfaget eller produksjonsteknikkfaget hos Arcus, sier hun.

Lange er svært fornøyd med rekruteringen av Pål Engen som bøkkerlærling.

– Det går det veldig bra. Han er meget dyktig, og både bedrift og opplæringskontor er veldig glade for at han startet på en ny karriere som bøkker hos Arcus, sier hun.

Harald Widding ved roret i brosimulatoren.

Det er behov for fagfolk, så oppfordringen lyder:

– Dra til sjøs!

BODØ Harald Widding står på broa til en bulkbåt i Den engelske kanal. Det er skarp vind, og et skip kommer på kryssende kurs. Stresset stiger, selv om situasjonen er hentet fra en simulator på Bodø Maritime.

TEKST OG BILDER **KARI KLØVSTAD**

Opplevelsen er så realistiske som mulig når studentene på Bodø Maritime øver på det som venter dem ute i yrkeslivet. Skolen ble i fjor en del av Nordland fagskole og utdanner dekksoffiserer og maskinoffiserer. Det er stor etterspørsel etter fagfolk, men det skorter på rekrutteringen. Nå er det 60 studenter på Bodø Maritime, mens det er plass til 96.

– Søkergrunnlaget går ned, så det blir færre å ta av. Tidligere var det fire klasser på vg2 maritime fag: Nå er det bare to klasser med 15 elever i hver, sier Arne Martin Myre, som er avdelingsleder på Bodø Maritime. Bodin videregående skole ligger vegg i vegg.

– Den negative utviklingen har vært den samme på landsbasis, og det er ikke hyggelig å se at tallene kryper sakte nedover.

Myre har ingen fasit, men tror all blesten om nedgangen i oljeindustrien har gjort sitt. Næringen har også vært for

slappe med rekrutteringen. Der gjøres det nå en innsats, og det er rundt 100 læreplasser ledige som matros og rormann.

Bodø Maritime flyter en del på godt rykte, og jungeltelegrafen går om at det er en bra fagskole. Skolen har studenter fra Vestfold og nordover, men hovedsakelig fra Nordland.

VARIERTE JOBBER – Tar du denne typen utdanning, finnes det jobber over hele verden. I Norge kan du jobbe offshore og med fiskeri og havbruk. Andre muligheter er på ferger og hurtigbåter langs hele kysten. Vi har også folk herfra som er blitt kaptein på de store cruiceskipene, sier Arne Martin Myre.

Det er stor mangel på arbeidskraft, så gjør du en god innsats, er du nesten garantert å få jobb.

– Hvordan skal situasjonen løses hvis det ikke blir utdannet nok fagfolk?

– Da må vi kanskje slippe til utenlands arbeidskraft for å holde trafikken i gang. Gjør vi ikke det, stopper vel fergetrafikken opp på sommeren, når pågangen er størst.

– Hva kan den maritime bransjen friste med?

– God lønn og gode arbeidsordninger, sier avdelingslederen, som merker konkurransen. Han trenger dyktige fagfolk med erfaring fra sjøen, men skoleverket klarer ikke å matche lønningene på sjøen, så det er ikke enkelt å få lærere. I dag er de 12 på avdelingen.

HASTER MED GRØNN OMSTILLING Batteridrevne ferger er kommet, og det grønne skiftet pågår for fullt innen maritim sektor. På den annen side er skolen en del av en internasjonal utdanning, som kan være byråkratisk og tung å endre.

– På motorsiden må batteridrift inn i utdanningen. Utviklingen går fortere enn vi klarer å omstille oss, men Norge er i front, for vi kan ikke sitte og vente, sier Myre.

Det er satt ned en nasjonal gruppe, og det vil komme endringer fra høsten, slik at batteridrift blir en del av undervisningen.

BRA UTSTYR Det er lagt opp til at undervisningen på fagskolen skal være så lik virkeligheten som mulig. Brosimulatorer og maskinsimulatorer gir studentene opplevelsen av å være på et ordentlig skip, og de må løse oppgaver som lærerne legger inn.

På bulkbåten i Den engelske kanal, som vi skrev om i innledningen, blir det stadig dårligere vær. Snøen laver ned, og det kryssende skipet kommer stadig nærmere.

På broa står Jonas Brastad fra Sandnessjøen, Andreas Solbakken fra Bodø og Harald Widding fra Bergen og samarbeider for å løse situasjonen, slik at skipet skal komme trygt fram. Lyset er dempet, instrumentene blinker, og når du ser utover det opprørte havet, kan du nesten kjenne skolegulvet gynge. Stressnivået hos studentene stiger.

Det tar 11 år fra du begynner på vg1 til du når det høyeste sertifikatet og kan seile som kaptein eller sjef i maskinen. Dette sier mye om ansvaret som følger med.

– Hvilke egenskaper er viktige hos dem som velger utdanningen og satser høyt?

– Du må være en leder, være forberedt på hendelser og vite hva du skal gjøre når vanskelige situasjoner oppstår. Å kommunisere godt er viktig, og du må kunne håndtere store folkemengder i en krisesituasjon, sier avdelingsleder Arne Martin Myre.

Det er inngått et samarbeid under navnet Maritim Campus Nord. Der er fire fagskoler og Nord universitet med, og de kan også lage krisescenarioer og kjøre flere simulatorer sammen. Lofoten har for eksempel en for oljevern.

VIL TILBAKE PÅ SJØEN Harald Widding startet sjølivet tidlig. Da han var 16 år, hadde han sommerjobb i oppvasken på hurtigruten Nordstjernen når den gikk til Svalbard.

– Både far og bestefar var skippere, men far var motstander av at jeg skulle gå den veien, sier Harald, som er av de eldste studentene på fagskolen. Han gikk studiespesialisering på videregående, men dro til sjøs igjen som 20-åring. Denne gangen tok han veien fra oppvasken og opp på dekk. Der ble han til han var 25 år og endte på BI.

I hovedmaskinrommet skjer alt på en berøringsskjerm på veggen. Avdelingsleder Arne Martin Myre (i midten) sammen med studentene Celine Michelle Storvik og Tobias Waage Johansen.

– Jeg har hatt forskjellige administrative jobber og vært daglig leder av et regnskapskontor, men nå vil jeg tilbake til havet, høre motorduren og ha kolleger 24 timer i døgnet. Som type er jeg rastløs og liker å være i bevegelse.

Harald Widding har kone og er far til tvillinger og et barn fra tidligere forhold.

– Hvordan er det å kombinere familie med sjølivet?

– Det er dette jeg er oppvokst med. Når du er på jobb, er du der på heltid. Når du er hjemme, har du fri og kan bruke all tiden som du vil. Da vil jeg også kunne avlaste mye.

Studenten har som mål å klatre i systemet, og ønsker seg fortrinnsvis Hurtigruten som arbeidsplass.

– Der seiler du i all slags vær og møter mange utfordringer.

Widding planlegger å ta to mastere mens han seiler. En i maritim ledelse og en i økonomi, og ende som overstyrmann og skipsfører, hvis han er heldig.

Celine Michelle Storvik har to år bak seg som maskinlærling på MF «Barøy», og satser videre ved å ta fagskolen.

LIKER SEG MED MENNENE Ved maskinsimulatoren står Celine Michelle Storvik (20) fra Vesterålen og følger med. Hun er én av to kvinner blant studentene.

– Jeg har møtt noen få kvinner på dekk, men aldri noen i maskinen.

Celine Michelle hadde planer om å bli frisør, men valget falt på TIP på videregående, og muligheten for å komme ut i praktisk arbeid. På vg2 ble det maritime fag på Vest-Lofoten videregående skole.

Oldefaren har inspirert henne.

– Han seilte under krigen, og jeg har hørt historiene. De tok stor risiko. Celine Michelle får støtte av familien, som synes det er tøft at hun vil ha en jobb på havet.

20-åringen var lærling på MF «Barøy», som er en ferge mellom Lødingen og Bognes. Der var hun i maskinen i to år og trivdes veldig godt.

Dette var noe som interesserte meg, og jeg liker meg sammen med gutter. Det blir mindre drama, sier studenten, som har opplevd at teorikarakterene også har gått opp. Etter to år på fagskolen, må hun seile et halvt år som kadett, og så starter veien oppover i systemet.

– Jeg får se om jeg ender som maskinsjef.

Hurtigruten er også en arbeidsplass som frister Celine Michell. Hun var utplassert der fra videregående og hadde det fint.

– Jeg liker å være 14 dager på og 14 dager av, og jobbe når jeg jobber.

– Hvordan skal det bli flere jenter i de maritime yrkene?

– Oppfordre til å prøve noe nytt, og det er godt betalt i forhold til mye annet.

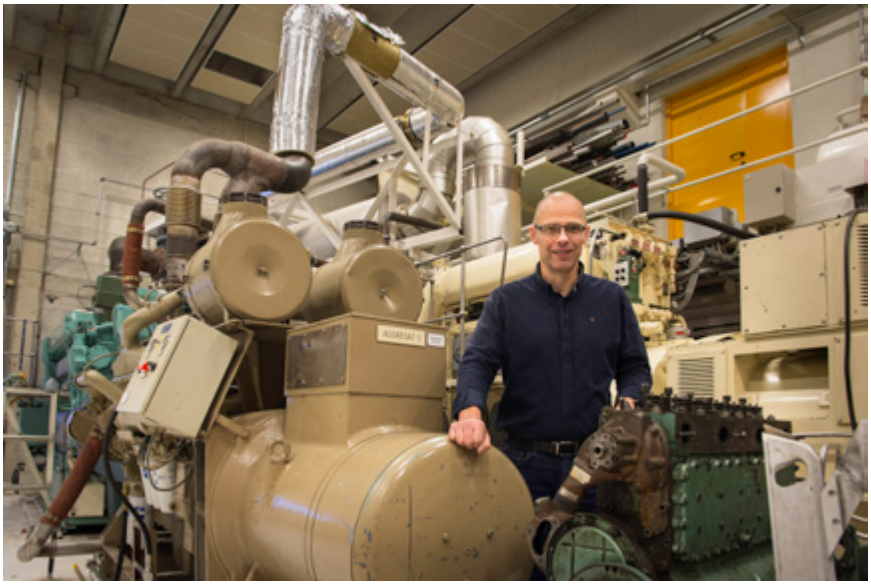

Studentene må også bli kjent med reservemotoren, men det aller meste skjer via skjerm, forteller avdelingsleder Arne Martin Myre.

Oda er eneste jenta på jobben

OSLO Oda Sofie Østbakken (19) er elektrikerlærling og har fremtidsplanene klare. I vår fikk hun testet hodet da panikken for å bli sittende koronafast på utveksling i Frankrike slo inn.

TEKST **MERETE SILLESEN** BILDE **MARIANNE OTTERDAHL-JENSEN**

Yrke møter elektrikerlærlingen for første gang mens det fortsatt blåser iskaldt, og snøen blander seg med betongstøvet i lufta. Det plager ikke Oda, som lettbent klatrer opp og ned bratte stiger, faktisk med et smil om munnen. Vi er med på jobb på Sjursøya ved Oslo. Her er mange yrkesgrupper representert, men vi får ikke øye på en eneste jente, bortsett fra Oda.

– De jeg jobber med, har fortalt meg at det ofte blir stille på arbeidsplasser når jeg kommer inn, fordi de ikke er vant til å se jenter i arbeidsklær, ler hun.

– Men jeg legger ikke merke til det. Jeg vet jo ikke hvordan det er når jeg ikke er til stede.

PANIKK I FRANKRIKE I januar satte hun seg på flyet til Frankrike for å bo og arbeide som elektriker der i tre måneder. Hun var invitert av fylkeskommunen, og gledet seg.

Etter to måneder slo koronaen inn over Frankrike, så vel som Norge og resten av verden.

– Det var veldig greit der nede, og jeg tenkte egentlig aldri noe over at det var noe korona, men så hørte jeg snakk om at de skulle stenge flyplassene i Norge, og da ble det mye kaos og stress, og det var faktisk ganske vanskelig, sier hun.

– Det var så mange som skulle hjem samtidig. Vi fikk beskjed om å gjøre oss klare i tilfelle vi fikk et fly, så fikk vi litt panikk og tenkte på om vi ikke skulle komme hjem i det hele tatt hvis flyplassene ble stengt. Det var også vanskelig å få kontakt med dem i Norge, sier 19-åringen.

Til slutt fikk de beskjed sent på kvelden om at de hadde flybilletter dagen etter. Vertsfamilien var ikke varslet før Oda kom hjem og fortalte at hun skulle dra i morgen,.

– Jeg var veldig lettet, men slappet ikke helt av før vi var hjemme. Vi måtte bytte fly, og neste fly gikk med én gang, så vi måtte løpe. Da var vi redde for å bli sittende fast i Amsterdam.

Da hun kom hjem, etter to måneder hjemmefra, bar det rett i karantene og isolasjon i 14 dager.

– Det var veldig kjedelig, men jeg skjønner at man må det.

Som elektriker er Østbakken heldig som kan jobbe mer eller mindre som normalt.

– Jeg føler det går veldig bra, jeg glemmer det litt når jeg er på jobb, så kommer jeg hjem og ser nyheter, og da er det overalt.

HANDY Oda er oppvokst på Kløfta, der hun fremdeles bor hjemme hos foreldrene, for å spare penger til egen leilighet. Hun forteller at hun var litt «guttejente» og gjerne gikk i gutteklær og var ute og lekte hele dagen.

– Jeg var ikke kjempeflink på ungdomsskolen, så det var veldig viktig for meg å velge et yrke der jeg kunne jobbe mer praktisk enn teoretisk, sier Oda.

– De timene jeg likte best, var fremmedspråk, kunst- og håndverk. Jeg er nok ganske kreativ, og har alltid likt å bruke hendene, enten jeg tegnet, malte eller snekret.

Oda forteller at hun fremdeles liker å tegne eller å være ute i naturen. Venner er også viktig.

Det verste hun vet, er å ha masse energi, men ikke noe å gjøre.

– Jeg hater å sitte og stirre i veggen, ler den aktive jenta, som selvsagt også er opptatt av alt som skjer på sosiale medier.

LANG REISEVEI Oda gjorde ferdig to år på Skedsmo videregående, elektrolinja, før hun startet læretiden hos Midroc

Electro AS i september 2018. Firmaet er nyoppstartet og holder til i Oslo. Det betyr at Oda må ta toget tur-retur Kløfta–Oslo hver dag.

– Mange synes det høres slitsomt ut med så lang reisevei hver dag, spesielt siden arbeidsdagen starter klokka 0700, sier Oda, som drar hjemmefra klokken 0555.

– Jeg synes helt klart det er verdt tiden, når jeg får være med på oppstarten av et nytt firma og får jobbe med så mange bra mennesker.

Oda forklarer at en dag på jobb nesten aldri er lik.

– Og selv om jeg ikke har opplevd noe veldig skummelt, synes jeg alltid det er like lite morsomt å skulle klippe en tilførsel i en tavle, selv om jeg har målt og testet at det ikke er spenning der.

Oda forteller at det er kjempegøy med overleveringer, der man får se sluttresultatet og hvor fornøyde kundene blir.

– Men å montere kabelbruer er det kjedeligste jeg gjør på jobben, ler hun.

VIL STUDERE MER Oda valgte elektrikerfaget fordi det er en praktisk yrke som virket veldig interessant, men også fordi det er så mange veier å gå etterpå. Etter å ha tatt fagbrevet i januar 2021, planlegger Oda å skaffe seg jobberfaring, før hun studerer videre til tekniker eller ingeniør.

– Elektrofaget er veldig mye mer enn bare å montere stikkontakter og lys, sier Oda, som ville ha valgt det samme om igjen.

– På jobben er jeg med på å gjøre alt, men noen begrensninger har jeg. Det går mer ut på at jeg ikke er sterk nok, enn at jeg er jente, sier Oda.

– Da må vi sørge for bedre tilrettelegging, sier veileder Stefan Løkke-Sørensen.

– Med riktige forberedelser, skal det ikke være noe du ikke kan gjøre fordi du er jente.

Veilederen legger til at Oda alltid får en sikker jobbanalyse i forkant, der de blant annet går gjennom alle risikofaktorer. Disse må elimineres før arbeidet kan starte.

Oda står nå og tripper, hun vil tilbake til jobben. Men først kommer hun med følgende råd til andre jenter:

– Ta den utdannelsen du har lyst til, ikke hør på hva andre mener du kan og ikke kan.

– Ikke bli skremt om yrket er typisk mannsdominert.

– Det viktigste er at du velger et fag du trives med.

– Hvis du vil videre, er elektro en super start.

Yrkesfag i universitetsskolene, del II

AV **JOHNNY FORSBAKK**
Yrkesfaglærer/masterstudent, Teknikk og industriell produksjon, Charlottenlund videregående skole

KLARA ROKKONES
Førstelektor, Institutt for lærerutdanning, NTNU

NILS KRISTIAN ROSSING
Dosent, Skolelaboratoriet, Institutt for fysikk, NTNU

Artikkelen er en oppfølging av artikkelen som ble publisert i Yrke 3, 2018, og bygger i sin helhet på bacheloroppgaven til Johnny Forsbakk, Henrik Olsen og Dagfinn Skeie (Forsbakk J. et al., 2019).
Du kan lese den forrige fagartikkelen på utdanningsnytt.no/yrke

Del I av artikkelen beskrev planene for prosjektet og innledende aktiviteter ved ungdomsskolen for å øke interessen for å søke teknikk- og industriell produksjon (TIP) ved opptak til videregående skole. Problemstillingen var: *Hvordan kan ungdomsskolen og yrkesfagene på videregående skole samarbeide om utvikling av undervisning i praktiske og teknologiske fag?* I praksis ville man finne ut om ungdomsskole og videregående skole sammen med næringslivet kunne utvikle relevante og motiverende undervisning som inkluderer CNC-fres og 3D-printere, og som stimulerer elevene til å velge TIP når de starter på videregående skole? Og hvilke erfaringer elevene tar med seg fra denne undervisningen?

I løpet av 2018–19 ble det utviklet undervisning for elever som tar arbeidslivsfag på 9. trinn på ungdomsskolen. Som en del av dette opplegget fikk elevene ved ungdomsskolen anledning til å prøve CNC-fres og 3D-printer ved en nærliggende videregående skole. Påfølgende intervjuer og spørreundersøkelser viste at dette ga mersmak blant elevene, og det ble besluttet at elevene skulle følges opp på 10. trinn med et utvidet tilbud.

INNHOLD Artikkelen beskriver det nye undervisningen, gjennomføringen og erfaringene, i tillegg til hvilke ringvirkninger prosjektet har hatt for de involverte elevene og lærerne. På bakgrunn av erfaringene som er gjort, har vi kommet opp med følgende to satsingsområder:

1. Hvordan kan bruk av moderne teknologi bidra til å skape interesse for teknikk og industriell produksjon (TIP) blant ungdomsskoleelever, og hvordan fungerer vg1-elever som veiledere og rollemodeller for ungdomsskoleelevene?

2. Hvordan bidrar et samarbeidsprosjekt mellom ungdomsskole og videregående skole til kunnskapsheving og relasjonsbygging mellom lærere på tvers av trinn og skoleslag?

BAKGRUNN Rekruttering til yrkesfag har i mange år vært et satsningsområde i Norge. Det har vist seg at det er vanskelig å øke statusen til yrkesfaglige utdanninger til et nivå som er på lik linje med statusen til studieforberedende program. Undersøkelser viser at årsakene til dette er sammensatte og omfatter forestillinger om lønnsnivå, foreldres forventninger og egen høyere utdanning, betydelig bruk av utenlandsk arbeidskraft, og ikke minst *et lavt kunnskapsnivå om hva yrkesfaglig utdanning egentlig er* (Bakken, 2014).

Erfaringer fra ungdomsskolen viser at det mangler godt informasjonsmateriell, ev. god undervisning, som kan bidra til økt kunnskap om teknologifagene ved utdanningsløpet i for eksempel teknikk og industriell produksjon (TIP) i videregående utdanning. Videre er det en manglende vilje hos ledelsen ved ungdomsskoler til å satse på teknologi, og manglende utstyr og manglende kunnskaper hos lærere og rådgivere. Samtidig blir samfunnet vårt gradvis mer digitalisert, og vi bruker stadig flere produkter som er koblet til internett.

Det er derfor utviklet en undervisningspakke for elever i ungdomsskolen som både gir elevene et inntrykk av hva innholdet på TIP er, samtidig som vg1 elever får opplæring som veiledere som del av egen undervisning.

PLAN FOR UNDERVISNINGEN Undervisningen tar utgangspunkt i at yrkesdidaktikken og opplæringen omfatter planlegging, gjennomføring, vurdering og dokumentasjon på bakgrunn av kritisk analyse av praksisbasert yrkesdifferensiert og yrkesspesifikk opplæring, integrert med alle skolefagene. Utvikling og gjennomføring gjøres i nært samarbeid mellom de involverte skolene, i denne sammenheng mellom

videregående skole og ungdomsskole (Hansen,2017).

Målsettingen er at undervisningen skal gi et representativt inntrykk av hva TIP-studiet innebærer, med vekt på bruk av automatisering og digital teknologi. Opplegget skal være praktisk og knytte sammen teori og praksis på en god måte og danne grunnlag for elevenes personlige utvikling og vekst (Nilsen & Haaland, 2013, s. 119). Undervisningen skal være tilpasset elever i ungdomsskolen, samtidig som den skal oppleves meningsfylt og relevant for veilederne fra vg1. Opplegget må dermed være aktuelt stoff fra læreplanene i begge skoleslagene (Utdanningsdirektoratet, 2018a; Utdanningsdirektoratet, 2019a). Det ansees som en fordel om elevene får erfaring fra flere ulike teknologier, men at de likevel ender opp med ett produkt som kan relateres til elevenes erfaringsverden.

Elevene arbeider i grupper på to og to sammen med en veileder. Det er likevel viktig at elevene får anledning til å arbeide selvstendig samtidig som veilederne sørger for at de opplever mestring. Dette forutsetter at arbeidsoppgavene differensieres i henhold til elevenes faglige nivå og evner.

Ved å delta i prosjektet håper vi at elevene vil være med på å skape interesse for TIP blant resten av elevene på trinnet og dermed øke søkningen til TIP. Det er en forutsetning at det legges til rette for slik erfaringsdeling på ungdomsskolen (Hiim, 2017, s. 239).

Som eksempelprosjekt ble valgt: *Design og produksjon av en modell av et trafikklys med fungerende lyssignaler styrt av en mikrokontroller*. Siden elevene skulle oppleve mestring med ukjent teknologi og utstyr, ble det valgt å lage gode oppskrifter som elevene kunne følge under veiledning. Dette kan være en god tilnærming ved første gangs møte med ny teknologi.

VALG AV TEKNOLOGIER Følgende teknologier ble valgt:

Programmering av mikrokontroller og elektronikk: Sekvensen av lyssignaler ble programmert i en Arduino-mikrokontroller ved hjelp av blokkode (Blockuino).

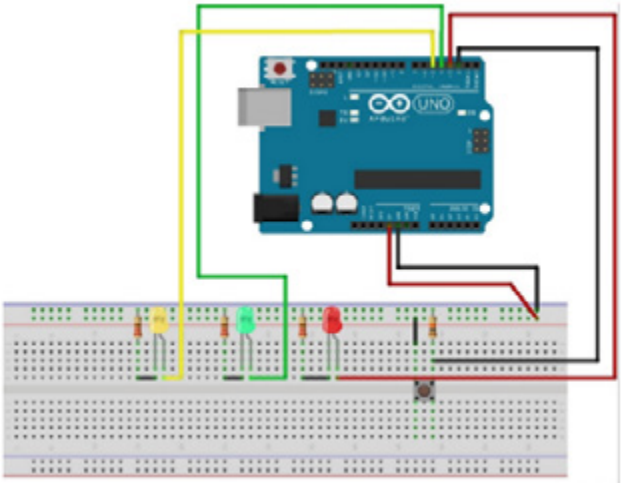

Universitetsskoleprosjektet

Universitetsskoleprosjektet i Trondheim er et samarbeid mellom NTNU, Trondheim kommune og Trøndelag fylkeskommune og består av en rekke mindre prosjekter. Vi mener at prosjektet som omtales i denne artikkelen er i tråd med Yrkesfaglærerløftets (2015) målsetning om å utvikle samarbeid mellom ulike parter for å øke kvalitet og rekruttering til fag- og yrkesopplæring i skole og bedrift.

Bruk av CNC-fres og 3D-printer: Det ble videre besluttet at selve kabinettet skulle freses ut i tre ved hjelp av CNC-fres. Alternativt kunne kabinettet 3D-printes, hvilket ville ta lengre tid.

Modellering med Fusion 360: Fusion 360 ble valgt som modelleringsverktøy. Dette er et profesjonelt verktøy som

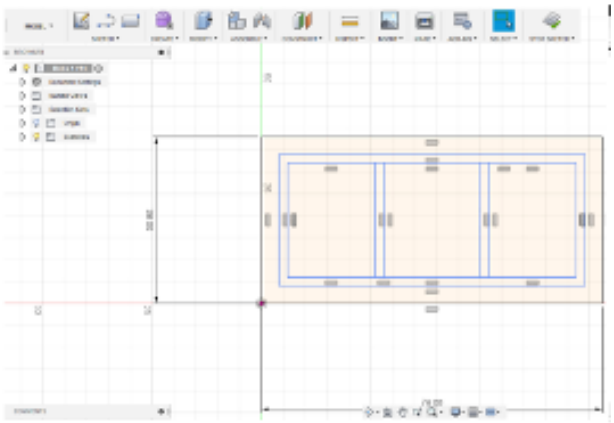

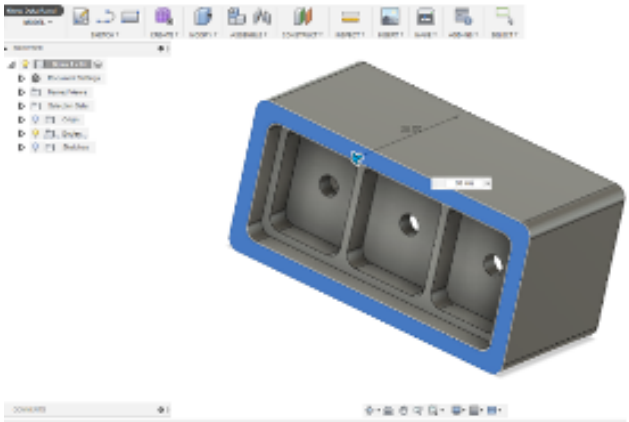

kan levere filer både til CNC-fres og 3D-printere, i tillegg til at det kan utføre styrkeberegninger (Autodesk, 2017).

Det ble utarbeidet arbeidshefter til hver oppgave.

Undervisningen legger størst vekt på designprosessen og mindre på selve produksjonen, som gjøres av digitalt styrte produksjonsmaskiner (CNC-fres eller 3D-printer). Slik vil det også være i en moderne produksjonsbedrift. Der man før brukte mesteparten av tiden til selve framstillingsprosessen, brukes tiden nå til utforming og modellering av produktet.

Både programmerings- og modelleringsverktøyet gir umiddelbar tilbakemelding når resultatet ikke blir som ønsket, og dette er særdeles nyttig i en læringsprosess, ikke minst for at elevene skal våge å prøve seg fram. Det er først ved oppsettet av CNC-fresen at noe kan ødelegges, da er det godt å ha en veileder til stede. En god veileder vil kunne tilføre teoretisk kunnskap når elevene trenger den. Dette oppleves motiverende og kan styrke koblingen mellom teori og praksis.

GJENNOMFØRING Elever på ungdomsskolen som har valgt arbeidslivsfag, har gjennom et par år blitt fulgt opp med ulike tilbud ved TIP. Som tidligere omtalt måtte også studenene på vg1 som skulle fungere som veilederne, gis en grundig opplæring. De måtte kunne installere Arduino IDE og Fusion 360, og opprette egne brukerkontoer. De måtte også lære seg grunnleggende 3D-modellering, postprosessering og klargjøring til 3D-utskrift ved hjelp av Fusion 360. Videre måtte de lære oppkobling og programmering av Arduino Uno og nødvendige funksjoner hos CNC-fres og 3D-printer. Studentene måtte beherske dette så godt at de kunne veilede elevene fra ungdomsskolen.

Læreren som underviser elevene på 9. trinn i faget arbeidslivsfag, har gjort et utvalg på 6 elever som skal delta på aksjoneringsdagen på TIP. Han har valgt ut elevene slik at de har forutsetninger for å mestre de fleste oppgavene under veiledning. Det er en variert gruppe elever som har noe interesse for teknologi, men de har ikke forkunnskaper innenfor de aktuelle fagområdene, og heller ingen direkte planer om hvilke utdanninger de kommer til å velge. Målene med undervisningstilbudet er å gi ungdomsskoleelevene økt interesse for TIP og ønske om å lære mer. Planen er at de etter aksjoneringsdagen skal kunne gjennomføre opplæring av sine medelever i bruk av 3D-modelleringsprogram og bearbeiding med CNC-fres eller 3D-printer og veilede ved enkel Arduino-programmering. Opplæringsheftene er utarbeidet med den hensikt at de også skal kunne benyttes på ungdomsskolen med minimale forkunnskaper, og er først og fremst ment å være interesseskapende.

Innledningsvis gis elevene en innføring i HMS og ser en video som viser gangen i arbeidet gjennom dagen. Deretter går gruppen ut i verkstedet, hvor de har et skjermet område med PC-er og 3D-printere. Det er satt av 6 timer inkl. lunsj til opplegget.

Elevene får så en grunnleggende innføring i bruk av 3D-modelleringsverktøyet Fusion 360 og koding av Arduino UNO, opplæringen skjer samtidig som de modellerer sitt første design og gjør sin første programmering. Dernest lærer de å sette opp CNC-fresen (alternativt 3D-printerne) og framstille den modellerte modellen av trafikklyset. Deretter kobler de opp, programmerer og tester at de tre lysdiodene fungerer som forventet.

Data innsamlingen skjer fortløpende gjennom dage,n med observasjon, intervjuer og spørreundersøkelser.

METODE Studien er primært kvalitativ og basert på en spørreundersøkelse, observasjoner og dybdeintervju av deltagerne. På denne måten får elevene mulighet til å utdype sine tanker og meninger knyttet til aksjoneringsdagen.

FUNN **Observasjonene** viser at elevene kom raskt i gang med de praktiske oppgavene. I noen tilfeller måtte veileder styre arbeidet, slik at begge elevene fikk prøve seg, i andre tilfeller måtte veilederen legge bånd på seg for ikke å gi dem svarene. Ungdomsskoleelevene jobbet mer og mer selvstendig etter hvert som de fant formen, og var forbauset i hvor stor grad de slapp til med bruk av avansert utstyr. Flere uttrykte at de likte å eksperimentere, dette gjaldt spesielt arbeidet med Arduino og programmering. En av veilederne som hadde arbeidet mye med dette stoffet, viste fram tidligere arbeider, hvilket syntes å falle i smak. En så også tydelig at elevene hadde sine faglige preferanser. En elev likte spesielt godt programmering, en annen var mest interessert i Fusion 360. Slik kunne de utfylle hverandre (Forsbakk J., et.al., 2019 s49-50). Det ble også observert at de likte få innsyn i hvordan ting produseres, helt fra tegnestadiet til ferdig produkt (Forsbakk J. et.al., 2019 s59).

Dybdeintervjuer: Under dybdeintervjuene kom det fram at elevene syntes at de hadde lært å beherske prosessen fra 3D-modellering med Fusion 360, til utskrift med 3D-printer eller CNC-fres. De opplevde også at de så sammenhengen mellom design og produksjon av et produkt.

Elevene uttrykte at de synes det var artig å holde på med Arduino. Den var lett å jobbe med og enkelt å gjøre forandringer i programmet.

Elevene hadde mye positivt å si om TIP. Enkelte elever hadde søsken eller venner som hadde gått TIP, og som hadde gode erfaringer og skrøt av linjen. De likte også å jobbe i grupper og hadde positive erfaringer med å ha en vg1-student som veileder, men syntes det kunne bli litt mye venting til tider. De uttrykte at instruksjonsheftene var forståelige og lette å jobbe etter.

Spørreundersøkelsen: 5 av 6 elever ga uttrykk for at interessen for TIP har økt en del eller til en viss grad, og at

det faglige opplegget hadde fungerte bra. De likte å jobbe i grupper på tvers av klassetrinn og var fornøyd med at de fikk et konkret sluttprodukt. Dagen sett under ett kom arbeidet med Fusion 360 best ut.

Noen uttrykte ønske om å begrense omfanget av den innledende informasjonen (bl.a. HMS), kortere ventetid med å slippe til når den andre jobbet, og pauser med frisk luft. Ingen uttrykte at de var misfornøyde med det faglige innholdet.

4 av 6 elever mente at dagen ville ha stor eller noe innvirkning på deres valg av linje på videregående skole. To av elevene mente at aksjonsdagen var avgjørende for at de ville velge TIP.

RINGVIRKNINGER Sett utenfra er det positive samarbeidsklimaet som har oppstått mellom de to skoleslagene, kanskje vært det mest interessante. Lærerne fra begge skolene er blitt bedre kjent med hvilke utfordringer de står overfor, og administrasjonen ved den videregående skolen har skjønt hvilke muligheter som finnes i å «markedsføre» yrkesfaglige studier blant ungdomsskoleelever. Lærerne ved ungdomsskolen har innsett at undervisningen på kan gjøres mer praktisk og dermed mer meningsfull ved å hente inn eksempler fra TIP-studiet.

Elevene fra den videregående skolen har skjønt at de kan være stolte av hva de kan, og de har innsett at de har et ansvar for å markedsføre TIP-studiet overfor elevene på ungdomsskolen.

Samarbeidsprosjektet har også medført kunnskapsoverføring fra lærere ved den videregående skolen til lærere ved ungdomsskolen. Representantene fra lærerutdanningen har fått en arena hvor de har kommet tett på praksisfeltet og kan med egne øyne se de utfordringene og muligheter som man finner i de to skoleslagene, og hvilke muligheter som framkommer gjennom et samarbeid.

Vi har også lært at slike samarbeidsprosjekter tar tid og trenger modning, da tilbudene skal tilpasses den daglige undervisningen i begge skoleslag.

KONKLUSJON Studien hadde til hensikt å få bedre innsikt i hvordan fremtidsrettede teknologier (SINTEF, 2016) egner seg for å øke interessen for TIP blant ungdom. Vi har erfart at digitale verktøy som Fusion 360 og CNC-styrte maskiner virker motiverende, da elevene raskt ser resultater av egen læring. Elevene som deltok i studien, viste stor interesse for innholdet og målet med undervisningen. Selv om det meste var nytt for dem, gikk det ikke lang tid før de jobbet selvstendig, og elevene viste mestring og motivasjon for oppgavene. Vårt inntrykk er at elevene hadde en interessant dag, og at kjennskapen til og interessen for TIP økte i elevgruppen.

VIDEREFØRING Siste samling med ungdomsskoleelevene som til nå har deltatt i prosjektet, ble utført i februar 2020. Undersøkelsen som ble gjort gjennom bachelorstudien (Forsbakk J. et al., 2019,) videreføres i masterstudien til Forsbakk. I denne studien vil han se mer på elevenes utbytte av prosjektet og hvordan ungdomsskolelærere erfarer samarbeidet. Involverte lærere i prosjektet ønsker å videreføre samarbeide med samlinger på vg1 TIP for elever på 8. trinn fra høsten 2020.

REFERANSER

Autodesk. (2017, 04 07). *What is Fusion 360?* Hentet 02 28, 2019 fra knowledge.autodesk.com: https://knowledge.autodesk.com/support/fusion-360/learn-explore/caas/simplecontent/content/what-fusion-360.html

Bakken, H. B. (2014, 10 24). *Det trengs et opprør mot lovprisingen av teoretiske fag.* Hentet 04 06, 2019 fra Forskning.no: https://forskning.no/pedagogiske-fag-skole-og-utdanning/det-trengs-et-oppror-mot-lovprisingen-av-teoretiske-fag/534745

Forsbakk J., Olsen, H., Skeie, D., (2019). *Rekruttering til yrkesfag – Undervisning om fremtidsrettet teknologi i ungdomsskolen.* Bachelor oppgave, NTNU 2019

Hansen, K. H. (2017). *Hva er yrkesdidaktikk etter Kunnskapsløftet?* Scandinavian Journal of Vocations in Development. Vol 2 (2017) Lillestrøm: HiOA https://journals.hioa.no/index.php/yrke/article/view/2134/1919

Hiim, H. (2017). *Praksisbasert yrkesutdanning.* Oslo: Gyldendal.

Kunnskapsdepartementet (2015). *Yrkesfaglærerløftet. Strategi for fremtidens fagarbeidere.* Oslo: Kunnskapsdepartementet

Nilsen, S. E., & Haaland, G. (2013). *Læring gjennom praksis.* Oslo: Pedlex Norsk skoleinformasjon.

SINTEF. (2016, 05 13). *Hvordan skal Norge møte Industri 4.0.* Hentet 01 20, 2019 fra sintef.no: https://www.sintef.no/siste-nytt/hvordan-skal-norge-mote-industri-4.0/

Utdanningsdirektoratet. (2018a, 08 01). *Læreplan i felles programfag i Vg1 teknikk og industriell produksjon.* Hentet 01 20, 2019 fra Udir.no: https://www.udir.no/kl06/TIP1-02/Hele/Kompetansemaal/

Utdanningsdirektoratet. (2019a, 01 18). *Informasjon om innspillsrunden.* Hentet 01 20, 2019 fra Udir: https://hoering.udir.no/Hoering/v2/313

Kan tre lys tenna heile lærarstaben?

YRKESFAGLÆRARLØFTET SOM SKULEUTVIKLING

Endeleg er det yrkesfaglærarane sin tur. Yrkesfaglærarløftet (YFL) skal bidra til å heva kompetansen til yrkesfaglærarane. Ikkje berre for dei som deltek på vidareutdanningstilboda, men også for dei andre lærarane på skulen. Korleis er dette mogleg å få til?

AV **DORTHEA SEKKINGSTAD** er førstelektor i pedagogikk og utdanningsleiing ved Høgskulen på Vestlandet. Ho har lang erfaring med undervisning i høgare utdanning, og har arbeidd som lærar og rektor i skuleverket i ei årrekkje. Undervisningsområde er rettleiing, skuleleiing og høgskulepedagogikk. Dette er også hennar forskingsfelt.

INGRID SYSE er førstelektor emerita i utdanningsleiing ved Høgskulen på Vestlandet. Ho har lang erfaring frå vidaregåande skule som lærar og leiar og har praktisk erfaring med å leie kommunale og regionale skuleutviklingsprosjekt. Forskingsfelt er skuleutvikling, leiing og lærarar si læring.

KVA ERFARINGAR HAR LÆRARANE? Sidan oppstarten av piloteringa av Yrkesfaglærarløftet i 2017 har vi vore involverte som undervisarar og forskarar i denne nasjonale satsinga. Vi har særleg vore opptekne av kva som skal til for at Yrkesfaglærarløftet skal bidra til kompetanseutvikling på deltakarskulane. Dette er ein av intensjonane med satsinga. For å utvikla kunnskap om satsinga bidreg til dette, har vi valt å intervjua lærarar som har delteke på ei eller fleire vidareutdanningar i YFL. Det er desse lærarane som er bindeleddet mellom utdanninga og skulen. Å få fram lærarane sine erfaringar og refleksjonar er viktig for å kunna lukkast med å realisera intensjonane som ligg til grunn for YFL.

TA UTGANGSPUNKT I PRAKSIS «Eg såg raskt utbytte av den nye kunnskapen og moglegheit til å prøva ting ut i eiga undervisning.» Når innhaldet i vidareutdanninga kan relaterast til eigen skulekvardag, gir dette meining og vert opplevd som verdifullt for lærarane. Dette gjeld teori dei blir kjende med gjennom lesing av faglitteratur, og arbeids- og undervisnings-

metodar dei får erfaringar med gjennom vidareutdanninga. Dermed gir dette eit godt grunnlag for at ny kunnskap kan takast i bruk i eigen undervisingspraksis. I tillegg skapar det motivasjon for å dela kunnskapen med kollegaer.

UTFORSKING AV EIGEN PRAKSIS Lærarane understrekar betydninga av å få tid til å reflektera over eigen praksis i lys av teori frå pensum og gjennom erfaringsdeling i små og større grupper. «Å setja ord på eigen kunnskap og ta del i medstudentar sin kunnskap og erfaring var veldig berikande.» Lærarane understreka nytta av at vidareutdanninga var lagt opp slik at mellomliggjande arbeid skulle gjennomførast i nettverksgrupper saman med medstudentar frå eigen skule. Dette har gitt lærarane positive erfaringar med samarbeid med kollegaer på tvers av fag og utdanningsprogram: «Vi har fått fleire kollegaer å spela på», seier dei. Éiin seier det slik: «Eg trudde ikkje at eg kunne samarbeida med kollegaer frå andre utdanningsprogram, men det kan eg faktisk.» Å inngå i slike nye læringsfellesskap opnar for eit breiare og rikare erfaringsgrunnlag for å utforska eigen praksis. Når til dømes lærarar frå bygg og helse- og sosialfag får erfaringar med samarbeid på tvers, ser dei verdien av og etterspør fleire slike nye samarbeidsarenaer.

TILRETTELEGGING FOR SAMARBEID PÅ TVERS Å tileigna seg ny kunnskap og endra eigen undervisingspraksis er ein prosess som føreset tid og rom for utvikling både individuelt og saman med andre. Fleire trekkjer fram verdien av å bruka tid på å skrifteleggjera erfaringar gjennom korte fagtekstar der relevant teori blir nytta for å reflektera over eigen praksis. Å bruka tid på å prøva ut ny praksis i klasserommet og på verkstaden, er også viktig. Lærarane ønskjer tid til å øva både kvar for seg og saman med andre lærarar. Den største utfordringa under vidareutdanninga er knytt til-gjennomføring av det mellomliggjande arbeidet i nettverksgruppene på eigen skul,e der lærarane skal samarbeida på tvers av utdanningsprogram. For å realisera potensialet som ligg i samarbeid på tvers av utdanningsprogram, må det setjast av tilstrekkeleg med tid og felles møtetidspunkt, slik at alle kan delta. Dette blir opplevd som ei stor strukturell utfordring. Når slike læringsfellesskap kan gi så stor gevinst, må det i større grad leggjast til rette for denne type samarbeid på skulane generelt, understrekar lærarane.

GODE ARENAER FOR DELING Gjennom vidareutdanninga har lærarane fått kunnskap om og erfaring med korleis dei kan vidareutvikla eigen undervisingspraksis. Dette er kunnskap dei meiner er viktig at alle på skulen får del i. Å dela kunnskapen sin i store forum, der formidlinga ber preg av einvegskommunikasjon, har dei lite tru på. Derimot blir kunnskaps- og erfaringsdeling gjennom team og andre mindre samarbeidsforum trekt fram som gode arenaer for deling. Å endra praksis handlar om å øva saman og få reflektera over erfaringar i eit fellesskap. Det må skapast rom for ein slik måte å samarbeida på, og arbeidet må gå over tid. Eit slikt handlingsrom veks ikkje fram av seg sjølv. Samstundes blir det understreka at det ikkje er nokon automatikk i at kunnskapsdeling vil skje. Korleis lærarane skal brukast som ressurspersonar inn mot eige kollegium, må avklarast. Den rolla dei skal ha, må vera kjend for alle og inngå som del av skulen sitt utviklingsarbeid.

Å BIDRA SOM RESSURSPERSONAR «Spør oss, vi vil bidra», går att når lærarane blir spurde om kva rolle dei kan ha som ressurspersonar på eigen skule. Dei vil gjerne ha eit tett samarbeid med skuleleiinga, og ser for seg ein dialog der dei saman finn ut korleis dei best kan nyttast som ein ressurs i kollegiet: «Ta oss med på råd», tilbyr lærarane, og forventar at skuleleiinga tek initiativ til desse dialogane. I YFL er det lagt som premiss at skulen må rekruttera minimum tre deltakarar til ei vidareutdanning. Dette kan knytast til intensjonen om at YFL skal bidra til kompetanseutvikling på deltakarskulane. Vi spør: Kan tre deltakarar bidra til å tenna heile lærarstaben ved ein skule?

Lærarane er tydelege på at dersom dei er fleire frå same skule som deltek på vidareutdanningar i YFL, vil det vera

«Spør oss, vi vil bidra» går att når lærarane blir spurde om kva rolle dei kan ha som ressurspersonar på eigen skule.

ein styrke for skulen. Når vi spør lærarane om deltakarane bør rekrutterast frå same eller ulike avdelingar, får vi til svar: «Ja, takk, begge delar.» Dersom deltakarane er rekrutterte frå ulike avdelingar, kan dette gi positive ringverknader i form av samarbeid på tvers av avdelingar og programfag. Er det fleire lærarar frå same avdeling, vil dette vera ei styrke for den enkelte avdelinga: «Er vi fleire til å øva saman, er det lettare å endra etablerte kulturar.» Uansett er det viktig at skuleleiinga tek medvitne val i rekrutteringsprosessen til vidareutdanningane i YFL, slik at dei lærarane som deltek på vidareutdanningar, best mogleg kan bidra som ressurspersonar inn mot eige kollegium. Lærarane vil tipsa leiinga om at det i rekrutteringsprosessen blir lagt til grunn at fleire lærarar deltek over tid, slik at det ikkje berre er dei same personane kvar gong. Dette er viktig for å unngå «at spranget til samarbeid aukar» i kollegiet. Når fleire deltek, vil det styrka kulturen for samarbeid og kompetanseutvikling ved skulen.

SKULELEIINGA MÅ FORPLIKTA SEG Under vidareutdanninga er det viktig at skuleleiinga viser interesse for det lærarane held på med. Men det aller viktigaste, som av lærarane vert omtalt som ein kritisk fase, er tida etter avslutta vidareutdanning: «Oppfølginga på skulen i etterkant er avgjerande. Skal det lagast ein arena for kunnskapsdeling, må leiinga forplikta seg!» Dette inneber at skuleleiinga må ha regi og vera drivkrafta i utviklingsarbeidet. Ei målretta satsing på kompetanseutvikling inneber avklaring og tydeleggjering av roller sett i system. Det må leggjast til rette for samhandling og samarbeid der lærarane kan bidra som ressurspersonar i eit lærande fellesskap. Då kan tre lys, bidra til å tenna ein heil lærarstab.

REFERANSE

Artikkelen er basert på den vitskaplege artikkelen: Sekkingstad, D., & Syse, I. (2019). «Spør oss, vi vil bidra» – lærarar som lokomotiv for å fremje skuleutvikling – ein mogleg modell. In Ø. Helgesen, R. Glavee-Geo, G. Mustafa, E. Nesset og P. Rice (red.) Modeller Fjordantologien 2019. Oslo: Universitetsforlaget (pp. 437–455).

Annerledessommeren

Vi går inn i en ny fase i koronatiden, og vi må ta for oss av annerledessommeren. Friluftsliv og det kjente og kjære vi har rundt oss, blir stadig mer viktig for oss.

VED **WENCHE SCHJØNBERG**

Sove ute

Sove ute heter en bok som Gyldendal frister med nå. Dette er en slags håndbok i hvordan man gjør det. Gjør hva da? Sove ute, selvsagt. Som for eksempel hvordan man setter opp teltet, finneren god teltplass, og pakker med det riktige. Forfatteren, Marius Nergård Pettersen, har også intervjuet flere turfolk som kommer med sine tips.

Verdens beste bestemor og Verdens beste bestefar

Besteforeldre er ikke så tilgjengelige for oss nå i koronatiden. Det stiles krav til avstand på grunn av smittevernshensyn, og det er regler for hva som er lov, og hva som ikke er lov å gjøre. Til de som savner enten en bestemor eller en bestefar, er Gyldendal nå ute med **Verdens beste bestemor** og **Verdens beste bestefar** – to bøker fulle av sitater om hva som gjør en bestemor eller en bestefar så spesiell. Sitatene er noen ganger svært gamle, andre ganger helt nye.

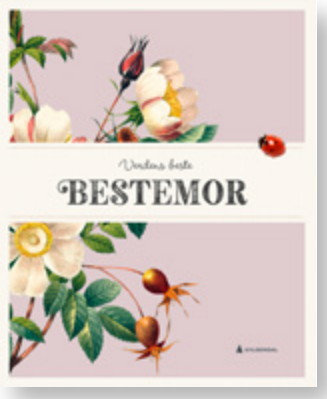

Arbeidslivszquiz

Arbeidslivszquiz Hva finner du fram når en i familien eller i den nære vennegjengen er permittert, har mistet jobben eller vurderer å bytte yrke fordi tidene er for usikre? En quizbok om arbeidslivet, kanskje? I hvert fall er Gyldendal ute med en. Den er redigert av Espen Løken, Arne Bernhardsen, Arthur Danielsen, Line Eldring og Runa Soma. Ved hjelp av 1200 sørsmål kan du prøve deg og dem rundt deg i alt fra lovverk og kultur til fagorganisering og historie og mye mer.

Sjarmerende gjenbruk

Gi nytt liv til gammelt skrot, frister forfatterene av boka **Sjarmerende gjenbruk** med. Og det er nettopp det det dreier seg om. Boka ønsker å gi ideer til hvordan ting vi omgir oss med, og som ligger farlig nære å havne blant søppelet, kan få nytt liv. Forfatterne av boka er stylister og svært opptatt av gjenbruk. De to heter Hanna Kristinsdottir og Ellen Dyrop. Helge Eek står bak fotografiene.

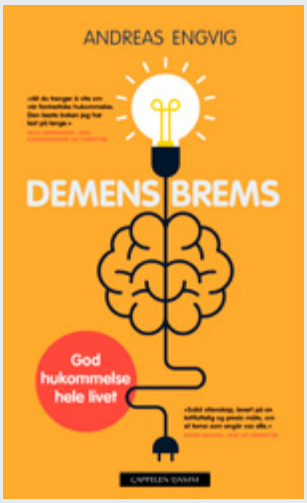

Demensbrems

God hukommelse er ingen selvfølgelighet. Noen husker god tidlig i livet. Andre blir mer glemske. I boka Demensbrems forklarer forfatteren Andreas Engvig at det ikke er noen lettvinte løsninger som gir bedre husk. Men boka peker på hva forskning sier om prosessene som fører til sviktende hukommelse og at demens oppstår tiår før symptomene kommer. Andreas Engvig er selv lege og demensforsker. Han har valgt å gi ut en forskningsbasert, praktisk håndbok som hjelper leseren å gjøre livsstils- og helsevalg som holder hjernen frisk lenger.

Forfatteren deler bokinntektene sine med Nasjonalforeningen for folkehelsen.

Det er Cappelen Damm som gir ut boka.

Fargefest med embraknit

Mor og datter sprudler fargeglede i boka **Fargefest med embraknit.** Den er ute på Aschehoug forlag, og byr på oppskriften på strikkeplagg som helst skal strikkes i skarpe farger.

Ifølge forlaget får du overkommelige strikkeprosjekter til barn og damer. Og boka er beregnet både på nybegynnere og mer erfarne strikkere.

Det er Anne-Grethe og Julie Embrå som står for oppskriftene.

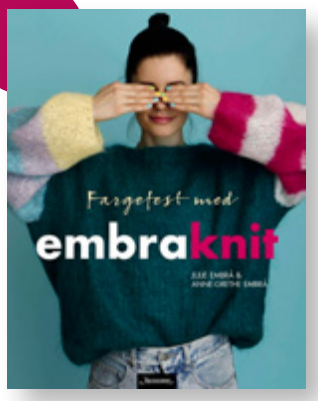

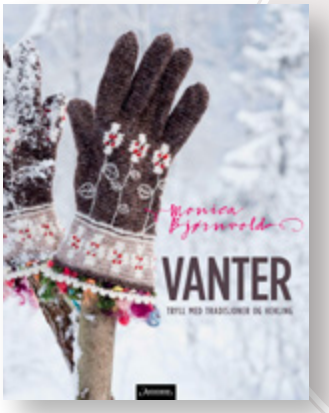

Blir vinter igjen

Før vi vet ordet av det, blir det høstmørkt og kaldt igjen, til og med vinter. I boka **Vanter** får du gode råd om hvordan du kan komme i gang med å hekle egne vanter til de mer kalde kveldene. Boka byr også på oppskrifter på pulsvanter. Og ved hjelp av broderier, mansjetter og farger er det mulig å variere på vantene i nærmest det utrolige. Det er Monica H. Bjørnvold og Morten Brun som står bak boka, som er ute på Aschehoug forlag.

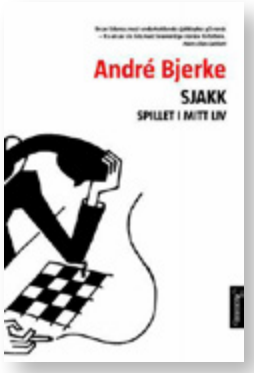

Nyutgivelse

Spillet i mitt liv, boka om sjakk, ble utgitt av André Bjerke i 1968. Nå kommer den på nytt, til glede for både gamle og nye sjakkentusiaster.

Sjakkspillet betød mye i dikterens liv, og denne boka er ifølge Aschehoug forlag noe av det nærmeste han kom til å skrive en selvbiografi.

Dette er ingen lærebok, men en egen del er satt av til nybegynnere, den andre delen henvender seg til den mer erfarne spilleren.

Nyutgivelsen har fått tittelen «Sjakk. Spillet i mitt liv».

«Kong Creole – Dronning Cajun»

Det kan ta en god stund før vi kan reise på ferier som normalt igjen, men fram til da kan du la deg inspirere og ta verden inn på ditt eget kjøkken i stedet.

TEKST **TORGEIR ØVERLAND**

I «The Deep South» finner vi kanskje noe av det som er mer amerikansk enn hamburgeren, nemlig cajun/kreolkjøkkenet. Episentret for denne typen kjøkken er New Orleans i Louisiana, der rundt 80 % av alle cajunere bor. Det kulturelle sentrum for cajunere er imidlertid Lafayette.

Navnet cajun stammer fra det franske *cadiens* fordi Nova Scotia het Acadia på 1500–1600-tallet mens det var befolket av cajunenes forfedre. Navnet ble da etter hvert cajuns i amerikansk språkdrakt.

I dag er forskjellene mellom cajunsk og kreolsk kjøkken veldig små, kanskje helt utviskede.

Kjøkkenet i Louisiana er et sammensurium av smaker og varianter, men alt kan spores tilbake til det opprinnelige!

SPESIELL HISTORIE Men dette har en ganske spesiell historie. For 200–300 år siden var det ganske markante forskjeller mellom disse to.

Cajunere var opprinnelig franske innvandrere fra Nova Scotia som kom dit på 1500–1600-tallet.

Disse ble senere, i 1755, fordrevet fra Nova Scotia av engelske soldater fordi de ikke ville sverge troskap til den engelske kronen.

På vei nedover østkysten fant de etter hvert innvandrere som snakket samme språk. Da var de kommet til Louisiana, som ble kolonisert av latinskspråklige på slutten av 1600-tallet. Disse kom i hovedsak fra Frankrike, Portugal og Spania og ble kalt kreoler.

På grunn av at det var visse språkforskjeller mellom disse gruppene, men fransk var dominerende, utviklet det seg et eget språk av denne sammensmeltingen. Da slavehandelen fra Afrika startet, ble også en del afrikanere med forskjellige afrikanske språk sammenblandet med det kreolske.

Den dag i dag eksisterer dette språket side om side med engelsk i disse områdene. Imidlertid er det det franske språket som har «gitt» mest til kreolsk, fordi acadianerne fra Nova Scotia var en såpass stor gruppe at de hadde stor innflytelse på språket.

Etter 1803, da De forente stater kjøpte området av franskmennene, kom det også en ganske anselig mengde tyskere, italienere og ungarere til området. De har også gitt sitt bidrag til kjøkkenet i Louisiana.

FORFINET KJØKKEN I hovedsak kan man si at det kreolske kjøkkenet var litt mer forfinet enn det opprinnelige cajunkjøkkenet.

Ettersom området var veldig geografisk avsondret fra det øvrige Amerika, fikk ikke cajunmaten noen særlig utbredelse før på 1970-tallet, da det ble bygd en stor motorvei gjennom Louisiana.

Med på lasset fra Acadia ble hummeren, som i dag er ganske sentral i cajunkjøkkenet. I det hele tatt består maten av veldig mye fisk, skalldyr, (ikke minst kreps, hummer og østers) grønnsaker, fjærkre, ris og godt krydrede pølser (andouillepølser) som er laget av røkt svinekjøtt. Det var vanlig at folk i området dyrket sine egne grønnsaker og avlet opp griser og fjærkre.

I tillegg til råvareutvalget er kjennetegnet på cajun-kjøkkenet de kraftige, tykke og innviklede sauser. Basisen for de aller fleste sausene er brun roux i forskjellige fargenyanser, (*brun roux* er smør (smult) og hvetemel som blir brunet, og er jevningen til sausen) og «den hellige treenighet», som er finhakket selleri, løk og grønn paprika.

Man sier at kokkene har mistet hele krydderhyllen i maten, fordi det er et helt vell av smaker i cajunmaten som pirrer alle smaksløkene du ikke visste at du hadde!

Med unntak av olje, smult og fløte kan du si at cajunkjøkkenet er ganske sunt, med stor bruk av fisk, skalldyr og grønnsaker. I senere år er det blitt til-

strebet å bruke litt lettere erstatninger, men det går en grense for tilpasninger.

Gjøres det for mange tilpasninger, kan dette fantastiske kjøkkenet bli så utvannet at det ikke vil eksistere som cajun-kjøkken. Fjerner du olje, fløte i sauser og stekt mat, så er cajun-kjøkkenet historie. Noe som ville være veldig synd.

Noen sier «ser det fælt ut, består av ris og skalldyr og mye krydder og smaker vidunderlig, så er det cajunmat».

Noe som er mye brukt i cajun-kjøkkenet, er okra, som blir brukt som fortykningsmiddel i blant annet en rett som kalles gumbo.

OPPSKRIFT PÅ CAJUN-KRYDDER

4 ss paprikapulver
2 ss løkpulver
2 ss hvitløkspulver
1 ss gumbo filé (sassafras)*
1 ss spisskum
1 ss korianderfrø
½ ss tørket timian
½ ss bukkehornsfrø
½ ss fennikelfrø
½ ss salt
¾ ts kajennepepper
¾ svart pepper

Gumbo filé / sassafras står i oppskriften fordi det var en bestanddel i originaloppskriften for sine fortykkende egenskaper. Dette fås ikke i forretninger i Norge på grunn av sine uheldige bivirkninger, (hallusinogen), så bruk 1–2 laurbærblader i stedet, for smakens skyld.

Ha de hele krydderne og saltet i en foodprosessor, og kjør dem til pulver.

Tilsett de andre krydderne og kjør dem videre til det er godt blandet.

Hell krydderblandingen på et lufttett glass og sett det mørkt og kjølig i opptil tre måneder. Det er ingen fare å oppbevare det lenger, men man må bruke litt mer etter hvert som det taper seg i smak.

Det finnes en del forskjellige oppskrifter på cajun-krydder, men chili, løkpulver og hvitløkpulver er til stede i omtrent alle.

Det finnes noe på markedet i Norge, men det er ikke det mest utbredte, så det er best å lage sitt eget.

GUMBO MED KYLLING OG PØLSE

6 porsjoner

Del 1 av oppskriften
25 g hvetemel
1 ts salt
½ sort pepper, malt
¼ ts malt kajennepepper
1 ts paprikapulver
½ ts løkpulver
½ ts hvitløkspulver
6 små kyllingbryst skåret i terninger, uten skinn
1/2 dl rapsolje eller solsikkeolje

Bland krydderet med hvetemelet i en bolle og vend kyllingbitene i krydderblandingen. Varm oljen i en panne og stek kyllingbitene pent brune. Legg dem på et kjøkkenpapir, sett dem til side og begynn på del 2.

Del 2 av oppskriften
100 g hvetemel
225 g smult eller klaret meierismør
450 g hakket løk
2 middels store grønne paprika, hakket
3 selleristilker, hakket
Ca 1 ¾ l hønsebuljong, ha litt på lur hvis det blir for tykt
350 g andouillepølse eller en annen godt krydret pølse, skåret i terninger
3–4 hvitløkfedd, finhakket
150 g okra, skjært i skiver
5 dl ris som tilbehør, kokt etter anvisning på pakken

Ha smult/smør i en kjele, varm det opp før du har i melet. Dette bruner du til det er mørkt kastanjebrunt. Når det er brunt nok, ta kjelen av varmen og tilsett hakket løk, hakket paprika og hakkede selleristilker. Rør i kjelen til temperaturen har sunket, så det ikke blir brent. Sett kjelen tilbake på platen og tilsett hønsebuljongen litt etter litt mens du rører hele tiden. Gi det et oppkok før du tilsetter kyllingkjøttet, pølse, okra og hvitløk. Skru ned varmen og la det småkoke i ca. 1 time. Smak til med mer krydder dersom du ønsker det. Denne retten skal det være litt «trøkk» i!

Mens dette putrer på ovnen, har du tid til å dekke bord og koke ris.

Vel bekomme.

ANDOUILLEPØLSER

Originalt er disse pølsene kun laget av magesekken, tynntarmen og tykktarmen fra svin, fortrinnsvis av purker som har født unger. I tillegg til salt og pepper. Dette viser at bøndene/slakterne utnyttet absolutt alt av dyret. Ingenting måtte gå til spille. Dette var en tradisjonell utnyttelse av svin som tyske og franske innvandrere tok med seg til «Den nye verden», til Louisiana.

Etter hvert ble disse pølsene modifisert i det kreolske/cajunske kjøkken, da med malt, røkt svinekjøtt, fett og masse krydder.

CAJUN RED SNAPPER ELLER DORADO

1 ts paprikapulver
¼ ts malt kajennepepper
1 ts malt sort pepper

½ ts løkpulver
1 ts tørket timian
1 ts tørket basilikum
1 ts hvitløkspulver
¼ ts tørket oregano
ts salt
2 ss smør
1 ss olivenolje
Beregn ca. 300 gram fisk pr. porsjon

Det kan være vanskelig å få tak i rød snapper, men man kan fint bruke dorado i stedet.

Bland krydderet. Skrap fisken ren for skjell. Legg fisken på en tallerken eller en bit med plastfilm. Gni krydderet godt inn i fisken, både på utsiden og innsiden.

Ha smør/olje i en stekepanne. Varm opp til det er mørkt brunt, men ikke brent. Stek fisken til den er nesten svart. Ca. 5 min. på hver side. Sjekk om fisken er gjennomstekt ved å løsne skinnet på den tykkeste siden. Stikk en gaffel inn mot ryggraden og skyv til side for se om den løsner fra beinet.

Til dette serverer man kokt ris og gjerne coleslaw.

COLESLAW

4 porsjoner
275 g strimlet kål
3 gulrøtter, skrelt og revet
3 vårløk, finhakket
½–1 grønn paprika, skåret i veldig fine strimler
1 ¼ dl majones
1 ¼ dl rømme eller crème fraîche
2–4 dl hvitvinseddik, prøv deg frem. Skal ikke bade i eddik
1 ss sukker
1 ss hakket frisk persille
1 ts sellerifrø
1 ss raspet/reven løk
1 klype salt
Smak til med nykvernet sort pepper

Bland grønnsakene i en bolle.

Bland dressingen i en annen bolle og hell den over salaten.

Dekk den til og la den hvile 5–6 timer før du serverer.

JAMBALAYA MED SJØMAT

Man kommer ikke unna jambalaya når man skal ha med en cajunoppskrift.

Det er mange varianter av jambalaya, men jeg velger en med både sjømat og kjøtt. I Louisiana brukes det til og med alligator i enkelte oppskrifter.

Dette er mat som spanjolene tok med seg fra gamlelandet. Det er deres forsøk på å lage paella i den nye verden.

Denne er til ca. 6–8 personer:

2 ss vegetabilsk olje
1 løk, finhakket
1 grønn paprika, hakket
2 selleristilker, finhakket
2 hvitløksfedd, finhakket
3 store tomater uten frø, hakket
2 ½ dl hermetisk tomatsaus
2 ½ dl skalldyrbuljong (finnes mange måter å lage den på)
50 g hakket persille
2 laurbærblad
1 ss frisk timian
1 ts salt
¼ ts sort pepper
½ ts kajennepepper
1 klype hvit pepper
900 g ferske skalldyr. (reker, kreps, østers el.)
100 g tassoskinke (kan bruke vanlig skinke. Vær obs på at tassoskinke er sterkt krydret.)
100 g vårløk
½ l ris

Varm opp oljen i en stor gryte/panne. Ha i de finhakkede grønnsakene og sauter dem til de er blanke. Tilsett tomater, tomatsaus, buljong, persille og krydder. La det koke til tomatene har kokt i stykker og litt av væsken har fordampet. Tilsett sjømaten og skinke i strimler. Dersom rekene er kokt på forhånd, må de has i helt på slutten. Smak til med salt.

Dette er mat som det er litt utfordrende å finne drikke til. Det kommer litt an på hvor mye krydder man tør å bruke, men dette er mat som skal være godt krydret og hot.

Et lett, friskt øl laget på mais, for eksempel Corona, passer bra.

Hvis jeg skal velge vin, så vil nok jeg velge en riesling fra Rheinhessen eller en gewürztraminer fra Alsace.

KILDER:
MARJIE LAMBERT: «CAJUN-MAT», GRØNDAHL OG DREYERS FORLAG AS, 1996
LAFCADIO HEARN: «LA CUISINE CREOLE», F.F HANSELL & BRO., LTD, 1885

KLIMANØYTRAL DISTRIBUSJON
Levert av Posten

NORGE P. P.
posten

Returadresse:
Utdanningsforbundet
Postboks 9191 Grønland
N-0134 OSLO

Foto: Shutterstock

FØLG YRKE PÅ FACEBOOK

Her får du nyheter om yrkes-opplæring, aktuelle og utdypende intervjuer, reportasjer og artikler fra bedrifter, skoler og andre opplæringsinstitusjoner.

Gå inn og følg oss, da vel!
@tidsskriftetyrke

YRKE